Konstantin Mihailoviç

Bir Yeniçerinin Hatıraları

Fransızcadan Çevirenler: Nuri Fudayl Kıcıroğlu & Behiç Anıl Ekin

AYRINTI

TARİH

2. BASIM

Bir Yeniçerinin Hatıraları • Konstantin Mihailoviç

Bir Yeniçerinin Hatıraları

Konstantin Mihailoviç

Ayrıntı: 723
HistoriaAyrıntı Dizisi: 6

Bir Yeniçerinin Hatıraları
Konstantin Mihailoviç

Kitabın Özgün Adı
Mémoires d'un Janissaire

Fransızca'dan Çeviren
Behiç Anıl Ekim & Nuri Fudayl Kıcıroğlu

Yayıma Hazırlayan
Ateş Uslu

Düzelti
Mutlucan Şahan

© 2012 by Anacharsis éditions

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

Kapak Resmi
German School/The Bridgeman Art Library
Getty Image Turkey

Kapak Tasarım
İnci Batuk

Kapak Düzeni
Gökçe Alper

Dizgi
Hediye Gümen

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2 Topkapı/İstanbul
Tel.: (0212) 612 31 85 - 576 00 66
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım: *İstanbul, 2013*
İkinci Basım: *Ni an 2017*

Baskı Adedi *2000*

ISBN 978-975-539-754-2
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No.: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrintiyayinevi facebook.com/ayrintiyayinevi instagram.com/ayrintiyayinlari

Bir Yeniçerinin Hatıraları

Konstantin Mihailoviç

HistoriaAyrıntı Dizisi

Sultanlar Zamanında Hıristiyanlık ve İslam I
F. W. Hasluck

Tarihçi ve Toplumsal Hareket
Georges Haupt

Savaş Alanı Olarak Tarih
XX. Yüzyılın Zorbalıklarını Yorumlamak
Enzo Traverso

İngiltere'de Emekçi Sınıfların Durumu
Kişisel Gözlemlerden ve Otantik Kaynaklardan
Friedrich Engels

Cihan Harbine Doğru Türkiye
Kişisel Gözlemlerden ve Otantik Kaynaklardan
Parvus Efendi

İçindekiler

Önsöz / Michel Balivet 9
Filolojik Giriş / Charles Zaremba 15
Bir Yeniçerinin Hatıraları'nın Kısa Bir Kronolojisi 20
Giriş Niteliğinde Bir Not 23
Önsöz 30
Birinci Kısım
Kâfirlerin Çeşitliliğine ve Muhammed'in Yardımcısı Ali'ye Dair 31
İkinci Kısım
Muhammed'e ve Yardımcısı Ali'ye Dair 33
Üçüncü Kısım
İbadet ve Mabetlerine Dair 35
Dördüncü Kısım
İkinci Dini Mekân, İmaret, Yani Hayır Müessesesi ve Tefsir, Yan Dini Telkin 38
Beşinci Kısım
İkinci Vaaz veya Muhammed'in Dini Üzerine 40
Altıncı Kısım
Kâfir Meclislerine Dair 42
Yedinci Kısım
Türkler Melekleri, Peygamberleri, Cennet ve Cehennemi Nasıl İsimlendirir 44
Sekizinci Kısım
Türklerin Adaletlerinin Yanısıra Hilekârlık ve Sadakatsizliklerine Dair 45
Dokuzuncu Kısım
Türk Padişahının Atalarına Dair 47
Onuncu Kısım
Osman Oğlu Mustafa'nın Hükümdarlığı 49
On Birinci Kısım
Mustafa Oğlu Alaeddin'e Dair 50
On İkinci Kısım
Alaeddin Oğlu Murad'a Dair 51
On Üçüncü Kısım
Murad Oğlu Sultan'a Dair 52
On Dördüncü Kısım
Rum İmparatoru ve Sultan Oğlu Murad Üzerine 53
On Beşinci Kısım
Günahlarımız Yüzünden Biz Sırpların Başına Gelen İlahi Ceza Üzerine 55
On Altıncı Kısım
Sırp Krallığı'nda Olup Bitenler Hakkında 58
On Yedinci Kısım
Sırbistan'ın İlk Despotu Stefan'ın Hikâyesi 60

On Sekizinci Kısım
Ulu Hakan'ın Devleti ve Roma İmparatorlarına Dair 62
On Dokuzuncu Kısım
Ulu Hakan ve Bayezid'in Oğlu Murad'a Dair 65
Yirminci Kısım
Murad'ın İmparatorluğu'na ve Terakkisine Dair 66
Yirmi Birinci Kısım
Despot ve Kral Ladislas Sultan Murad'a Nasıl Hücum Etti 68
Yirmi İkinci Kısım
Sultan Murad'a ve Ondan Sonraki Devre Dair 70
Yirmi Üçüncü Kısım
Kral Ladislas'a Dair: Türklerle Münasebeti 72
Yirmi Dördüncü Kısım
Voyvoda Yanoş Üç Yılda Türklere Karşı Nasıl Silahlandı 76
Yirmi Beşinci Kısım
Murad'ın Oğlu Sultan Mehmed'in Devrine Dair 78
Yirmi Altıncı Kısım
Sultan Mehmed Rum İmparatorunu Nasıl Aldattı 80
Yirmi Yedinci Kısım
Mehmed Despotla Olan Antlaşmasına Nasıl İhanet Etti 84
Yirmi Sekizinci Kısım
Naip Yanoş'un Yaptıkları Yüzünden Despotun Başına Neler Geldi 87
Yirmi Dokuzuncu Kısım
Sultan Mehmed Nasıl Belgrad Kapılarından Geri Döndü? 90
Otuzuncu Kısım
Mehmed, Aralarındaki Barışa Rağmen Mora veya Achaea Despotu Dimitrios'u Nasıl Aldattı.. 92
Otuz Birinci Kısım
Denizin Öte Tarafındaki Trabzon İmparatoru'nun Üzerine Nasıl Yürüdü 95
Otuz İkinci Kısım
Pınarı Cennetten Olan Fırat Taraflarında Uzun Hasan II. Mehmed'den Nasıl Kaçtı 98
Otuz Üçüncü Kısım
Boğdan'ın Güneyinin Hâkimi Eflak Voyvodasına Dair 101
Otuz Dördüncü Kısım
Bosna Kralıyla Yapılan Barış Hakkında 105
Otuz Beşinci Kısım
Bir Sene Sonra Sultan Mehmed Bosna'ya Nasıl Geri Döndü 108
Otuz Altıncı Kısım
Padişahın Hesabını Tutturduğu Türk Hazinesinin Önemine Dair 109
Otuz Yedinci Kısım
Babalarının Ölümünden İtibaren İki Kardeş Birbiriyle Nasıl Çekişti 111
Otuz Sekizinci Kısım
Türk Toprakları ve İdaresine Dair 112
Otuz Dokuzuncu Kısım
Devlet Erkânının Nizamına Dair 115
Kırkıncı Kısım
Türklerin Savaş Nizamı ve Dövüşme Marifetlerine Dair 119
Kırk Birinci Kısım
Türklere ve Türklerin Nizamına Karşı Nasıl Bir Sefere Çıkılmalı 122
Kırk İkinci Kısım
Türk Keşşaflarına Dair 124

Kırk Üçüncü Kısım
Paralı Askerlere Dair 127
Kırk Dördüncü Kısım
Martolozlara ve Voynuklara Dair 128
Kırk Beşinci Kısım
Türklerin Saldırısına Dair 129
Kırk Altıncı Kısım
Türklerin Hâkimiyetindeki Hıristiyanlara Dair 131
Kırk Yedinci Kısım
Türklerin Çoğalmasına Dair 132
Kırk Sekizinci Kısım
Sultan Saray Ahalisine Nasıl Görünür 134
Kırk Dokuzuncu Kısım
Leh ve Macar Krallarının İttifakına Dair 135
Son 136

Önsöz
Michel Balivet

Konstantinopolis'in Fatihi Sultan II. Mehmed hakkındaki en başarılı biyografinin yazarı, bir Alman Türkolog olan Franz Babinger'dir. *Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı* adlı klasik eserinde, "Merkezi Sırbistan'daki Rudnik Dağı'nın yanındaki Ostrovitsa'dan Mihail Konstantinoviç'in oğlu Konstantin'in" hatıratının "Fatih dönemine dair en önemli kaynaklardan biri" olduğunu belirtir. 1438'e doğru doğmuş, sonra Türkler tarafından devşirilerek Osmanlı Ordusu'nda yeniçeri yapılmış olan bu kişi, "olaylar açısından çok zengin olan bir devir olan 1451 ile 1463 arasındaki yıllarda Osmanlı İmparatorluğu'nda hüküm süren şartların çok net bir tablosunu" çizer.

Burada sözü edilecek olan, Ortaçağ'dan Yeniçağ'a geçiş esnasında yaşayan bir adamın hareketli kaderi ve onun (günümüzde Lehçe ve Çekçe versiyonlarıyla ulaşmış olan) renkli öyküsüdür.

Yazarın kendisi, kroniğinin başında kimliğini şöyle tarif ediyor: "Mihail Konstantinoviç'in Türkler tarafından devşirilip yeniçeri yapılan oğlu Konstantin"

Konstantin, Türk saflarında, Osmanlı tarihi açısından müthiş öneme sahip olaylara katıldı: 1453'te Konstantinopolis'in fethinde hazır bulundu, sonra Mora Yarımadası'nın 1460'taki ve Bizans'ın bin yıllık tarihine bir nokta koyan Trabzon'un 1461'deki fethinde görev aldı. Müslüman ordusunda Eflak Voyvodası Vlad Tepeş'e (Kazıklı Voyvoda) karşı savaştı, sonra 1463'te Macaristan'a geçip Hıristiyan ordugâhına katılmadan evvel Osmanlı'ya hizmet için karargâh kurduğu Bosna'da savaştı. Bohemya ve Moravya'dan geçerek gittiği, çağının Hıristiyanlığının en büyük düşmanının hizmetinde geçirdiği onlarca yılda edindiği akıl almaz tecrübelerini anlattığı Türk Kroniği'ni yazacağı yirmi ile otuz yıl kadar yaşayacağı Polonya'da çalkantılı yaşamı sona erdi.

Biyografinin birkaç kısmı Konstantin'in hikâyesinden alınmış olmalı, ama yazarın kimliği belirginlikten uzak ve daha bütünlüklü bilgilere sahip değiliz.

Hıristiyan Osmanlı toprağında uzun süre kalmaya ve Konstantin'e yapıldığı gibi kendi dindaşlarına karşı Türklerin yanında savaşmaya zorlanan bir *Quattrocento** Hıristiyanının günümüze bıraktığı bu tanıklık, eşsiz benzersiz bir niteliğe sahip değil; Konstantin'le çağdaş iki esirin anlatılarına da sahibiz. İkisi de Cermen kökenli: Bavyeralı Schiltberger 1427'de doğduğu Bavyera'ya dönene kadar Osmanlı Sultanının emrinde Müslümanlar arasında bir süvari olarak görev yapmıştı; Transilvanya Saksonlarından Macaristanlı Georg ise bir süreliğine Türk çobanı, dervişi ve şairi olduktan sonra 1458'de Roma'da Katolikliğe geri dönmüştü.

Bir Yeniçerinin Hatıratı'nın yazarı, Sırp kökenlerinden ötürü, doğduğu toprakları tehdit eden ve bir yüzyıldır Balkanlar'da kimsenin gözünün yaşına bakmadan ilerleme kateden Türk fetihlerinden çekinir. Gerçekten de Türkler 1354'te Çanakkale Boğazı'nın Avrupa yakasından çıkıp buradan Tuna'ya kadar ve hatta daha ötesine Bulgaristan'ı, Bizans ve Latin kalıntılarını ilhak ederek, Sırbistan'ı, Bosna'yı, Eflak'ı ve Arnavutluk'u kendilerine bağlayarak ve Macaristan ile Erdel'i tehdit ederek yayılmışlardı. Çoğu kez Osmanlı Ordusu kendisine karşı birleşen Balkan prensliklerini ve üzerine gönderilen Batılı şövalyeleri 1371'de Çirmen'de, 1389'de Kosova'da, 1396'da Niğbolu'da ve 1444'te de Varna'da hüsrana uğratmıştı. Bulgaristan 1395'te yok olmuş, Konstantinopolis 1453'te alınmıştı. Sırbistan ve Bosna'nın son hükümdarı 1463'te suikaste kurban gitmiş, aynı yıl Konstantin Mihailoviç de ülkesine geri dönme umudu taşımadan Macaristan'a geçmişti.

Konstantin'in hatıratı, onun öncelikli ilgi alanlarını (dini, askeri ve siyasi) ve ele alınan konular bağlamında Osmanlı dünyasına dair bilgi düzeyini ortaya koyuyor. Eserin 48 bölümünü bir sonuç takip ediyor. Bunların şu şekilde sınıflanması mümkündür: Yazar ilk sekiz bölümde İslam ve ondan meydana gelen dini müesseseler üzerine düşüncelerini işler. Konstantin, kendisi de Yeniçeri Ocağı'nda bulunduğundan, İslamiyeti inanışlarıyla ve ibadetleriyle bildiği iddiasındadır. Yeniçeriler, Sünni İslam'ın koruyucusu Türk Padişahının seçkin birlikleridir ve kuruluşlarında Ortodoks İslam inancıyla uyuştuğu pek de söylenemeyecek Bektaşi dervişlerden ilham alınmıştır. IX. ve XV. kısımlar efsanevi köklerden, 1481 tarihinden itibaren imparatorluğu idare eden II. Bayezid'e kadar Osmanlı hanedanına adanmıştır. Sırp'ın Türk devletinin ilk 150 yılına dair bulanık bir görüşü var. Burada bahsettiklerini duyduklarına veya Türk kroniklerinden dolaylı yoldan aldıklarına

* İtalyanca'da 400 sayısının yazılışından türetilmiş bir addır, 1400'leri ifade eder. Bu isimde bir sanat akımı da vardır ve bu dönem, Erken Rönesans sayılır. (ç.n.)

dayanarak anlatmış olmalı, bu yüzden hanedanın köklerine ve hanedanın ilk yıllarına dair yeterli bilgi sağlamıyor. Sadece Konstantin'in yaşadığı 1453-1463 tarihleri arasında anlattıkları birinci elden kaynak sayılabilir. XXXVII ve XLVIII. Kısımlar salatanatın idari kurum ve işleyişine dair detaylı bir analiz sunuyor. *Hatıralar*'ın son bölümü, unutmayalım ki, Türklerin İtalya'ya çıktığı bir dönemde yazılmıştır ve bu sebeple Türkleri durdurabileceğine inanılan Macar ve Leh krallarını Avrupa'daki Türk ilerleyişini durdurmaya davet etmektedir.

Kronolojik bir eser olsa da, Konstantin'in anlatısı aynı zamanda döneminin ihtiyacı gereği, Osmanlı dünyasının bir tablosunu çiziyor. Bu dünyanın iki dikkat çekici geleneksel yüzünü, din ve askeriyeyi takdim ediyor.

İslam'la ilgilenen Sırbımız, bu sayede yasal buyrukları, yeniçeriler gibi dönmelerin yapması zorunlu olan ibadetleri bilmektedir. Fakat birtakım mistik Müslüman dervişleri arasında, resmi dinden farklı bir şekilde bulunan bazı *Hıristiyanca eğilimler* onun gözüne gözüne ilişmiştir: XV. ve XVI. asırlarda "Mührümukaddesat" İsa'nın, "Mührünübüvvet" Muhammed'den üstün olduğunu toplum içinde beyan etmiş din adamlarına pek çok baskı uygulanmıştır. Fatih Sultan Mehmed'in babası II. Murad, gençliğinde İslam ile Hıristiyanlığın yükseklik ve güç bakımından tam eşitliğini kabul eden bir grup dervişin isyanını bastırmıştı. Edirne'de bir Türk vaiz, bir Arap âlimiyle fırtınalı bir tartışmanın içindeyken İsa'nın Peygamber'in makamından üstte olduğunu savundu ve kalabalık tarafından çokça alkışlandı. XVI. yüzyılda pek çok davada Hıristiyan kökenli yeniçerilerin seve seve kulak verdiği Müslüman ilahiyatçılar bu "kâfir" fikirlerinden ötürü cezalandırıldı.

Konstantin aynı zamanda Osmanlı halkı tarafından oldukça takdir gören dinlerarası tartışmalara da değinir. Bu tartışmalar hükümdarlar ya da yüksek zümreden devlet görevlileri tarafından destek görürdü. Konstantin'in anlattığına göre, onun gibi bir Sırp olan Mahmud Paşa bu türden münazaraları bizzat idare ediyordu. Açık fikirli ve sanatın koruyucusu Mahmud Paşa, edebiyat adamlarını ve Osmanlı tarihçilerini, ister Müslüman ister gayrımüslim olsunlar, himaye ederdi. Himaye ettiklerine örnek olarak Türk vakanüvis Enveri ile Bizanslı hümanist *Laonikos* Khalkokondyles'i örnek verebiliriz.

Fakat bu, her şeyden önce askeriye ve Osmanlı ordusu açısından birinci derecede önemli bir eserdir. Bu *Hatıralar*'da: asker alımı, techizatlandırma, çarpışma taktiği ve ordunun düzeni, Türk tehlikesine karşı Hıristiyanları uyarmak için hazırlanmış sistematik bir rapor şeklinde ele alınmıştır. Müslüman saflarında savaşmanın kendisine ver-

diği güçlü tecrübeyle Konstantin tavsiyelerini ezici güç konumundaki sultanı devirmek için vermez; sultanın ordusu er meydanında ne yapıyorsa onu yapmak gerekir. Hücum eden düşmanı daire içine almayı sağlayan sahte kaçış taktiğini benimsemek, çelikten bir sabır ve fiziksel dayanıklılık gerektiren bir disiplini kabul etmek, ağır teçhizatı terk etmek, daha hafif ve fırlatılabilen silahlar tercih etmek, böylece yakın dövüşten kaçınmak; bu, piyadelerin ve süvarilerin zafere koşabileceği sürekli bir hareketlilik yaratır. Kısacası, Batı'nın 1396'da Niğbolu'dan 1444'te Varna'ya kadar geçen sürede etkisi günden güne azalan geleneksel süvarilerini değiştirmesi gerekmektedir. Şu örneği eklememiz icap eder, 1415'te Azincourt'da Fransız süvarileri, İngiliz okçuları tarafından hezimete uğratılmıştır.

Konstantin Osmanlı ordusunun seçkin piyade birlikleri olan yeniçeriler üzerine kurulduğunu dikkatlice ve ayrıntılarıyla anlatırken, meşhur "sipahiler"in de içinde bulunduğu süvarilere de aynı şekilde yer verir. Balkan devletleri arasındaki herhangi bir dayanışmaya katılmaktan çok ganimet toplamaya istekli çok sayıdaki Hıristiyan tarafından oluşturulmuş olan düzenli ya da düzensiz paralı asker birliklerinden de bahsedilmiştir. Örneğin, son Bizans imparatorunun Sırp eniştesi Konstantin Dragaş'ın ve daha sonra Rovine Muharebesi'nde (1395) bir Sırp kahramanına dönüşecek olan Marko Kralyeviç'in, Ulahlara karşı Osmanlı saflarında savaşmış olduğunu dikkate alabiliriz.

Devletin başındaki en yüksek siyasi memurlar, sadrazamlar, Kubbealtı vezirleri ve saray memurlarının karışık hiyerarşisi, çok merkeziyetçi bir saltanatın kalbi, aynı şekilde yerel idare de büyük bir dikkatle tarif edilmiştir. Konstantin özellikle biri Asya illerinden (Anadolu), diğeri Avrupa illerinden (Rumeli) sorumlu iki genel validen (beylerbeyi) ve onların denetimindeki il valilerinden (sancakbeyi) bahseder.

Yazarın gözünden Osmanlı adaleti Müslüman ya da gayrimüslim herkese, mali konularda gayrimüslimlerin kendilerine has olan haraç adlı vergiyi onurlu bir şekilde ödemesi şartıyla eşit tecelli eder.

Sonuç olarak, Osmanlı Devleti iyi işler ve onun mülki, dini ve askeri çarkları Hıristiyan Avrupa'nınkilere denktir. Konstantin, İstanbul'a ondan bir asır sonra yerleşen Ghiselin de Busbecq'in yaptığı gibi, Osmanlı toplumunun sosyal sınıflar arasında geçişin kullar da dahil herkese açık olduğu bir meritokrasi olduğunu ve köleliğin Batı'dakinin aksine doğumdan ölüme kadar tüm hayatı kapsayan bir olgu olmadığını söylemeye vardırmaz işi. Fakat satır arasında bizim Sırp'ın Türk gücüne bir tür hayranlık beslediğini okuyabiliriz; aynı Türk gücü Avrupa'nın

geleceği açısından o kadar kaygı vericidir ki, Busbecq 1560'ta "Türkler zafere alışkınlar, bizse mağlubiyete alışkınız" diyecektir.

Ve Osmanlı Devleti'ni içeriden bir çerçeveden gören Sırp yeniçerinin tanıklığının *"Büyük Türk'ün sarayının devletini, adet ve gelenekleri ni vs."yi* tasvir etmeye gerçekten can atan bir edebiyatçı olan Macaristanlı Georges'un *Traité*'si (Roma, 1480) gibi bazı çağdaş metinlerle başladığı doğrudur. Bu tür eserler çok kereler tüm Avrupa dillerinde tekrar yayımlanan Bartholomeus Georgevits'in çok satan kitabından (*La Manière et cérémonie des Turcs*, Paris, 1545) IX. asra kadar veya Antoine Geuffroy'nın *"L'Estat de la cour du Grand Turc"* (Anvers, 1542) adlı eserinden Th. Thornton'un *L'Etat actuel de la Turquie ou description de la constitution politique, civile et religieuse (...), des usages et de l'économie domestique des Turcs et autres sujets du Grand Seigneur* (Paris, 1812) adlı eserine kadar Klasik Avrupa'da büyük başarı elde etti. Molière'in *Kibarlık Budalası*'nın sonundaki meşhur *turquerie* için Babıali'ye gönderilen elçilerin son derece ciddi raporlarından ilham aldığını ve –karikatürel yorum bir kenara bırakılırsa–, bir Hıristiyanın İslam'a geçişini "eyvallah" gibi ifadeler içeren otantik Türk ritüellerini kullanarak yeteri kadar açık tasvir eder.

Bu raporların ve Türk rakip üzerine yazılmış diğer Avrupalı metinlerin yayılması, Hıristiyan Batı'da zirvesindeki Osmanlı İmparatorluğu tarafından temsil edilen heybetli rakip model karşısında duyduğu büyülenmeyle karışık kaygıyı açıkça gösterir.

Küçük Bir Kaynakça

Genel Osmanlı Dünyası Üzerine Hitzel, F., *L'Empire ottoman XV-XVIII siècle,* Paris, Les Belles Lettres, 2001. Klasik Osmanlı medeniyetinin bir panoraması.

Sırp Yeniçerinin Devri Üzerine Balivet, M., *"Les premiers Ottomans et les Turcomans"*, Garcin, J.-C., *Etats, sociétés du monde musulman médéval*, C.1, 4. kısım, 13. bölüm, "Nouvelle Clio", Paris, PUF, 1995.

Vatin, N., *"L'ascension des Ottomans"*, Mantran, R., *Histoire de l'Empire ottoman,* 2. ve 3. bölümler, Paris, Fayard, 1989. XV. yüzyıl Osmanlı Devleti'ne dair iki önemli eser.

II. Mehmed'in Devri Üzerine Babinger, F., *Mahomet II le Conquérant et son temps. 1432-1481,* Paris, Payot, 1954. +Çok değerli ve tutarlı bir eser, ne yazık ki not içermiyor.

Sırp Yeniçeri ve Hatıraları Üzerine *Memoirs of a Janissary. Konstantin Mihailovic,* çeviren Stolz, B., tarihi yorumlar Soucek, S., Michigan, tanıtan Ann Arbor, 1975 [1892]. Yorumlarını ve tespitlerini takip ettiğimiz, tam anlamıyla tamamlanmış bir eser.

XV. Yüzyılda Türklere dair İki Diğer Tutsağın Görüşleri Schiltberger, Johannes, *Captif de Tatars,* Almancadan çeviren Jacques Rollet, Toulouse, Anacharsis, 2008. 1396 ile 1426 arası bir Bavyeralının Türkiye hatıraları. Georges de Hongrie, *Des Turcs. Traité sur les moeurs, les coutumes et la perfidie des Turcs,* Latinceden çeviren Joel Schnapp, Toulouse, Anacharsis, 2003. Bir Sakson'un 1436 ile 1458 arası Türkiye hatıraları.

Avrupalı Gözlemcilerin Bu Dönem Osmanlısına Dair Görüşleri Busbecq, Ghiselin de, *Turkish Letters,* Londra, Sickle Moon Books, 2001. Yérasimos, S., *Les Voyageurs dans l'Empire ottoman: XIV-XVI siècle*, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1991.

Yeniçerilerin Durumu Üzerine Veinstein, G., *Les "esclaves de la Porte" dans l'Empire ottoman: recrutement, formation, carrières,* Paris, Cours et travaux du Collège de France, 2009-2010.

Filolojik Giriş

Charles Zaremba

Konstantin'in "yeniçeri yapıldığı" yıl üzerine bir şüphe mevcut. Adamımızın Osmanlı Devleti'ne kulluğunun bitiş tarihi kesin: 1463. Bu, aynı zamanda Osmanlı'nın Bosna'daki Zveça kalesini ele geçiren Macarlar tarafından tutsak edildiği tarih. Macaristan'da biraz zaman geçiriyor, sonra Bohemya'da kaldığından ve 1468'e doğru Polonya'ya gitmiş olmasından başka bilgi yok. Ölüm yerini ve zamanını bilmiyoruz, ama hiçbir kanıt olmasa da hatıralarını 1499 ile 1501 arasında yazdırmış olduğu tahmin ediliyor. Tek ipucu, elyazmasının sonunda yazılı olan 1400 tarihi, açıkça hatalı olan bu tarih, 1499 veya 1500'e tekabül ediyor olmalı. Kesinlikle *kroniğin* II. Bayezid'in Akkerman'ı aldığı yıl olan 1484 ile Leh Kralı Jan Olbracht'ın ölüm yılı 1501 arasında yazıldığını söyleyebiliriz; ama bir önceki kısımdan sonraki ani konu değişimi, son kısmın sonradan eklenmiş olabileceğini de düşündürüyor.

Sonraki kuşakların *Bir Yeniçerinin Hatıraları* olarak adlandırdığı Konstantin'in *Türk Kroniği* ilk kez 1565'te Çekçe basıldı, ikinci kez basılışı ise 1824 yılında Leh dilinde oldu. İlk Sırpça baskısı 1865 yılına rastgelir ve Çekçe'den tercüme edilmiştir. Lehçe metinden tercüme yapıldığında takvimler 1956'yı göstermekteydi. Fakat metin, XVI. yüzyıldan beri elyazmaları şeklinde dolaşır: Bir Çekçe ve üç Lehçe, bunları genişletilmiş versiyonlar takip eder, XVI. yüzyılda bir Çekçe ve bir Lehçe, sonra XVII. yüzyılda da bir Lehçe versiyon yayımlanır. Şu anda, sekiz adet Lehçe ve üç adet Çekçe olmak üzere on bir adet el yazması mevcut, aynı şekilde Kiril alfabesiyle yazılmış bir on ikinci kopya daha mevcut. Fakat Jan Łos, basıma hazırladığı metnin[1] önsözünde bahsettiği bu kopyanın, ikinci el olduğunu farkettiğini ve nerede bulunduğunu bilmediğini söyler. Yine de Lehçe metnin son cümlesi esra-

1. *Pamiętniki janczara czyli Kronika turecka Konstantego z Ostrowicy,* Kraków, Akademia Umiejętności, *1912.*

rengiz bir bilgi barındırır: "*Ta kronika pisana naprzod literą Ruską* [...]" yani "Bu kronik Rus harfleriyle yazılmıştır[...]"; "Rus harfleri", "Kiril harfleri" olarak anlaşılmaktadır. Tarih boyunca Çekçe ya da Lehçe hiçbir zaman Ortodoks dünyasında ve Konstantin'in ülkesi Sırbistan'da kullanımda olan Kiril harfleriyle yazılmamıştır. Konstantin'in Papa'ya karşı tutumu yeterince eleştireldir, fakat XIV. yüzyılın sonunda Batı Hıristiyanlığı da Roma Kilisesi'nin ilahi ve kurumsal modelini sorgulamaktadır. Böylece son cümle nerede olduğu bilinmeyen orijinal elyazmasının Sırpça olduğunu kanıtlar mahiyettedir ve sonradan onun anlattıkları Çekçe ve Lehçeye çevrilmiştir. Lehçe bir nüshanın bulunması, Leh Devleti'nin bu dönemdeki gücüyle, Leh Kralı Jan Olbracht ile Bohemya ve Macaristan Kralı Vladislav'ın kardeş olmalarına bağlı olarak korkutucu olma potansiyel taşıyan bir ittifak kurmuş olmalarıyla açıklanır. Konstantin, şaşırtıcı bir biçimde, Macaristan'dan (bu devletin Osmanlı Devleti'nin yayılmasına karşı savaşta en ön safta olmasına rağmen) bahsetmemektedir. Demek oluyor ki, Konstantin'in kroniğini, en azından bir parçasını, Bohemya'da geçirdiği günler esnasında yazmış olması ihtimal dahilindedir. Bu metin ilk olarak uzun bir yazılı edebiyat geleneği olan ve Polonya'da yazının başlamasında büyük etkileri görülen Çekçe'ye, daha sonrasında ise Jan Olbracht ve Vladislav'ın anadilleri olan Lehçe'ye çevrilmiştir.

Yazarın kendi el yazısıyla yazılmış bir el yazması olmaması, hiçbir zaman var olmadığı düşüncesini doğuruyor. Esasında, hiçbir şey Konstantin'in bu kroniği kendi başına yazdığını veya belki birilerine Lehçe ya da Sırpçadan bozulmuş bir Çekçeyle anlattığını doğrulamıyor. Ne kadar bir zamanda yazıldığı konusunda da net bir fikre sahip değiliz. O çağlarda Arap alfabesiyle yazılan Türkçe'yi ne ölçüde bildiği konusunda da bilgimiz yok, sadece konuşma düzeyinde olabilir. Lehçe varsayımı, Leh kralına hitap metni temel alınarak; Çekçe hipotezi ise dilbilimsel analizlerle oluşturulmuştur. Fakat bunlar elyazmalarına ve elyazmalarını çoğaltan farklı kişilerin kendi katkılarını yapmış olmalarına ya da en azından dil ya da üslup değişiklikleri yapmış olma ihtimallerine bağlı olarak yapılan tahminlerdir. En eski el yazmalarında Yunan harfleriyle yazılan Türkçe sözcüklerin varlığı, çoğaltanın bir yabancı dilde kelimeleri yazarken karşılaştığı zorluklara tanıklık edebilir.

Lehçe ve Çekçe ilk iki el yazması birbiriyle benzeşir, Çekçe olan daha eskidir, açıkça XVI. yüzyılın başına tarihlenmektedir, fakat ikisinin de orijinal olduğu iddia edilemez, elimizdeki tüm el yazmaları kopya niteliğindedir. Bugün bile metnin ilk olarak hangi dilde yazıldığını bilmiyoruz: Sırpça, Çekçe veya Lehçe yazılmış olabilir. Uzun süre

boyunca, orijinalinin Lehçe, diğerlerinin çeviri olduğunu düşündük; özellikle Jan Łos'un bunda büyük etkisi oldu. Çekçe metin, genelde Lehçe'ye göre daha iyi bir dil bilgisine dayanıyor. Çeviri sırasında iyileştirildiği veya kötüleştirildiği düşünülebilir. Yakın zamanda yapılan dilbilim araştırmaları[2] tersini gösteriyor: İçerdiği çok sayıda Çekçe etkisi gösteren ifadeler nedeniyle, esasen Lehçe metnin çeviri olduğu söylenebilir. Aynı zamanda Çekçe metin de Lehçe etkisi gösteren ifadeler içeriyor.

Jan Łos'un Lehçe edisyonu ilk iki el yazması üzerine kuruludur, fakat tamamlanmamış cümleleri tamamlayabilmek veya kapalı bölümleri aydınlatmak için diğer hepsini kullanmıştır. Dilbilgisi ve sözcüklerle ilgili baskılardaki tüm farklılıkları ortaya koymuştur. Bu sıfatla, metni süsleyen pek çok Türkçe kelimenin yazımı, çoğaltanların fantezilerini gösterir: İki defa aynı yazıma rastlanmaz, sadece iki el yazması arasında değil, aynı el yazmasının içinde de durum böyledir. Bu kelimeler ilk kez yazıldıkları veya söylendikleri zaman, Konstantin'in, hatta bir de yazan kişinin telaffuz süzgecinden geçmişti. Ondan sonra bilinmeyen kelimeler tekrar tekrar yeniden yazıldı, bu kelimelergitgide daha fazla deforme oldu, Slav kulağına, yani çok farklı bir fonetik modele adapte edildi. Bu süreçte yazılı Türkçe'nin etkisinin olması mümkün değildi, çünkü o dönemde bu dil Arap alfabesi kullanılarak yazılıyordu.

Birkaç örnek yeterli olacaktır: *yeni kâhyalar* sıfatını taşıyan görevliler, çeşitli metinlere şu şekillerde geçmiştir: *jenkichaje, jemkichaje, zemkichaje, zenikuchaje, gemlehaje, jenikiechaj.* Türkçe çoğul ekine (-lar) yer verilen bir istisna hariç tutulursa hepsinde Lehçe çoğul eki (-e) vardır,. Kelimelerin başlangıcı için önemli sayıda çeşitlilik mevcuttur. Özel isimler için de durum farklı değildir. Sihirli kılıç *Zülfikar*'ın adı *Delffiraryi, Ditikam, diffikari, delficary, zalcifer, delffikari, dilfficary* olmuştur. Sırp versiyonunda *Balmužević* şeklinde yazılan karakter, diğer metinlerde şu şekillerde yazılmıştır: *Pambdamosowicz, pan Błamusowicz, pan Stanczowicz, Bojaczowicz, Beaumuzowicz, Sameszewicz, Stamowicz*. "Pan" bey demektir ve zaman zaman isimlere eşlik ederek bu anlamı katmıştır. Son örnek, dilden dile aktarılan bir şeyin ilk kez yazıya geçişinden kaynaklanan çeşitliliktir: *Sziladmichał, Siloadmiał, Siload Michał, Sylohad Michał, Siloadmichał.* Gerçekte söz konusu olan Szilágyi Mihály'dir ve bu noktada Macarca'da soyadınız her zaman adın önüne yazıldığını eklemek gerekmektedir.

---

2. Gordana Jovanovic, *Studia nad jezykiem "Pamietnikow janczara"*, Krakow, Uniwersytet Jagiellonski.

Türk Kroniği'nin mevcut Fransızca versiyonu Jan Łos tarafından hazırlanan Lehçe metnin bir çevirisidir. Jan Łos tarafından sistemli bir şekilde belirlenen çok sayıdaki farklı yazılış ve anlamak için gerekli olan diğer el yazmalarından ilaveler, burada belirtilmemiştir. Yalnız birkaç yerde karşıt anlam taşıyan farklı yazılışlara yer verilmiştir. Varolan metin yaklaşık olarak XVI. yüzyıl Lehlerine hitap ediyordu; mevcut çeviri ise XXI. yüzyıl Fransızlarına hitap ediyor. Buna bağlı olarak eski tarz ifadeler içermiyor, dönemin dilini ve stilini taklit etmeye çalışmıyor, buna karşılık kaynak metne son derece sadık kalmaya çabalıyor. Birden fazla seçenek söz konusu olduğunda, en tutarlı olan seçildi.

Özel isimlerin, Türkçe ve Sırpça kelimelerin noktalaması normalleştirildi: Lehçe metinde farklılık gösterse de, aynı kelime kitapta her zaman aynı şekilde yer aldı. Buna karşılık, benimsenen imla bu dillerin yazım kurallarına uygun düşmemektedir: Kelimeler saf bir Fransız fonetiğiyle yazılmıştır. Örneğin, Türkçe bir tabir olan Küçük bayram, (*petite fête*), Lehçede *Kiczyk bajram* (ya da *kninbus bajram*, *kiezik bajram*, *kizyk bajram*, *czaczuk bajron*, *kuczuk bajram*, *cuczuk bajram*) şeklinde yazılır, burada *kutcuk bairam* şeklinde yer almıştır. Büyülü kılıç *Zulficar*, Zvečaj Kalesi *Zvétchai* olarak yazılmıştır. Bunun, kulaktan duyularak yazılmış olan ve çağının okuma yazma bilmeyişinden etkilenip yüksek sesle okunmak için yazılmış olan Lehçe metnin etkisini yeniden ortaya koymak gibi bir hedefi vardır. Türkçe ve Sırpça kelimelerin güncel doğru yazımları dipnotlarda verilmiştir.

Lehçe ve Sırpça Kelimelerin Fransızca Yazım Prensipleri

Polonyalılar Latin, Sırplar Kiril alfabesini kullanır. Sırpça sözcükler Latin transkripsiyonuyla, yani Hırvatça da yazılır.

İşte *Kronik*'te karşılaştığımız iki Slav dilinden harfler ve onların okunuşları:

Sırpça/Hırvatça: ц/c=ts, ћ/ć=yumuşak ç, j/j=y, љ/lj=yumuşak l, ш/š=ş, ж/ž=j

Lehçe: c=ts, ć=yumuşak ç, j=y, ł=kalın l, günümüzde İngilizce'deki w gibi okunur, sz=ş, ą=on, ę=en.

Macarca kelimeler de mevcut. Dikkat çekici noktalar şunlar: s=ş, sz=s, ly=y. Aksanlı yazılan harfler daha uzun okunur.

Bir Yeniçerinin Hatıraları'nın Kısa Bir Kronolojisi

1353: Türklerin Bizans İmparatoru Kantakuzenos'un çağrısı üzerine Orhan Gazi komutasında Avrupa'ya ilk kez ayak basması.

1355: "Sırpların ve Rumların imparatoru" Stefan Duşan'ın ölümü. "Güvenilir" yahut "Deli" V. Stefan Uroş'un saltanatının başlangıcı.

1360: Orhan Gazi'nin ölümü, I. Murad'ın yerine geçmesi.

1371: Çirmen Muharebesi, Stefan V. Uroş'un ölümü ve Sırp İmparatorluğu'nun sonu.

1389: Kosova Muharebesi. Murad Hüdavendigâr'ın ve Lazar Hrebelyanoviç'in ölümü. Stefan Lazareviç hükümdarlığındaki Sırp Despotluğu'nun Devlet-i Âliye'ye bağlanması. "Yıldırım" Bayezid'in Osmanlıların sultanı olması.

1396: Niğbolu Muharebesi.

1402: Ankara Muharebesi. Bayezid'in ölümü ve Türk İmparatorluğu'nda Fetret Devri'nin başlangıcı.

1421: II. Murad'ın tahta çıkışı.

1427: Đurađ (Curac) Brankoviç'in despot oluşu.

1428: Semendire'nin kurulması.

1439: Semendire'nin II. Murad tarafından fethi. Macar Kralı Albrecht Habsburg'un ölümü. Kiliselerin Birleşmesi için Floransa Konsili'nin toplanışı.

1440: Polonyalı Ladislas'ın III. Ulászló adını alarak Macar Kralı oluşu.

1443: Yanoş Hunyadi ve Ladislas, Haçlı ordusuyla Balkanlara yürür. İskender Bey, Arnavutluk'ta isyan eder.

1444, Ağustos: Edirne-Segedin Barışı. Curac Brankoviç, Semendire'yi geri alır. Ladislas Varna'da ölür. Ye-

rine dört yaşındaki IV. Ladislas tahta çıkar.

1446: Yanoş Hunyadi, Macar Krallığı'nın naibi olur.

1448: II. Kosova Muharebesi. Curac Brankoviç, Yanoş Hunyadi'yi kaçırır ve karşılığında fidye alır.

1449: Curac Brankoviç, Macar meclisi tarafından hain ilan edilir.

1451: II. Mehmed'in tahta çıkışı.

1453, Nisan-Mayıs: Konstantinopolis'in kuşatılıp alınması. Bizans İmparatorluğu'nun yıkılışı.

1455: Konstantin Mihailoviç'in Türkler tarafından alıkonulması.

1456: Belgrad Kuşatması. Yanoş Hunyadi ve Curac Brankoviç'in ölümü.

1457: Ladislas Hunyadi, II. Ulrich'i öldürtür. V. Ladislas'ın ölümü. Ladislas Hunyadi'nin idamı. Sırp Despotluğunun idaresi Osmanlı Devleti'nin elindeki naipler meclisine devredilir. Matthias (Mátyás, Matyaş) Corvinus, Macaristan'da iktidarı ele alır.

1458: Konstantin Mihailoviç yeniçerilerle birlikte Mora seferine katılır.

1459: Semendire'nin Türkler tarafından alınması. Sırp Despotluğu'nun sonu.

1460: II. Mora Seferi. Mezistre'nin fethi. Mora Despotluğunun sonu.

1461: Konstantin Mihailoviç, Kolha seferinde. Trabzon'un fethi ve Trabzon İmparatorluğunun yıkılışı.

1462: Kazıklı Voyvoda'nın Osmanlı aleyhine dönüşü.

1463: Bosna Kralı'nın ölümü. Matyaş Corvinus'un Bosna seferi. Konstantin Mihailoviç, Hıristiyan topraklarına geri döner.

1468: İskender Bey'in ölümü.

1470: Eğriboz'un Osmanlı tarafından fethi.

1473: II. Mehmed'in Akkoyunlular hükümdarı Uzun Hasan'a karşı seferi. Konstantin Mihailoviç, bu sefere katıldığını iddia eder.

1481: II. Mehmed'in vefatı. II. Beyazıt'ın tahta çıkışı.

1490: Matyaş Corvinus'un ölümü.

Giriş Niteliğinde Bir Not

Spis Kalesi, bugün Slovakya sınırları dahilinde, 1494. Avrupa'nın bu en gösterişli kalesinin surları, o günlerde çiçeği burnunda kralının etrafında toplanmış bir kalabalığa ev sahipliği yapmaktadır. Polonya ve Litvanya Kralı I. Jan Olbracht Jagiełło, kardeşi Macaristan ve Bohemya Kralı IV. Vladislav, Elektör Prens Johann Cicero von Brandenburg ve Boğdan Prensi III. Ştefan pek yakın geçmişteki anlaşmazlıklarını bir kenara bırakıp Osmanlılara karşı büyük bir saldırı tasarlamak için bir araya gelirler. Beylerin sancakları etrafında toplanmış renkli çadırlar, kalenin etrafına saçılmış ve Levaç şehrinin kapılarına değin ovayı öbek öbek kaplamıştır. Atların büyük bir kısmı tavlalarda bağlıdır. Kalenin bayraklarla süslenmiş iç duvarları arasında yüksek kademeli görevliler, şövalyeler, memurlar, askerler ve sayısız dilde konuşan hizmetkârlar koşuşturur. Büyük salonda, Jan Olbracht ile Vladislav yan yana oturmuş, gelenleri kabul ederler. Dilekleri için yalvarmaya gelen bu insanlar; iki tarafı pahalı kıyafetlerle kuşanmış aristokratlardan oluşan bir yolu takip ederek kralların huzuruna gelir. Bu aristokrat beyler, şövalyeliğin farklı kademelerinden gelerek kralın emrine girmiştir; hanımlar ise saçlarını gösterişli bir biçimde yapmış ve yüzleri, pastel renklere bürünmüştür. Jan Olbracht; Macar tahtını almasının kısa bir süre önce kardeşi tarafından silah zoruyla engellendiğini anımsayarak, yarı sıkkın, yarı öfkeli bir halde dudak bükmektedir. Bir adam ilerler; uzun ve gri saçları omzuna düşen, gür sakallı, basit giyimli, biraz da donuk suratlı bir adam. Omuzlarına yük olmuş yılların ağırlığına rağmen (kim bilir, altmış beşinci ilkbaharı ömrünün) azametinden bir şey kaybetmemiş, yeri kollayan bakışları ise bir saygı emaresi ve hâlâ biraz ürkeklik barındırıyor. İki yanında kendinden daha genç iki adam, ellerinde tıpkı adak gibi rahatlık veren bir eseri taşır. Her ikisi de prenslere doğru ilerler ve Jan Olbracht ve Vladislav'ın önüne kitapları sunmak için giderler. Kitapların biri Lehçe, diğeri ise Çekçe yazılmıştır. Kiril harfleriyle yazılı Sırpça bir örnekten yola çıkılarak çoğaltılmıştır. *Yaşlı adam bunu kendine saklar.*

Konstantin Mihailoviç'in *Bir Yeniçerinin Hatıraları*'nın doğuşuna dair bu "edebi bakış" kitabın kaynağı hakkındaki gizemin kılıfıdır ve sadece zaten yeterince muammalı karakterin üzerinde durur.

Kitaba dair daha iyi bilgiler edinilene kadar, mevcut bilgilerle söylenebilecek olan şey, XV. yüzyılın son yıllarında "Türk korkusu"nun yaygın olduğu bir atmosferde meydana getirilmiş olmasıdır. Osmanlılar, yarım yüzyılda Balkanları fethetmeyi başarmış, Orta Avrupa'yı, özellikle Macaristan sınırlarını tehdit eder bir vaziyette Tuna kıyılarına dayanmışlardı.

Konstantin bu cehennemî yüzyıla şahitlik eder. Ne olup bittiğini anlamak için taşıdığı heves, hatıralarının tarihsel bir dökümünü yapmasına neden olmuştur. Bu kronoloji içerisinde Türklerin amansız ilerleyişi ve fetihleri tek tek yer almaktadır. Ona göre Türklerin bu başarısının ardında iki neden vardır: Birincisi Hıristiyan önderlere karşı yaptıkları hainliklerdir. Tutmayacakları sözler için Kur'an yerine "Venedik sabunundan mamul" bir kitap üzerine yemin ederek aldatırlar. İkincisi ise Hıristiyan prenslerin uğradıkları bozgunların nedeni olan birlik olmaktan uzak halleridir. Yaşanmış olayları naklettikten sonra onlar hakkında küçük açıklamalar yapar. Bu açıklamalarla yaptığı analizin, anlattığı her olay için doğru olduğunu hararetle göstermeye çalışır: Türklerin dikkate değer askeri yetkinliği.

"Türk"ün ne ifade ettiğini sadece teorik olarak değil, aynı zamanda pratik olarak da aktarmaktadır. Önce, sekiz yıllık bir süreyi üst düzey Müslüman bir asker olarak geçirmiştir; 1463 yılında Yeniçeri Ocağıyla ilişkisi sonlanıp özgürlüğüne kavuşmasının ardından Sırp topraklarındaki dindaşlarının arasına dönünce Osmanlı zaferlerinin neticelerine tanıklık etme imkânı bulmuştur. Bu geri dönüşten kitabın basıldığı otuzlu yaşlarının sonuna değin geçen zamanda başına neler geldiği bilinmemektedir. Her halükarda, Macar ve Polonya Katolik Krallıklarının halklarına üç açıdan şüpheli gözüken yurtsuz bir sürgündeydi. Her şeyden önce bir Sırp'tı ve Sırplar, on yıldır İstanbul'a bağlıydı. Şüphenin ikinci nedeni, Ortodoks mezhebinden, dolayısıyla potansiyel bir sapkın olmasıdır. Son sebep ise dini geçmişini inkâr etmesine neden olan devşirme sistemine maruz kalmasıdır.

Etraflıca düşünüldüğünde, böylesine bir hatıra yazmayı düşünmüş olması garip gelebilir. Bir *Türk Kroniği*'nin ortasında kalmış olmasına karşın yok olmuş yurdunun hatıratında yazarak, XV. ve XXIX. kısımlar arasında bir çeşit Sırp tarihinde yolculuk başlatmaktadır. Bu noktada, Konstantin'in vatanının geçmişiyle kurduğu ilişki ile anlatının bir bütünlük içinde kavranması arasında bir denge gözetmek gerekir.

Konstantin, XIII. yüzyıl başında, 1204'teki IV. Haçlı Seferinden sonra Bizans İmparatorluğunun dağılmasını takip eden süreçte ortaya çıkan Nemanjic hanedanıyla söze başlar. III. Stefan Uroş (1321-1331) ile 1346'da "Sırpların ve Rumların" İmparatorluğunu, bunların Bizans'taki yerleşim bölgeleri üzerinde kuran oğlu IV. Stefan Duşan'ı (1331-1355) yâd ederek giriş yapar. Ama "Sırpların başına kim geçecek" kavgaları yüzünden bu lanetli hanedanın tarihine baba ve evlat katilleri damgasını vurmuştur. Bu hanedanın son hükümdarı V. Stefan Uroş (1355-1371), Konstantin'in dediğine göre "Deli" Stefan, tövbe etmelerine rağmen atalarının devam ettiği bu rezilliklere, babasının kurduğu bu geçici imparatorluk yıkılana kadar katlanmak zorunda kaldı. Bu gidişe 1371 senesindeki Çirmen Savaşında trajik bir çözüm buldu: Türkler, birlik olmuş Sırp Prensliklerine karşı bir zafer kazandı ve Avrupa'da kalıcı bir yerleşim kurmayı güvence altına aldılar.

Hükümdar Deli Uroş'un halefi Lazar Hrebelyanoviç, 1389 Haziran'ında meydana gelen kanlı I. Kosova Savaşı ile sahneye çıkar. Konstantin, bu vesileyle Hıristiyan prenslerinin bölünmüş hallerinin canlarının yanmasına neden olduğunu vurgular. Bu bölünmüşlük, bozgunun ardından acımasız Bayezid tarafından Sırp despotunun idam edilmesine yol açar. Ancak Konstantin, anlatımında bazı olayları tuhaf bir biçimde yeniden kurgulamıştır. Sultan I. Murad'ın cesur bir Sırp şövalyesi tarafından savaş meydanında öldürülüşünün anlatıldığı epik, bir o kadar da uydurma olma ihtimali olan bölümü anımsatırken; savaş meydanından kaçarak Sırp bozgununun önünü açtığı öteden beri ileri sürülen hain Prens Vuk Brankoviç'in üstlendiği rolden bahsetmez[1]. Bu tuhaf bir unutkanlıktır, çünkü yazarımızı rahatsız eden Hıristiyanlar arasındaki rekabeti açıkça göstermektedir. Bu rekabeti sadece Lazar'ın ölümünü hazırlayan koşulları örneklendirerek göstermeyi tercih eder. Bu tutum, Bayezid'e bağlanan ve onun kayınbiraderi olan Stefan Lazarevic'e (1389-1427) kadar sürer. Ardından Konstantin, Belgrad'ın yeniden inşasını ve Bayezid ile Timurlenk'in karşılaştığı 1402 Ankara Savaşı'nı anlatmayı seçer. Bir başka deyişle, Stefan Lazarevic'in de hazır bulunduğu (deyim yerindeyse tekmili birden Macar Kralı Sigismond'un sancağı altında toplanmış olan) Batı şövalyelerinin karşı karşıya kaldığı en büyük bozgunlardan biri olan 1396 Niğbolu Savaşı'nı atar. Bu savaşta Sırp despotunun askerlerini Bayezid'in saflarına katmış olması, Konstantin'in bu konuda takındığı tavra dair soru işaretleri oluşturmaktadır.

---

1. Bu savaş hakkındaki yaşanıp yaşanmadığı şaibeli olan olaylar için şu kitaba başvurulabilir: Gilles Veinstein, "1389, Bataille de Kosovo Polje. Le martyr des deux champions", (der.) Patrick Boucheron, *Histoire du monde au XVe siècle*, Paris, Fayard, 2009, s. 279-284.

Konstantin, Sırp prenslerinin saltanatını anlatırken kayırıcı bir tutum sergilemektedir. Göze çarpan anekdotların üstünü örten sessizliğiyle dikkatleri dağıtmakta ve başka noktalara odaklamaktadır. Esasında, lafı ağır ağır bundan sonra üzerinde fazlaca duracağı son despot Curac Brankoviç'e (1427-1456), Stefan'ın yeğeni ve Vuk Brankoviç'in oğluna, doğru getirmektedir.

Konstantin, genç yaşta tahta çıkmış ve kusursuz soyuna layık olmaya ant içmiş bu despota gelene kadar seleflerini sıraya koyar. Ona ait Sırp tarihinin ikinci kısmı XX. ve XXIX. kısımlar arasında geçmektedir. 1440'tan 1456'ya olan süreci kapsamaktadır.

Kosova bozgunundan sonra despotun çok tehlikeli bir konumda olduğunu yeri gelmişken belirtmek gerekir. Osmanlı İmparatorluğu ile Macar Krallığı arasında kalmak, despotluğun bekası için bu iki gücü idare etmeyi mecburi kılıyordu. Fakat bu iki rakip güce olan bağlılığını dengelemek isteği, onu, sürekli bir tarafın diğerine ağır gelmesi durumuyla karşı karşıya bırakıyordu. Bununla birlikte dozu Brankoviç tarafından ayarlanan bu denge politikası (özellikle uygun evlilikler yapma politikası), Konstantin'in kitabını sunduğu hükümdarların gözlerinde daha fazla şüphenin belirmesini tetikliyordu. Buna karşın o noktada; anlatısını, kabul etmek gerekirse büyük bir ustalıkla, yönlendirebileceği kâfi bir yol bulur.

Konstantin'in hikâyesini aydınlatmak için 1439 yılı Macaristan'ına geçerek olayların nasıl geliştiğini anlatmak gerekir. Habsburg hanedanına mensup II. Albert ölmeden önce Avusturya Dükü, Kutsal Roma İmparatorluğu'nun kralı ve Kral Sigismund'un kızı Elizabeth ile evliliği sonucu Macar Kralı sıfatlarını kendinde toplamıştı. Ardında ölümünden dört ay sonra doğan ve Yetim namını alan oğlu Vladislav'ı bırakır. Bir çocuk ülkeyi yönetemeyeceğinden Macar Krallığı'nın ileri gelenleri kral naipliği payesini elde etmek konusunda rekabete girer. Gitgide iki grup belirir; biri Vladislav'ın annesini naiplik için desteklerken, diğeri Leh Kralı genç Ladislas Jagiełło'yu ister. Erdel Voyvodası olan ve krallıkta gittikçe güçlenen Yanoş Hunyadi, bu ikincisini desteklemektedir. O sıralarda diğer taraf, Curac Brankoviç ile akrabalığı olan ve Slovenya ile Moravya arasında hüküm süren Tselye Kontu için çalışıyordu. 1440'ta Ladislas'ın taraftarları kazandı ve Ladislas, Leh (1437-1444) ve Macar (1440-1444) Krallıklarının tacını kendinde birleştirerek III. Vladislav ismiyle Macar tahtına çıktı. Hunyadi, yeni kralın güç simsarı oldu. Muhalifleri kenara çekildi. Bir sene öncesinde, Katolik ve Ortodoks kiliselerinin birliğini onaylayan heyecanlı bir konsül Floransa'da toplanmıştı. Bu konsil, gitgide İstanbul'u çevreleyen Osmanlı'ya karşı

Batı'nın yardım ulaştırmasını isteyen Bizans İmparatoru VIII. İoannis Paleologos'un izniyle gerçekleşti. Birliğin açıklanmasının ardından Kardinal Cesarini, askeri bir yardım gönderme ve Haçlı Seferi yapma çağrısında bulundu. Bu askeri kuvvetler Macar Kralı Ladislas tarafından kumanda edilecekti. Türklere karşı Ekim 1443'den Ocak 1444'e dek sürecek olan bu "Uzun Sefer", Ladislas ve Hunyadi Yanoş öncülüğünde yapılır. Batı'da yeterince büyük yankı uyandıran bu sefere; Macarlar, Lehler, Cenevizliler, Venedikliler, Ulahlar, Burgonyalılar, Litvanyalılar gibi birçokları birleşerek yeni birlikler yola çıkarır. Ordu, Osmanlı İmparatorluğuna doğru ilerler; ama Batılıların bu ilerleyişine muhtemelen şaşıran Sultan II. Murad, o anda onlara karşı koyacak yeterli sayıda askeri toplayamayacağı için uygun zamanı kollar. Macarlar ve Osmanlılar arasındaki arabuluculuğu üstlenen ve Murad ile Ladislas arasında Edirne-Segedin Anlaşmasının imzalanması için yetişecek olan kişi, Curac Brankoviç'tir ve kendisi on yıllığına yapılan bu barışın en büyük kazananıdır. Çünkü güneyin zengin topraklarını elde etmiş ve beş yıl önce kaybettiği başkenti Semendire'yi geri almıştır. Üstelik çokça ihtiyaç duyduğu huzuru güvence altına aldı. Fakat Kardinal Cesarini, barışı geçerli olarak tanımayı reddeder; imansızlığa karşı yaptığı Haçlı seferini tamamlamak tek arzusudur. Sefere kalındığı yerden devam edilir. Curac, kazançlarından memnundur ve Yanoş Hunyadi'nin ısrarlarına rağmen savaşa girmemeye karar verir. Tselye Kontu ile ittifak kurarak Hunyadi'ye karşı olanların saflarına geçer. Bu nedenle Batı'nın şövalyeleri o olmaksızın devam eder ve Kasım ayında, bugün Bulgaristan topraklarında kalan Varna'da, Tuna ile Karadeniz'in birbirine yaklaştığı yerlerde; Murad'ın topladığı Osmanlı ordusu, Hıristiyan birliklerini kırıp geçirir. Ladislas, bir kısım saygın adamıyla beraber yaşamını yitirir (yaşamını yitirenlerin arasında Kardinal Cesarini de vardır). Hunyadi, emeline ulaşır ve Macar Krallığındaki konumunu güçlendirmek için bu durumdan faydalanır. Çünkü Ladislas'ın vefatından sonra tahta dört yaşındaki Albert'in oğlu Yetim V. Vladislav (1444-1457) çıkacaktır. Tselye Kontu'nun muhalefetine rağmen Yanoş Hunyadi, 1446'da genç kralın naipliğinin kendisine verilmesini sağlar ve 1448'de Türklere karşı kendi adına, yeni bir sefer girişiminde bulunur. Bir kez daha Brankoviç'ten asker ister ve bir kez daha reddedilir. 1448 Ekim'indeki II. Kosova Muharebesi yeni bir başarısızlıktır. Dönüş yolunda Yanoş Hunyadi, Brankoviç tarafından esir alınır; fakat fidye karşılığı serbest bırakılır. Bunun üzerine Hunyadi, Brankoviç'in Macar Diyeti huzurunda hain ilan edilmesi için hemen harekete geçer. 1450 ve 1451 yıllarında bu iki prens arasında savaş

patlak verir. Tselye Kontu'nun araya girmesiyle Brankoviç'in topraklarının bir kısmı Hunyadi'ye verilerek pek de güvenilir olmayan bir barış yapılmıştır. Buna karşın, aralarında rekabet II. Mehmed 1454 yılında despotluğa son verene dek sürecektir. Edirne-Segedin Barışının sonunun geldiğini gören II. Mehmed, Sırbistan'ı 1456'daki başarısız Belgrad kuşatmasına kadar işgal eder. Fakat 1459'da despotluğun başkenti Semendire'nin düşüşü, Sırp devletinin sonu anlamına geliyordu.

Konstantin'in anlatısında bu olayların hazırlanışı bir kurgu halini almaktadır. Bu üslupla sık sık karşılaşılır. Eski yeniçeri, Curac Brankoviç'ten bahsederken onu hain gibi gösterecek bir hikâyeleme stratejisi takip eder. Bunun sebebi ise savaştaki Macar Krallığı'na destek vermeyi, birincisi 1444 Varna Muharebesi öncesinde ve ikincisi 1448 II. Kosova Muharebesi sırasında olmak üzere iki defa reddetmesidir. Konstantin, Brankoviç'in aracılığıyla kendi çıkarlarına yarayan ve titizlikle uyduğu Edirne-Segedin Anlaşması'nın yapılmasının yerine, despotun Macar hanedanını üyelerine, önce Ladislas'a sonra V. Vladislav'a, karşı sarsılmaz sadakat göstermesini yeğler. Kısacası, Konstantin Mihailoviç'in bize söylediği şey, Curac'ın her zaman ve her şeyden önce II. Olbracht'ın soyuna sadık kaldığıdır.

1456, en dramatik yıldır. Belgrad surlarının ardına veremin ulaştığı yaz Yanoş Hunyadi öldü. Bunu, sene bitmeden yetmiş dokuz yaşındaki Curac'ın vefatı izledi. Yanoş Hunyadi'nin oğlu Ladislas Hunyadi, kendini bir anda olayların içinde buldu. Genç Kral V. Vladislav'ın yanına, babasından boşalan yere yerleşmeye çalıştı. Tselye Kontu Ulrich'i öldürttü. V. Vladislav aklını kaybederek öldü, muhtemelen zehirlendi. Ladislas Hunyadi, krallık kuvvetleri tarafından yakalanarak zindana atıldı. İdam edilme sırası ondaydı. Fakat hemen ardından olaylar tersine döndü ve kardeşi Matyaş Corvinus (1458-1490), Macar Krallığı'nı 1490'a kadar avuçlarına aldı. 1490'da ise Macar tahtına Bohemya Dükü I. Vladislav (1490-1517) çıktı. Bohemya Dükü, II. Olbracht'ın kızının oğluydu. Yani Macar tahtı Corvinus'la verdiği aranın ardından tekrar Habsburglara döndü.

Konstantin, kronolojisinde neden Brankoviç'in hükümdarlığı boyunca Macarlara karşı ikircikli politikasını aklamaya çalıştığını; neden tüm kusurlarından arınmış bir soy inşa ettiğini; neden Hıristiyanların parçalanmışlığının sorumlusu olarak Yanoş Hunyadi ile Matyaş Corvinus'u gösterdiğini ve neden Macar tahtına karşı böylesi önyargılı olduğunu bu bağlamda anlayabiliriz. Macarları gaspçı özelliklerle tanıtırken, Türklerin gözünde despotluğun sahip olduğu hassas konuma rağmen Brankoviç'lerin Türklere yönelik kadim ve sarsılmaz sadakatlerini koruduklarını belirterek kitapları sunduğu iki hükümdarı yanıltır.

Bu iki kralı Osmanlılara karşı yapılacak bir sefer için yüreklendirmesi, Sırbistan'ın müdafaasının yanı sıra tabi olduğu derebeyinden bir özür anlamına da geliyordu. Çünkü bu eserde kendini Türk ilerleyişinin her aşamasına yerleştiriyordu; orada bulunmamasını mümkün olmadığı durumlarda bile. Ayrıca bu, tecrübesini aktarmak için bir yoldu; zira her cephede bulunmuştu. Böylece Brankoviç'in despotluğunu savunurken aynı zamanda kendini de savunmuş oluyordu...

Kurtuluş arayışı mı? Tramvatik bir geçmişten arınma çabası mı? Dolambaçlı bir yoldan Türklere karşı yapılacak bir seferde eski bir yeniçeri için komutanlık istemek mi? Bu sorular, *Bir Yeniçerinin Hatıraları* eserinin konusunu oluşturmaktadır. Bu eser üzerinden birçok konu hakkında, sadece Brankoviç hanedanının tarihi üzerine bile araştırmalar yapılması gerekir.

Sebebi ne olursa olsun, Konstantin bize ustalıkla düzenlenmiş bir hatırat bırakıyor. Farklı anlatım biçimlerini bilgilendirici bir tat katarak birleştiriyor. Bu eser, Orta Avrupa ve Balkanlar'ın ulusal mitolojilerinin hikâyelerini bir araya getirmektedir. Kosova Muharebesi'nden başlayarak Konstantinopolis'in düşüşüne değin gelen süreç, yirmi yaşındaki Ladislas'ın Varna'daki trajik ölümü, Arnavutların ulusal kahramanı İskender Bey, Macaristan'ın büyükvatansever ve edebi kişilikleri Yanoş Hunyadi ve oğlu Matyaş Corvinus hakkındaki anlatılar; kendini beğenmiş Batı tarafından hiç mi hiç bilinmemiş "Öteki Avrupa"yı Konstantin'in bakışından gözler önüne sermektedir. Bu eser varlığını Türklerle paylaşmış ve kimliğini onlara karşı olmakta bulmuş bu dünyanın hikâyesini anlatmaktadır.

Frantz Olivié

Türklerin hayatları ile davranışlarını anlatan bu hatırat, Ostrovitsalı* Sırp Mihail Konstantinoviç'in Türkler tarafından devşirilip yeniçeri yapılan oğlu Konstantin tarafından kaleme alınmıştır.

Önsöz

Bizler, Rabbimiz İsa Mesih'in vaftizine uygun olarak yaşayan insan kavimleri, yerin ve göğün yaratıcısı olan bir tek Rabbe; Baba, Oğul ve Ruhülkudüs'te zuhur eden ve asırlardır hüküm süren yegâne ve bölünemez teslise iman ederiz. Amen. Baba, Oğul ve Ruhülkudüs namına inandığımız gibi vaftiz oluruz. Bizler, İsa'nın yolundaki Hıristiyanlarız ve Rabbimizin ulviyeti için varız. İşte mübarek ve asil Teslis, bu yüzden senin mukaddes lütfuna sığınırım. Hıristiyanlara yardım et ve melun zındıkları hidayete erdir. Amen.

* Günümüzde Kosova'nın Nobırda kasabasına yakın bir yerleşim birimi.

Birinci Kısım

Kâfirlerin Çeşitliliğine ve Muhammed'in Yardımcısı Ali'ye Dair

İslam'ın kaidelerini kabul eden kâfirler çeşit çeşittir: *Arguinler**, Acemler, Türkler, Tatarlar, Barbarlar, Araplar ve yüzlerinde ateş izine rastlanılmayan kimi Mağribiler.[1] Bunlar, Musa'nın kitaplarını beğenir; fakat Muhammed'in kanununu anlattığı lanetli Kuran'a göre davranır. Bununla beraber yerle göğü yaratan tek Allah'a inanırlar. Hasat zamanından önce kutladıkları ve Büyük Bayram[2] dedikleri bir bayramları vardır. Koca bir ay boyunca yemeden içmeden oruç tutarlar, oruç hava kararana kadar sürer. Amma velakin, sabaha kadar su içmekte ve et yemekte diğer zamanlarda olduğu gibi serbesttirler. Yeni ay geldiğinde başlayan bayram ve tebrikat üç gün sürer. Ama ne şarap ne de mayalanmış içki içilir. Adet olduğu üzere sadaka dağıtılır. Bilhassa nüfuzlu beyler esirlerinin esaretlerini kısaltır ve hasta olanları azat eder. Şölenler düzenlenir; koç, keçi ve deve kesilir. Bu hayvanların etleri, ekmek, sikke ve mum Allah rızası için dağıtılır. Uzatılan el, bir gayrimüslim eli olsa dahi geri çevrilmez, sadaka verilir. İnsanlar, kabir başında hürmetle eğilir. Mevtaların ruhlarına iç yağından yapılma mumlar ve tütsüler yakarlar.

Kâfirlere kabirlerde ve camilerde neden iç yağından yapılma mumlar kullandıklarını ve balmumunun daha iyi olup olmadığını sordum. Onlarsa bana, Allah'a kanatlı hayvan değil, sürü hayvanı arz etmenin icap ettiğini söylediler. Bana da fikrimi sordular, cevap verdim: "Muhammed bir mumu nasıl kullandıysa diğeri de öyle kullanılır."

---

* *Arguin*lerin kim olduğunu anlamak zor olsa da 1076'dan bu yana Müslüman idaresindeki Moritanya'ya bağlı, Afrika'nın batı kıyılarında yer alan *Arguin* adası bulunmaktadır. (ç.n.)

1. Biraz hayali olan bu kavim isimleriyle (Barbarlar Berberilere, Araplar Bedevilere vs. tekabül eder.) başlanmasının Müslüman halkların farklarını ve çokluğunu sezdirmek gibi bir vasfı vardır. Konstantin, Müslümanları "kâfir" olarak isimlendirmiştir; "yüzlerinde ateş izine rastlamak" ifadesiyle Zerdüştler kastedilir.
2. Büyük Bayram: Ramazan Bayramı'dır.

İkinci bayramları güze rast gelir. Bu bayrama ise Küçük Bayram[3] adını verirler. Bayramdan evvel oruç tutmak ya da tutmamak tercih meselesidir. Lakin tebrikat ve sadakalar evvelki bayramda olduğu gibidir. Allah insanı cuma günü yaratmıştır diyerek cuma gününü mukaddes addederler; tıpkı Yahudilerin cumartesiyi, Hıristiyanların pazarı addettiği gibi. Sünnet olurlar. Domuz eti yemezler. Beş mevzuda Yahudilerle mutabıktırlar, gayrısında değildirler. Sünnetten sonra, "mümin" adını alırlar; çünkü Hıristiyanlardan ve Yahudilerden daha iyi olmak isterler. Mümin dinde mükemmeliyete vakıf olmuş zat manasındadır. Ve onlar, mukaddes Teslisi tasdik ettiğimiz ve ona tâbi olduğumuz için biz Hıristiyanları gaflete düşmüş sayarlar, derler ki: "Üç ilah yoktur, yalnız tek bir Allah vardır." İşte bu sebepten Hıristiyanlara gâvur derler; gâvur, hataya düşmüş mühtedilere denir. Buna mukabil, Hıristiyanlar burada tasvir edemeyeceğim bazı rezil muamelelere maruz kaldıklarından ötürü, müminlerine "kâfir" diye hitap eder. Zira kâfir demek zalim, bir köpek gibi pasaklı ve insanlıktan nasibini almamış demektir. Kendilerini iyi addeder ve ne düşünüyorlarsa söylerler. Amma velakin denebilir ki gaflet içindeler; çünkü onları terbiye edecek ve gemleyecek iyi bir hükümdarları yok. Eğer arzu etselerdi, buna sahip olabilirlerdi. Ama yine de böyle bir hükümdar için bu denli nezaketsiz bir cemiyeti yola getirmektense delik bir çuvala kum doldurmak daha zahmetsizdir.

3. Küçük Bayram: Bu bayram Kurban Bayramı'nı ifade etmektedir.

İkinci Kısım

Muhammed'e ve Yardımcısı Ali'ye Dair

Muhammed'in Fatıma isminde bir kız kardeşi[1] vardı. Fatıma'yı, insanları dinine çağıran yardımcısı Ali'ye zevce olarak verdi. Muhammed, Hıristiyan dinini yermek hususunda konuşup dersler veriyordu. İnsanların dünya işlerine ilahi hususlardan daha meyilli olduğunu bildiği için dinini dünyaya göre inşa etti. Ve onun yolundan gidip tedrisatını kabul edenlere dünyevi hazlar, cennette saltanat ve zenginlikler vaat ediyor, bu nimetleri iyi insanlar için ayırıyor ve muhafaza ediyordu. Ali, muhaliflerine karşı muhtelif eziyet usulleri kullanıyordu. Kâfirler, Ali'yi Muhammed gibi bir peygamber olarak görüyordu; onun cesur ve kuvvetli bir insan olduğu söylenegelmişti.

Oysa Zülfikar adında harikulade keskin ve rivayete göre vurduğu her şeyi, demirden ya da tunçtan imal edilmiş olsa bile, bir ağ gibi parçalayıveren sert bir kılıcı varmış.[2] Bu hususta bir başka rivayet ise zevcesi Fatıma'nın bir büyücü olduğunu ve onun, ilmiyle Zülfikar'ı böylesine keskin kıldığını söyler. Muhammed, kırk beş yılını itikadını yaymaya çalışarak geçirdi.* Ölüm döşeğindeyken, tüm müminleri topladı ve onlara salık verdi: "Cenaze merasimimi düzenleyin ve dirildiğim gün hazır bulunun. Emirlerime harfiyen uyun, dinden sapmalara izin vermeyin; zira ben size hak dini öğütledim. Allah'ın seçtiği yeni İsrail olun. Beni Medine'ye defnedin ve Ali'ye riayet edin; çünkü Mahşer Günü'nde uyanacağım ve sizleri, hep beraber şad olacağımız o diyara götüreceğim. Diğerlerine karşı hoşgörülü ve adil olun. Kölelerinizi azat edin; zira biz Allah değiliz ki onları ölümlerine kadar tutalım. Çoğalın, çünkü sizin adaletinizi görenler, sizinle kalacaklar

---

1. Fatıma, Peygamberin kız kardeşi değil; kızıdır.
2. İki uçlu Zülfikar'a dair bu rivayetler İslam'ın ilk asırlarından beri anlatılır. Bu, Hz. Muhammed'in yeğeni ve damadı Hz. Ali'nin cengâver şahsiyetinin bir timsali sayılır.

* Hz. Muhammed'in peygamberlik süresi kırk beş değil, yirmi üç yıldır. Metinde yanlış belirtilmiş olsa gerek. (ç.n.)

ve yolunuzu takip edecekler." Muhammed'in vefatından sonra Ali *Gormendia* kayalığına çile doldurmaya çıktı. Müthiş ıstırabını bir nebze olsun dindirebilmek için kılıcını kırmak istiyordu, onu kayaya vurdu ve kılıcın kayanın içine gömüldüğünü gördü. Bu mucizeyi görünce, kılıcının bu derece kuvvetli olduğundan haberdar olmayan Ali rivayete göre şunları söyledi: "Zülfikar, Allah'a karşı gelmemek için dur!"

Ali, Muhammed'in vefatından sonra dokuz yıl daha yaşadı.* Son yıl, ölüm döşeğindeyken kâfirler heyetini bir araya topladı ve onları Muhammed'in emirlerini harfiyen uygulamaya davet etti: "Çünkü bu din, diğerlerinden mükemmeldir; işte bu yüzden elimizden geldiği yerde gâvurları, bize saldırmasınlar diye alt etmemiz gerekir. Hanelerini arayın; bu, onların bize gelmelerini beklemekten yeğdir." Ecelinin geldiğini gördüğünde, kılıcını denizin dibine attı. Kafirler, kılıcın atıldığı yerde, denizin üç gün boyunca Ali için fırtına kopmuşçasına dalgalandığını anlatır. Üzerlerinde hamayil** namında küçük bir kitabı, mukaddesmiş gibi taşımaları bu yüzdendir. Hele harptelerse bizim İncil taşıdığımız gibi onlar da kollarının altında bu kitabı taşır. Üstüne Zülfikar resmedilmiş bu kitabın, muharebe esnasında çok büyük faydaları olduğunu söylerler ve eğer bu kitabın üstüne yemin ederlerse sözlerinde dururlar. Fakat Venedik sabunundan mamul sahte kitapları da var; eğer birini katletmek isterlerse kitaba benzeyen bu sabun parçası üzerine yemin ederler. Hakkında böylesi bir yemin ettikleri zat uzun süre yaşamayı beklememeli; tıpkı Bosna Kralı gibi.

---

* Hz. Muhammed'in ölümü 632 senesindeyken Hz. Ali'ninki 661 yılındadır. Yeniçerinin dini bilgisinin genel olarak zayıf olduğu bu tür konularda göz önünde bulundurulmalıdır. (Ç.n.)

** Hamayil: içine muska konularak boyuna asılan silindir biçimli kutu.

Üçüncü Kısım
İbadet ve Mabetlerine Dair

Türk mabetlerinin şerefeyle çevrilmiş irili ufaklı kenarsız minareleri vardır. Sabahtan akşama kâfirlerin din adamı, yedi defa* kulenin tepesine çıkar ve şerefede yürüyerek iki kulağına da birer parmağını sokmuş halde, yüksek sesle, kendi dilinde birbirini takip eden şu kelimeleri söyler: "La İlahe İllallah".** Bu, şu anlama gelir: "Allah'tan başka ilah yoktur ve Muhammed onun resulüdür; beni dinleyin, Allah'tan başka ilah yoktur."

Bu davet duyulduğunda, tüm kâfirler abdest almış ve ayaklarını yıkamış halde namaz kılmak için mabede gider. İlk ibadet, gece yarısından iki saat sonra kılınan temcit*** namazı; ikincisi, şafak vakti kılınan sabah namazı; üçüncüsü, şafak sökerken kılınan kuşluk namazı; dördüncüsü, gün ortasında kılınan öğle namazı; beşincisi, akşamüstü kılınan ikindi namazı; altıncısı, gün batımında kılınan akşam namazı; yedinci ve sonuncusu ise gün batımından üç saat sonra kılınan yatsı namazıdır. Hiçbir kâfir ne olursa olsun ibadetini ihmal etmez. İster mabette ister evinde ister sokakta olsun, vaktin geldiğini gördüğü anda bir suyun başına gider ve yukarıda bahsedildiği gibi abdest alır. Sokakta durmaz ve o vakit için ne kadar emredilmişse o kadar secdeye gider ama eğer isterse daha fazlasını da yapabilir. Bu fazladan kılınan namazla nafile bir ibadet eda edilir ve bu namaza abdestini tazeleyerek başlaması gerekir. Yıkanmış dahi olsa bu abdestin yerini tutmaz, çünkü bizim için vaftiz neyse abdest de odur. Eğer mabede gönülsüz giden biri görülür ise alıkonulur ve caminin önünde kâfirlerin en fazla olduğu yere bağlanır. Böylece her gelen ona doğru yaklaşır ve onu azarlar. Bir süre orada öylece kaldıktan sonra serbest bırakılır. Bu hal karşısında ister istemez mutlu olmak zorundadır.

---

* Aşağıda sayacağı namazların beşi vakit namazıyken temcit ve kuşluk diye bahsettiği nafile namazlardır. Yeniçeri nafile namazlar için ezan okunduğu düşüncesine kapılmış olsa gerek. (ç.n.)

** Kelime-i Tevhid'in bir parçası olan bu kısma, yeniçeri Konstantin tamamının anlamını yüklemiştir. (ç.n.)

*** Temcit dediği namazın teheccüd namazı olma ihtimali yüksektir. (ç.n.)

Taife-i nisadan hiç kimse camiye giremediği gibi ne şarap içebilir ne erkeklerin içtiği mayalanmış meşrubattan tadabilir. Mabette onlara hiçbir erkeğin giremediği hususi ve kapalı bir kısım ayrılır. Kadınlar hiçbir mayalı meşrubat içemez, eğer biri, içerken yakalanırlarsa ahlaklı kadınlar tarafından cezalandırılır. Hiçbir dürüst Türkün şarap içmemesinin sebebi dehşetle cezalandırılma korkusudur. Bir kısım yeniçeriler, hükümdarın hizmetindeki eşhas ve büyük beyler şarap içer, bunun haricindekiler ise içmez; şarabın tadına bakmış olanlar bile, bilhassa bir muharebeye giderken asla içmez. Çünkü bu Muhammed'in bir emridir: Her kim şarap içtikten sonra ölürse ahiret hayatını geçirmek üzere cehenneme gidecektir. Lakin Türklerin yanında olan bazı Hıristiyanlar, beraberlerinde şarap götürür ve gönül rahatlığıyla içer. Hatta kâfirler yanlarındaki Hıristiyanların içebilmesi için şarabı temin bile eder. Ayrıca bu kâfirlerin şöyle gelenekleri de vardır: Namaz kıldıkları yer olan camilerinde, her daim temiz elbiseler giyerler ve en ufak bir leke varsa ne camiye girer ne ibadet ederler. Benzer şekilde, günlük hayatta giydikleri ayakkabılarıyla caminin içine girmezler; camiye varınca, girmeden evvel ayakkabıları için ayrılmış yere ayakkabılarını bırakırlar. Çünkü yerler tertemiz halılarla kaplıdır. Sonrasındaysa herhangi birinin yanında saf tutar ve namazlarını kılarlar.

Mabetleri pamuk kadar beyazdır. Hiçbir şekilde balmumu bulunmaz, onun yerine şark tarafında ve minberin her iki yanında iç yağından iki ihtişamlı şamdan ile çokça küçük kandil yanmaktadır. Tam ortada oturularak vaaz edilen bir kürsü bulunur. Bunun üzerine Muhammed'in Kur'an'ını yüksek sesle okumak için genç adamlar çıkar. Mabetlerinde şarkı söylemezler; fakat yüksek sesle Kur'an okurlar ve istisnasız herkes halıların üzerinde otururak dikkatle onu dinler. Sonra müezzin* denilen din adamları elinde bir kılıçla minberin üçüncü basamağına çıkar. Dua eder ve der ki, "Hz. Muhammed'in dini diğerlerinden üstündür. Herkes için ve gâvurlarla çarpışmışlar için dua edin. Gâvurlara doğru at sürenleri gördüğünüzde selamlayın ve ellerini, ayaklarını öperek onları şereflendirin. Artık bu savaşların tamamına katılacak ve Hz. Muhammed'e layık olacaksınız. Çünkü sonsuz kudreti olan Allah, bize bu kılıcı kendimizi savunmamız ve gâvurları cezalandırmamız için verdi." Ardından sakallarını sıvazlarken gözlerini göğe doğru çevirir ve herkes Allah'a hamd ettikten sonra camiden çıkar. Ne camide ne caminin önünde sefalete ve dilenciliğe rastlanır. Büyük camilerde sadece üç hoca ibadeti idare eder. Bu ihtişamlı görev onlara cami eşrafınca emanet edilmiştir. Bu Türklerin bazı adetlerin-

* Konstantin'in müezzin olarak andığı din görevlisi hutbeyi okuyan imamdır. (ç.n.)

den kaynaklanır. Halk camiye hiçbir şey ödemez. Camiyi imar ettiren her kimse, caminin ihtiyaçlarını da o temin eder. Padişah, devletin ileri gelenleri veyahut zengin esnaf camiyi bina eder. Bu camilerde üç hoca bulunur: Biri kılıç tutar, diğeri az evvel bahsedildiği üzere minarenin şerefesinde ezan okur, üçüncüsü ise eşrafın kurduğu vakıfla beraber camiyle ilgilenir*. İşte herkesin cuma öğlen bir araya geldiği Cuma mescidi bu şekilde olur. Bu cami onlar için mahalle kilisesi gibidir.

* Konstantin sırasıyla imam, müezzin ve kayyumdan bahsetmektedir. Ayrıca "biri kılıç tutar" diye bahsettiği imamın hutbe sırasında elinde asa veya kılıç tutması sünnettir. (ç.n.)

Dördüncü Kısım

İkinci Dini Mekân, İmaret, Yani Hayır Müessesesi ve Tefsir, Yan Dini Telkin

Bir diğer dini müessese de İmaret denilen binalardır. Bunlara "hayır camisi" denebilir. Buralarda her Cuma öğlenleri, aş ve sadaka dağıtılır; kendi dillerinde öğütler verilir. Neyden bahsettiklerini ve gayelerinin ne olduğunu öğrenmek için onların verdikleri öğütleri dinlemeyi ihmal etmedim. Lakin sadece nefislerine nasihat ettiklerini anlıyordum, idraki zordu veyahut idrak edilmesi istenmiyordu. Onlar İsa'nın iyiliğini Muhammed'e atfeder ve Hıristiyanları bayağı niteliklerle itham eder. Bu vaazlara tefsir, nasihat edenlere ise tefsirci denir.* Tefsirciler kürsüye çıkarak konuşmaya başlar ve kendi dilinde şunları söyler: "Allah'ın lütfuyla diye söze başlayın ve sonra deyin ki kötülüğü terk edeceğiz, Amin, Amin." Ardından Efendimiz İsa ve Muhammed hakkında konuşur, şöyle der: "İsa gücünü Ruhülkudüs'ten alır, Hazreti Muhammed Allah'ın resulüdür. Resulün arzusu İsa'nın arzusudur, İsa'nın arzusu Musa'nın. Deniz Hz. Musa'nın önünde açıldı, Hz. İsa ölüleri diriltiyordu ve kayalar, Hz. Muhammed'i Allah'ın huzurunda namaz kılacağı yere yükseltti. Çünkü Efendimiz son peygamber ve hiçbir peygamber Allah'ın huzurunda O'nun önüne geçemez."

Kâfirler, Hıristiyanları gâvur diye çağırır; Yahudilere ise çıfıt diye hitap ederek düzenbaz muamelesi yaparlar. "İsa arşa yükseldi, işte bu yüzden gâvurlar ona ilah dedi. Fakat çıfıtlar, O'nu, yeryüzünde gösterdiği mucizelerden ve nail olduğu ilimden ötürü şehit etmek ve çarmıha germek istemişlerdi. Çünkü halklarının İsa'ya ilah diyerek O'nu izlemelerinden ve gâvurlar gibi din değiştirmelerinden korkuyorlardı. Onu yakalamak istediler, şehit edip çarmıha germek için aradılar. Ama Mesih, Yahudilerin kötü niyetli olduklarını biliyordu ve bir eve girdi,

* Konstantin burada tefsiri yanlış manada kullanmaktadır. Bahsettiği biçimde vaaz veren din adamlarına vaiz denir. (y.h.n.)

ardından bu evden göğe yükseldi. Çıfıtlar evde ona benzeyen bir adam buldu ve onu yakaladı. Akabinde yakalanan adam çarmıha gerilip şehit edilirken iki hırsız da aynı şekilde cezalandırıldı. Oysa gâvurlar bunu, 'Mesih kırbaçlandı ve çarmıha gerildi' diye anlatır. Buna inanmayın: Hz. İsa'nın kimsenin erişemeyeceği bir kutsallığı vardır, daha basit bir ifadeyle yakalanıp şehit edilemeyecek kadar muazzezdir. Göğe yükselirken melekler onu karşıladı, selamladı ve ona yaklaşıp Allah katındaki yerine kadar eşlik ettiler. Göklerde dolaştıktan sonra Hz. İsa, meleklerle beraber arza ineceği güne kadar kalacağı arşın kapılarından birer birer geçti; düşündü ve dedi ki: 'Bir parçamı buralarda, göklerde, bıraktım.' Ayaklarının üstüne kalktı ve kıyamet gününe kadar kalacağı göğün katında durdu. Kıyamet günü yaklaştığında O yeryüzüne inecek ve gâvurlara 'Siz beni ilah bellediniz.' ve Yahudilere ise 'Beni şehit etmek ve çarmıha germek istediniz, işte bu yüzden cehenneme gideceksiniz ve asırlar boyunca orada kalacaksınız.' diyecek." Bu şekilde vaazını bitirir.

Efendimiz Aziz İsa, Rabb'in oğlu, biz Hıristiyanlar sana dua ederiz; senden merhamet dileriz. Bizi bu dünyanın ıstırabından kurtar, senin mukaddes aşkını görebilmemiz için bizi bağışla. Seninle huzur içinde geçireceğimiz asırlar bizi mesut eder.

Beşinci Kısım

İkinci Vaaz veya Muhammed'in Dini Üzerine

Cami imamının kendi dilinde verdiği ikinci vaaz şu şekildedir: "Geçen Cuma vaazında bahsettiğimiz sebeplerden ötürü Hz. İsa'nın çıfıtlar ve gâvurlar ile beraber kalmak istemeyip göğe yükseldiğini işitmiştiniz. Lakin büyük bir rüzgârla semaya taşınan* Hz. Muhammed orada kalmak istemedi; çünkü bizimle yeryüzünde kalacağına söz vermişti ve söz verdiği gibi bizimle kaldı. Vakti geldiğinde, ölülerin arasından kalkacak ve bizi cennete götürecek. İşte bundan ötürü, onun verdiği emirlere saygıda kusur etmeyin. Müminler, aranızdaki tüm husumetleri sıkı sıkıya gizleyin, tıpkı gâvurların yaptıkları gibi. Aksi takdirde onlar bundan faydalanacaktır. Gâvurlar, birinin diğerinden daha iyi olmasını istemezler; birader biraderi soyar, arkadaş arkadaşı. Allah'ın onlara yardım edeceğini düşünerek hiç kimseyi bu halde ele vermezler. İstikballerini gümüş sikkelere satarlar; şarap içip ekmek yerler, işte kendilerini bunlarla eylerler. Kanı ve eti vahşice dişler, sonra da müreffeh halleriyle övünürler. Lakin çok iyi biliyorsunuz ki onlarla bir savaşın eşiğindeyiz. Onların bu sevinci, hüsrana ve kedere dönecek. Müminler, İsa peygamber Kudüs'e doğru gidiyordu. Üzüm asmalarının arasındayken susamıştı ve su aramak için bağa girdi. Kapağıyla birlikte pişmiş toprak bir testi buldu. Temiz olmasına rağmen pelin otundan daha acı olan testideki sudan içti ve testiye dedi ki: 'Söylesene bir suyun hem bu kadar temiz hem bu kadar acı olması nasıl mümkün olabilir, senden içmeme mi gücendi?' Testi cevapladı: 'Çalınan bir iğne satıldı ve onun alındığı parayla benim alındığım para karıştı.' Şunu iyice bilin ki en ufak bir hırsızlık bile büyük bir günahtır. Şayet bu,

---

* Yeniçeri burada Hz. Muhammed'in miraca çıkışını anlatmaktadır. Oysa yeniçerinin belirttiği gibi bu yolculuk rivayetlere göre rüzgârla değil; yeryüzünde Burak'la gökte belirli bir kata kadar da Cebrail'le yapılmıştır. Bunun manevi bir yolculuk olduğu da söylenmektedir. Daha açık bir ifadeyle mucize olarak görülen miracın bedenen yapıldığı fikri genel bir kabule sahipse de rüya benzeri bir yolla ruhen yapılmış bir yolculuk olduğu düşüncesi de vardır. (ç.n.)

Hazreti Peygamber'e gözüküyorsa Allah'ın gözünden nasıl kaçabilir? İşte bu sebeple birbirinize karşı müsamahalı olun, haksızlığa göz yummayın, kimseden hiçbir şey çalmayın ve eğer bir şey bulursanız, kesinlikle saklamayın ve sahibine geri verin. Bir kere, iki kere, üç kere seslenin. Eğer eşyanın sahibi karşılık vermezse onu bir fakire verin ama kendinize mal etmeyin. Gâvurların bahçelerine gitmeyin, çünkü onlar katı yüreklidirler. Bahçelerinden bir şey alırsanız, size acımasızca ve durmadan lanet yağdıracaklar, cezalarını Allah'tan bulmalarını dileyelim. Bu sebeple gâvur kullara[1] kötülük yapmayın. Şayet biri, bir müminin bahçesinden bir şey alırsa sinirlenebilirsiniz. Lakin onu affetmeniz icap eder, affedin ki Allah da sizi affetsin. Kendinizi başkalarına karşı develer gibi hiddetle savunmayın. Kadın yahut erkek esirlerinizi yaşlarına göre serbest bırakın. Ola ki komşularınızdan biri esirlerini uzun zaman muhafaza etmeyi ister, siz bunu mazur görmeyin. Zira o, tutsaklarını ömür boyu esaret altında tutmaya cüret edebilecek, haşa, bir Allah değildir. Serbest kalmalarından sonra, onlara kendi ayakları üzerinde durana ve müminlerin dinini yayana değin yardım edin. Hz. Muhammed bizimle arzda kaldı. Kıyamet günü geldiği zaman herkes ölecek, tıpkı meleklerin de öleceği gibi. Semaların en yükseğinde dört kat vardır. O gün geldiğinde yüce Allah dört meleğine şöyle diyecek: 'Her biriniz kendi katını tüm kuvvetiyle tutsun.' Bunu idrak eder etmez uykuya dalıyormuş gibi ölecekler. Lakin akabinde, göz açıp kapayıncaya kadar yeniden canlanacaklar. Allah'a yüzlerce kez hamdedecekler. Ardından Mikail* Sûr'unu üfleyecek ve tüm insanlar dirilecek. Hz. Muhammed güneşin doğduğu gibi yükselecek ve sakalındaki tozları silkip 'Âlemlerin Rabb'ine hamdederim'** mealindeki 'Elhamdü lillahi rabbil alemin.' ayetini okuyacak. Daha sonra tüm müminlerle beraber peygamberler peygamberi Allah'ın huzuruna çıkacak ve güçlü bir sesle diyecek ki: 'Her şeye kadir Allah'ım, birliğine defalarca şehadet olsun, Âmin.' Bunun üzerine Allah elçisine 'Bana layığıyla hizmet ettin, ümmetinle birlikte hareket ettin; bunun haysiyetiyle onlarla beraber, kendinizi asırlarca eyleyebileceğiniz ebedi cennete gideceksiniz.'" Vaazına devam ederken cemaate "Ananız, babanız, gâvurlarla cenk edenler ve Allah'a hamdedenler için dua edin." der. Herkes gözlerini göğe kaldırır, ellerinin arasındaki sakallarını sürer ve camiyi terk eder.

---

1. Osmanlı'daki gayrimüslimlerin "zimmi" olarak adlandırılan konumları hakkında bir hatırlatma.

* Burada İsrafil kastediliyor olsa gerek; çünkü Mikail semavi dinlerde doğa olaylarını denetlemekle görevli olarak tasvir edilir. Sûr'u üfleyecek olan İsrafil'dir. (ç.n.)

** Bu ayetin Diyanet Vakfı meali: "Hamd (övme ve övülme), alemlerin Rabbi Allah'a mahsustur" (Fatiha Suresi, 2). (y.h.n.)

Altıncı Kısım

Kâfir Meclislerine Dair

Bahis adını verdikleri meclislerde münazara ederler.[1] Esasında âlimlerin ve hocaların, padişahtan sonra gelen en büyük beyler önündeki mütalaaların başını çekme gibi huyları vardır. Türkiye'de olduğum vakitlerde Mahmut Paşa'nın önünde münazara ettiler, zira Paşa'nın içlerinden pek muhterem birini himayesine alması lazımdır. Aralarında bir hoca, en iyisiydi; ismine Salih derlerdi[2]. İşte o söz aldı ve "Ey Hazreti Peygamber, senin sünnetine uyan ve ruhunu nurlandıran hocalara yardıma gel." dedi. Sonra birbirlerine karşı iddialarını ispatlamaya koyuldular, özellikle peygamberler hakkında. Bir taraf, bizim Efendimiz Yüce İsa'nın tüm peygamberler gibi olduğunu; diğer taraf, peygamberlerin en üstünü olduğunu; üçüncü bir taraf ise Kıyamet günü geldiğinde onun yerin ve göğün yaratanı Allah'tan sonra en yüksek mertebede olacağını söyledi. Hıristiyanlık dininin doğduğu gün, yerin ve göğün yaratıcısı olan Rab; kör ruhlar gibi sekiz yüz deve seçti. Bunlar, her gece dışarı çıkar ve kötü müminleri bizim mezarımızdan alıp götürür, iyi gâvurları ise bizim mezarımıza getirirler. Böylece Kıyamet günü, iyi gâvurlar bizim cemaatimizle Allah'ın huzuruna çıkacaklar. Kötü müminler ise gâvurların cemaatiyle olacak. Allah, onlara "Gâvurların dini vardır, imanı yoktur." dedi. Bu sebeple Hz. Muhammed müminleri cennete kavuşturacak, Hz. İsa Hıristiyanları cehenneme yollayacak, Hz. Musa ise Yahudileri kendisini dinlememekle suçlayacak.

O sırada Salih denen kişi, yüce biri gibi hocaların arasında onların hürmetine naildir. İşte söyledikleri: "İlyas ve İdris peygamberler, ruhen ve bedenen cennettedir; ancak Kıyamet gününden önce ölmeleri gerekir. İsa peygamber ruhen ve bedenen göktedir ve yalnız o, ölümle

1. Bahis: münazara, cedel; Kostantin burada sultanın, vezirin ya da saygın bir beyin himayesi altında düzenlenen dini toplantılardan bahseder. Osmanlılar bu münazaralara düşkündür.
2. Bu kişinin kim olduğu belirlenememiştir.

tanışmayacaktır. Hz. Muhammed bedenen ve ruhen gökte vakit geçirdi, fakat yeryüzünde bizimle kaldı." Hemen ardından konuşmaya koyuldular. Birinin ak dediğine öteki kara diyordu. Aralarında uzunca bir süre cebelleştiler. Bağrışmalar yükseliyor, kitaplar havaya kaldırılıyordu. Bir çeşit arbede yaşanacağını düşündüm. Lakin Mahmut Paşa onlardan sükûnet buyurdu ve çekişmeyi bırakmalarını istedi. Paşa, âdet gereği âlimler ve hocalara yemek ikramında bulundu, yanında ise su vardı; çünkü onlar şarap içmez. İkramın ardından Allah'a şükredip ölmüşlerin, hayattakilerin, Hıristiyanlara kötülük eden ve onlarla savaşanların ruhuna dua ettiler. Tartışmanın uzunluğunu hesaba katarak söylenenleri tekrar tekrar yazmadım.

Yedinci Kısım

Türkler Melekleri, Peygamberleri, Cennet ve Cehennemi Nasıl İsimlendirir

Ruhülkudüs'e Ruhullah derler, tanrısal ruh anlamına gelir. Ruha "can", meleklere "ferişte" derler. Büyük ferištelere; Mikail Can Alıcı*, Cebrail ve Rafal** diye isim verirler. "Cennet" kelimesini kullanırlar, cehenneme "ifsi halveti" derler. "İşkence", "kıyamet günü", peygamber gibi kelimeler kullanırlar. Peygamber isimlerini ise Musa peygamber, Davut peygamber, Süleyman peygamber diye söylerler. Efendimiz İsa Mesih'e "İsa Peygamber" adını verirler. İblise "Şeytan" derler.

---

* Yeniçeri dört büyük melekten Azrail'i saymamanın yanında Mikail ile Azrail'in görevlerini karıştırmaktadır. (ç.n.)

** Metinde *Rafal* diye geçtiği için İsrafil olduğunu dipnotta belirtmek daha uygun görülmüştür. (ç.n.)

Sekizinci Kısım

Türklerin Adaletlerinin Yanısıra Hilekârlık ve Sadakatsizliklerine Dair

Kâfirler arasında çok gelişmiş bir adalet feraseti mevcut. Kendi aralarında olduğu gibi himaye ettikleri tüm tebaaya karşı, Hıristiyanlara olduğu kadar kadar Yahudilere de adiller. Zira padişah, ileride uzunca bahsedileceği üzere bu hususta hassastır. Eflak voyvodası gibi sultana vergi veren bazı beyler, kendi topraklarında hüküm sürer. Adaletin en az tecelli ettiği yerler, padişahın idaresinden uzaktakilerdir, oralarda da zaten her zaman zorluklarla karşılaşılır. Çünkü padişahtan habersiz olarak yapılan haksızlığa dair tebaanın bir şikâyeti padişaha ulaştığında, bahsi geçen mevzunun tetkik edilmesi oranın yöneticilerine buyrulur ve tebaa bu hususta bir netice alacaktır; ancak şikâyetlerini ulaştıramayanlar, maalesef, hiçbir netice alamaz ve başları önde eve dönerler. Verilen icazet bile bunların bir işine yaramaz. Esasında birinin sonunu istediklerinde ona bir icazet verirler. Eğer icazeti alan, gidip bir şeyler diyecek olursa ahlaksızlıklarının arkasında durabilmek için "Sana icazeti verirken oturuyordum, ayakta değildim." veyahut aksine "Sana icazeti verirken ayaktaydım, oturmuyordum." gibi bahaneler bulurlar. Eğer Venedik sabunundan kitaplara yemin ettilerse, daha önce bahsedildiği üzere, sözlerini tutmazlar. Ayrıca diğer yeminlerindekine benzer şekilde zalimliklerinden haz almak için kabahatlerine masumiyet katarlar, şayet yapabilirlerse. Onlar cömertliklerinden değil, padişahın şanı için hediyeleşirler. Çünkü bu tür şeyler Türkiye'de âdettendir. Büyük beylerin hiçbir elçisi, bir sır getirmedikçe padişahın huzuruna hediyesiz çıkamaz. Padişah kendini hoşnut eden bu halden, herkesin hoşnut olmasını ister. Bu hediyeler hissi bir manadan ziyade, şan içindir. Padişah bir antlaşma veya ittifak yapar yapmaz, bunu bozmayı düşünür. Biriyle ittifak kurunca ötekine saldırır.[1] Düşman tebaa-

1. Osmanlı'nın ittifaklarında taraf değiştirme konusu, Konstantin tarafından eser boyunca tekrar tekrar ele alınacaktır. Aslında haklıdır; Türkler, Hıristiyan prenslerin arasın-

sını her daim kusurlu görürler. Hıristiyanlara eziyet etmek için onlara karşı sürekli şeytanlık peşindedirler. Kâfirlerle çorba içen herkes, et ikram ederek karşılık vermelidir*.

daki rekabetten (aynı zamanda aynı aile ya da hanedandan gelen akrabalar arasındakinden de) onları peşi sıra yenmek için nemalanmayı bilirdi.

* Konstantin burada bir deyim veya atasözü benzeri bir deyiş kullanmaya çalışmış olabilir. Ancak temelde anlatmak istediği şey Türklere borçlu kalınmaması gerektiğidir. (ç.n.)

Dokuzuncu Kısım

Türk Padişahının Atalarına Dair

Türk padişahlarına Osmanoğlu denir, çünkü ilk hükümdarları Osman'dır. Osman; örflere göre ekip biçen, otuz sabana ve emrindeki birçok köylünün yanı sıra develeri, atları, sığırları ve domuz haricinde her tür sürü hayvanı bulunan; kâfir ama iyi bir çiftçi ve sıradan bir boy beyi olan *Chiha*'nın[1] oğludur. Onun keçeden mamul çadırına otağ denir. Bu çadır; yazın serin, kışınsa sıcak tutar. Otağını tarlaya, köylülerin arasına kurdururdu. Tarlada bir ocağı vardı ve öğün hazır edildiğinde kırmızı bir bayrak çektirirdi. Köylüler bunu görür görmez yemek yemeğe gelirdi. Kendi köylüleri gibi diğerleri de gelirdi, herkesin yemeğe hakkı vardı.

Buranın ismi Akyazı'ydı ve bir kalenin bulunduğu Karayazı[2] denilen yere pek de uzak değildi. Bu kalede Karavida[3] veya Kara adında dul bir kadın yaşıyormuş. Osman, hem kaleyi görmek hem refakatindekilerle oyalanmak istemiş. Kasrın eteklerine serilmiş bu şehre vardığında onun kaviliği hakkındaki rivayeti duymuş olan kişiler tarafından çok iyi karşılanmış. Bu rivayetler Karavida'nın kulağına gitmiş. Osman oyalanmak için kalenin etrafında yürümeye koyulmuştu. Karavida, köylü, kaba kürk giymiş ve etrafı kolaçan eden adamına Osman'ın başından aşağı bulaşık suyu döktürür. Osman şehrine geri dönmüş ve uğradığı bu hakaretten dolayı herkes acı duymuş. Onlara teşekkür edip kendi evine dönmüş ve adamlarına böyle bir hakarete maruz kaldığı diyarda satacakları tahılları götürmek için yüz yirmi at ve deveyi hazırlamalarını emretmiş. Benzer şekilde elli meşe sopası hazırlayıp onları çuvalların içine koymalarını söylemiş. Çünkü biliyordu ki silahlarla şehre girmelerine hiçbir şekilde izin verilmezdi.

---

1. Osman Bey'in babası Ertuğrul'dur. Yeniçerinin, ismin telaffuzu veya aklında tutma konusunda bir sıkıntı yaşadığı düşünülebilir.
2. Akyazı, Balkanlar'da Akyazılı olarak bilinen yer adı. İsmin karşıtı olarak kastedilen "Karayazı" muhtemelen Osmanlılar tarafından 1289'da alınan Karacahisar (İnönü)'dır.
3. İhtimalle Bizans İmparatoru II. Andronikos Paleolog'un kız kardeşini kastetmektedir.

Şehrin önüne varınca çimenliğin üzerine bir tezgâh kurmuşlar. Karavida, Osman'ın şehre geldiğini öğrenince mallarını adamlarına satın aldırmış ve taşıtmış. Osman mallarına verilen fiyatı kabul etmiş ve daha önce belirlenmiş elli uşağına çuvalları sırtlayıp kaleye kadar taşımaları için buyruk vermiş, yaptığı tam olarak buymuş. Osman önden yürüyor, adamları ise onu takip ediyormuş. Burçlara geldiklerinde Karavida, Osman'ı görmüş ve onunla dalga geçercesine ona "Osmancık" diye seslenmiş. Uşaklar da dolu çuvallarla gelmişti. Vaktin geldiğini anlayınca Osman, adamlarına çuvallarını boşaltmalarını ve sopaları çıkartıp karşı koyan her kim olursa olsun vurmalarını emretmiş. Şehri almış ve Karavida'yı şehrin en, en yüksek yerinden attırmış. Sonra şehre Karavida'nın kendini küçük düşürmek için söylediği ismi vermiş; Osmancık. Böylece Türk hükümdarının hâkimiyeti başlamış ve günümüze kadar süregelmiş[4].

4. Sırp Yeniçeri, kendi yarı destansı üslubuyla Osmanlı hanedanının başlangıcını anlatır. Onların göçebe kültürlerini, yapılan yağmaların Bitinya'daki (Bursa, Bilecik, İzmit yöresi) Bizans tekfurlarına verdiği zararı ve Osman Gazi tarafından alınan ilk şehri anımsatır.

Onuncu Kısım

Osman Oğlu Mustafa'nın* Hükümdarlığı

Osman oğlu Mustafa, Anadolu'nun büyük beylerinden birinin kızıyla evlenmiş ve bu bey, sahip olduğu tüm Anadolu topraklarını Mustafa'ya bırakmış. Zira oğlu yoktu ve sadece Mustafa ile evlenen kızı vardı. Böylece Mustafa, diğer kâfirin ellerindeki bazı toprakları da fethetmiş oldu.

* XV. yüzyıl öncesinde hiçbir şehzadeye Mustafa adı konmamıştır. Osman Gazi'nin tahta geçen oğlu Orhan'dır. Yeniçeri, Mustafa diye bahsettiği için böyle denilmeye devam edilecektir. (ç.n.)

On Birinci Kısım

Mustafa Oğlu Alaeddin'e Dair

Mustafa'yı, oğlu Alaeddin[1] takip etti. "Yeni kâhyalar" denilen nalbant birliğini kurmuştu. Onlara beyaz külahlar giydirdi. Onların dışındaki hiç kimse o külahı takamazdı, aynı bugün yeniçerilerin dışındakilerin üsküf giyememesi gibi. Lakin takviye hizmetler haricinde hiçbir vazifeye cebredilmediler. Kimseye hiçbir vergi ödemez, ancak emir gelir gelmez meydana çıkarlardı. Kaleleri ellerinde tutmaları için gerekli takviye ve cephane onlara teslim edilerek kalelere mevzilendirilirlerdi. Onlardan bugün hâlâ iki bin civarında var, fakat padişahın emri altındalar. Öylesine fakirler ki her şeylerini hepi topu bir eşek sırtında taşırlar. Alaeddin birkaç şehir ve yer fethetti. Oğlu Murad*, ondan sonra hükümdar oldu.

1. Alaeddin, Orhan'ın hükümdarlık yapmayan biraderinin ismidir.
* I. Murad'ın babası bilindiği üzere Orhan Gazi'dir.

On İkinci Kısım
Alaeddin Oğlu Murad'a Dair

Alaeddin oğlu Murad, Bursa şehri ile birlikte bütün Anadolu ve İran topraklarını aldı[1]. Murad ayrıca ikinci bir askeri birlik oluşturdu. Çünkü birçok büyük bey vardı, buna ilaveten adam ihtiyacı hâsıl olmaktaydı. Bu birlik Azaplar denen erkeklerden meydana getirildi. Onların her türlü ihtiyaçları, şehirleri tarafından temin edilirken, padişah da ulufelerini verir. Her bir Azap on gün, en kıdemlileri beş gün, reisleri ise gün başına bir altın para alır. İhtiyaca binaen her şehre, bakmaları gereken Azap sayısı duyurulur. Murad'ın ardından oğlu Sultan,* dördüncü Türk padişahı oldu.

1. Bursa; Orhan Gazi'nin hükümdarlığının başında, 1326'da, zapt olunmuş ve Osmanlı'nın ilk başkenti yapılmıştır.

* Sultan diye bir padişah yoktur. I. Murad'ın ardından oğlu I. Bayezid padişah olmuştur.

On Üçüncü Kısım
Murad Oğlu Sultan'a Dair

Murad oğlu Sultan, bazı Bizans topraklarıyla şehirlerini ve en önemlisi İznik'i* zapt etti. Hıristiyan çocukları toplayıp yetiştirmek ve ardından saraya veyahut her kaleye yerleştirilmesi onun fikriydi. Hükümdarın bu gözbebekleri yeniçerilerdi. İleride onlardan imparatorluğun korunması konusunda daha çok bahsedeceğiz. Sultan'dan sonra beşinci padişah II. Murad** gelir.

---

* İznik Orhan Gazi döneminde fethedilmiştir. (ç.n.)

** I. Bayezid ile II. Murad dönemleri arasında Fetret Devri ve I. Mehmed'in padişahlığı bulunmaktadır. (ç.n.)

On Dördüncü Kısım

Rum* İmparatoru ve Sultan Oğlu Murad Üzerine

Rum İmparatoru ölüm döşeğinde, hâlâ küçük bir çocuk olan oğlunu Kantakuzenos'a yetiştirmesi için emanet etti. İmparatorun oğlu akil baliğ olana değin bu veliahdın topraklarını gözetmek için Kantakuzenos, neredeyse tüm Rum topraklarını mesuliyeti altına aldı. Lakin genç imparator büyüdüğünde ve Rumlar ona bu namın verilebileceğine kanaat getirdiklerinde ise Kantakuzenos buna izin vermedi, çünkü bu sanı kendi için istiyordu. Buna ulaşamayacağını idrak ettiğinde Türk sultanı Murad ile ittifak yaptı. Denizi aşmalarına ve Rum topraklarında, bu toprakların İmparatoru ile savaşmak için gelmelerine göz yumdu. Denizi meşakkatsiz geçen Murad, Gelibolu yakınlarından Kantakuzenos'un yardımıyla çıkartma yaptı. Hayranlık uyandıran Harmanlı kalesini aldı. Türklerin kendi kıyılarına çıkartma yaptığını öğrenen Gelibolu ahalisi hazırlandı ve onların üzerine yürüdü. Hepsi Türkleri kaçmaya mecbur etmek düşüncesiyle onların üzerine atıldı. Böyle bir kargaşa baş gösterince Türkler sıralandı, düşmanlarının yaklaşmalarına izin verdi ve nihayet çarpıştıklarında ön safları bertaraf etti; arka saflar ise firar etti. Türkler, onları kaçtıkları Gelibolu şehrine kadar takip etti. Sultan Murad, Rum İmparatoru ile bir ittifak kurdu ve Bulgar İmparatoru'nun üzerine yürüdü. Rumlar Kantakuzenos'a öfkeliydi ve onu taşa tutuyordu[1]. Bulgar diyarına varmadan evvel, Sultan Murad iki kaleyi daha aldı: Bunlardan birine

---

* Bizans İmparatoru kastedilmiştir. (ç.n.)

1. Konstantin burada Bizans İmparatorluğu'nda 1341 ile 1354 yılları arasında hüküm süren ve V. Yannis Paleolog ile rakibine karşı Orhan Gazi'yle ittifak kuran VI. Yannis Kantakuzenos arasında yaşanan Bizans İç Savaşı'na kısaca değinmekte. Bahsi geçen Bulgar imparatoru, tartışmasız Ivan Aleksandr'dır (1330-1371). Çanakkale Boğazı'nın kilidi Gelibolu'nun 1354'te Türkler tarafından alınması Türklerin Avrupa'ya vardığını bir deprem etkisiyle bildiriyordu. Kantakuzenos Rumların öfkesini kazanmadı, fakat 1383'te tahtını terk edip tarikata girdikten 29 yıl sonra Mezistre'de (bugünkü Sparta) hayatını kaybetti. Osmanlıların Batı'ya ayak basmasına neden olan kişi olarak kötü ününü hep korudu.

Soğanlık*, diğerine Dimetoka deniyordu. Almış olduğu kalelere asker yerleştirdikten sonra denizin karşı kıyısına, Anadolu'ya geri döndü.

* Soğanlık adının yanlış olması muhtemeldir. Dimetoka'ya yakın yerler içinde en uygunu Sarıhanlı'dır. *Dimotica* ve *Hermanelle* olarak bahsedilen Trakya kalelerinin adları Dimetoka ve Harmanlı'dır. Coğrafi olarak uzak olsa da bu dönemde bir süreliğine fethedilmiş Selanik'in olması da ihtimal dahilindedir. (ç.n.)

On Beşinci Kısım

Günahlarımız Yüzünden Biz Sırpların Başına Gelen İlahi Ceza Üzerine

İlk Sırp kralı Uroş'un soyundan gelen Milutin adındaki Sırp Kralı, oğlu Stefan'ı kör etmişti. Fakat o, babasının vefatından sonra, ilahi bir lütufla tekrar görmeye başladı ve kendisiyle aynı ismi taşıyan bir oğlu oldu. O, bir ordu topladı ve Bulgar diyarıyla Bulgar İmparatoru Dimitri'nin üzerine yürüdü. Burada İskar adındaki bir nehre vardı ve ordugâhını bu nehrin kıyısına kurdu. Bulgar İmparatoru da tüm kuvvetiyle buraya geldi. İki kral da dindardı. Bulgar İmparatoru ortaya bir servet dökerek nehrin bir kıyısına İsa adına bir kilise, diğer kıyısında da Kral Stefan aynısını Bakire Meryem için yaptırdı. İnşaat sırasında, kan dökülmeden sakin geçen müzakerelerde bulundular. Bu kiliseler günümüzde hâlâ mevcuttur. Fakat Sırp Kralı'nın oğlu, babasından habersiz orduyu topladı ve nehri geçerek Bulgar İmparatoru'na saldırdı. Onun ordusunu bozguna uğrattı ve onu esir alıp babasına götürdü[1].

Oğlunun bu rezil hareketini gören Sırp Kralı başından aşağı kaynar sular dökülmüşe döndü ve imparatoru şerefli bir misafir olarak kabul etti. Merasimler esnasında, onu bir imparatora yakışır şekilde kendinden daha yukarıda oturttu. Fakat işte oğlu, elinde topuzla çıkagelmişti. Babasına "Düşmanını kendinden yukarı oturtmuşsun ama o, bunu hak etmiyor." dedi. İmparatora topuzla vurdu ve onu oracıkta öldürdü. Babası çok sarsılmıştı ve imparatorun Trnovo şehrinde tüm şerefiyle mezara konmasını sağlamıştı. Sırp ülkesine bezmiş halde geri döndü ve oğlunun rezilliği yüzünden Bulgar İmparatorluğu'na girmek istemedi. Sonra krala, hükümdarları olması için yalvaran Bul-

---

1. Konstantin burada, özkardeşi Dragutin'e karşı tahta çıkan ve oğlu Stefan Uroş'u (1321-1331) kör eden Uroş'un oğlu Milutin (1282-1321) tarafından kurulan güçlü Sırp Nemanjic hanedanının (1168-1427) ilk zamanlarından bahsetmektedir. Stefan Uroş, her nasılsa babasıyla tekrar barıştı ve Bulgar İmparatoru IV. Mihail Şişman'a karşı 28 Temmuz 1330'da yapılan Velbaj Muharebesi'ne katıldı. Bu zafer, Sırp İmparatorluğu'nun Balkanlardaki üstünlüğünü ortaya koydu.

gar asilleri geldi ve kral, onları kabul etti. Babası onun kötülüğünü istememesine rağmen Sırp kralının oğlu, ondan korktuğundan Arnavut diyarına firar etti. Bu arada kral Zveçan[2] kalesine vardı. Oğlu hiç kimseye hiçbir şey fark ettirmeden döndü, kralın odasına ustalıkla sızdı ve onu boğazladı. Kral olması gerektiği gibi Deçan Manastırı'nda toprağa verildi. Onun ardından, oğlu Stefan, Sırp Kralı ve Bulgar İmparatoru oldu; ama onun saltanatı rezil hareketleri sebebiyle müthiş kederlerle doluydu[3].

İşte bu yüzden, patriğe, metropolitlere ve mukaddes dağdaki[4] Aziz Vasili tarikatı keşişlerine ulaklar gönderdi. Onlardan Rab namına kendisi için dua etmelerini ve günah çıkarma ayini tertip etmelerini talep etti. Ona verilen cevapsa şöyleydi: "Biz sana nasihat edemeyiz. Sadece Rabb'e dön ve günahlarından arın. Rabb'in katında, bunu kendi başına yapman, kiliseler yaptırman veya çokça ayine katılmandan daha kıymetlidir ve bu, ruhuna daha iyi gelir. Allah kendisinden yardım dileyenlere karşı merhametlidir." Din adamlarının bu izahatını duyan İmparator, gözyaşlarına ve babasının yattığı manastırın tevazusuna teslim oldu. Manastıra vardı, yolun kenarına bir haç diktirdi ve çıplak dizleri üstünde babasının kabrine kadar gitti. Ağlıyordu, ağlayıp sızlıyordu ve "Beni affet, baba, benim şefkatli efendim" diyordu. Böylesi bir acıyı gören beyler, onu ayağa kaldırdı; dışarı çıkardı ve artık onun içeri girmesine izin vermediler. Büyüklü küçüklü otuz manastır inşa ettirerek günah çıkarttı. Dindarca yaşadı ve her daim sadakasını verdi. On yıl sonra, babası azizlerin arasına katıldı ve bundan sonra, büyük mucizeler yaratmıştır. Bunu gören kâfirler bu manastıra el sürmedi.

Babasını boğazlayarak tahta geçen Sırp Kral vefat etti ve oğlu, Stefan Uroş onun halefi oldu[5]. Ülkeyi kötü yönetti. Babasının günahı yüzünden, Allah onun aklını aldı. Gerçekten de sadık hizmetkârlarını ve değerli adamlarını kovdu. Onların yerine yenilerini ve kendisine Deli Uroş diyenleri tercih etti. Bulgar İmparatorluğu üzerindeki saltanatını iki kardeşine bıraktı. Bu ülkede kanun; imparator, kral ve prensler dışında hiç kimsenin kırmızı çizme giymesine müsaade etmiyordu. Oysaki imparator kardeşlerine kırmızı çizmeler vermişti. Bulgar diyarının kendilerine verildiğini görerek imparatora karşı geldiler ve geri

---

2. *Zvečaj*, Bosna'da.
3. Birtakım kaynaklara göre Stefan Uroş boğdurulmamıştır, zehirlenmiştir. Stefan Duşan (1331-1355) iktidarı eline aldı ve "Sırpların ve Yunanların İmparatoru" olduğunu ilan edene kadar Balkanlar'da bu çağın baskın figürü oldu.
4. Aynoroz dağındaki Sırp manastırından bahsedilmektedir. Metropolitler, Ortodoks kilisesinin başpiskoposlarıdır.
5. V. Stefan Uroş (1355-1371)

çağrıldıklarında, ona cevaben: "Bize kırmızı çizmeleri verdin, ama onları bizden kolay kolay çıkaramazsın." Bulgar ülkesi onlardan yana oldu, imparatorun babasının cinayetinden ötürü. Bu zamanlarda, Türk sultanı Murad Edirne'ye[6] varıp bu şehri kuşattı.

Haber Sırbistan'a kadar vardı. İmparator Deli Uroş bu şekilde Edirne'nin muhasara altında olduğunu öğrenmiş oldu. Kuvvetli bir ordu topladı ve şehrin yardımına koştu. Konstantin'in ülkesine[7] vardığında ordugâhını Beyliyar'a[8] kurdu ve burada bir rüya gördü: Bir melek ona yaklaştı, elinde tuttuğu kılıcı ondan aldı ve Türklere verdi. Böyle garip bir şeyi görünce, o gün ordusunu dağıtıp dağda yaşayan bir keşişi görmeye gitti. Ona gördüklerini anlattı ve günah çıkardı, "Babamın günahlarından korkuyorum" diyordu. Onun içini karartmak istemeyen keşiş cevapladı: "Babanın günahı dönüp dolaşıp dördüncü nesle gelir." İmparator çabucak ordusuna geri döndü. Şehre dört fersah uzaktayken Bulgar İmparatorluğu'nu emanet ettiği iki kardeşi, ona karşı Türklerin himayesine girdi. İmparator Uroş'un kuvvetli bir ordusu vardı ama Rab onu akıldan mahrum etmişti. Ne kendinin ne düşmanın esas kuvvetini müşahede ediyordu. Türk Sultanı, onun ordusunda hüküm süren büyük kargaşayı görerek muhasarayı kaldırıp ona döndü. Müdafaayı kaldırıp düşman ordusunun üzerine yürüdü. Uroş'u çadırında buldu ve oracıkta öldürttü. Bütün Sırp ordusu, Sırp bozgununa[9] kadar bizim olan yere kaçtı. Sonra, hükümdarlarına ihanet etmiş olan iki kardeş, Türk sultanı tarafından değerlerine göre mükâfatlandırıldı, zira başları kesildi. Sultan, Edirne'yi alarak bir prens daha kalmış olmasına rağmen zorlukla karşılaşmadan tüm Bulgar topraklarını ele geçirdi.

---

6. Sırp İmparatoru Stefan Duşan'ın ömrü kısaydı. Oğlunun tahta çıkışı, İmparatorluk'ta söz sahibi olan insanlar arasındaki fikir ayrılıkları, bölünmeye yol açtı ve Türkler bundan fazlasıyla faydalandı.
7. Bizans toprakları.
8. *Žeglicovo* (Latin alfabesiyle Sırpça ve Hırvatça hali).
9. 1371 Çirmen Muharebesi: Makedonyalı prenslerce yönetilen ve Bizanslı askerlerin katılımıyla güçlenen Sırp askerlerinin Türkler tarafından bozguna uğratıldığı savaş. Bu savaş neticesinde, Türkler Rumeli'deki gelecekleri adına önemli bir şey yaparak Balkanlarda üstünlük elde etti.

On Altıncı Kısım

Sırp Krallığı'nda Olup Bitenler Hakkında

Kral Uroş'tan sonra, Sırp Krallığı bir prensliğe dönüştü; zira Sırplar, Kral Uroş'un Militsa[1] adlı yeğeniyle evli olan Prens Lazar'ı hükümdarları seçti. Bazıları ona karşı lütufkârdı, bazıları değildi. Günümüzde buna hâlâ her yerde, hatta ruhbanda bile rastlanır. Amma velakin, halk içinde ihtilaf asla hayır getirmez. Sultan Murad, Prens Lazar'ın tahta çıktığını öğrendiği gibi bir ordu hazırladı ve Sırbistan üzerine yürüdü. Prens Lazar ile Kosova Ovası'nda karşılaştı. Lazar, Lab'ın diğer kıyısında, yani Smagovo'da sultana karşı mevzilendi. Çarşambaya denk gelen Aziz Guy gününde çetin bir muharebe başladı ve cumaya kadar sürdü.

Prens Lazar'ı destekleyen beyler onun saflarında yiğitçe çarpışıyor, diğerleri ise savaşa yardım etmekle kibirleniyorlardı. Bu değersiz ve kalleş heriflerin hainliği, nizamsızlığı ve öfkesi, muharebenin cuma öğle vakti kaybedilmesine sebep oldu. Tam da Prens Lazar'ın Miloş Obiliç isimli bir şövalyesinin Sultan Murad'ı öldürdüğü esnada. Oğlu Mustafa da babasıyla aynı akıbeti paylaştı; lakin ikinci oğlu Bayezid[2] imparatorluk tahtına çıktı. Meryem Ana'ya vakfedilmiş Samodreja isimli bir kilisenin yanında da Prens Lazar esir alındı. Yüksek bir mermer sütun oraya Prens Lazar'ın esareti hatırasına diktirildi. Onunla beraber Topliça Voyvodası Kraymir de tutsak edildi ve pek çok bey de burada hayatını kaybetti. Muharebeye yardım etmiş olan sadakatsiz adamlar, sonradan kendilerine zarar veren hainlermiş gibi düşünüldü, çünkü bir lahza-ı teveccühten sonra onları birer birer toplayan sultan "Eğer hükümdarınıza karşı sadakatsizseniz, bana karşı da öyle olursunuz" diyerek hepsinin kellesini uçurttu.

---

1. Nemanjic Hanedanıyla kurduğu bu aile bağının gücüyle, Kuzey Sırbistan'da hâkim olan prens (*knez*) Lazar Hrebeljanovic (1371-1389) Balkanlarda Sırpları tekrar ayağa kaldıracak potansiyel bir önder olarak görülüyordu.
2. 1389 ile 1403 arası hüküm sürmüş olan I. Bayezid.

Prens Lazar ve Voyvoda Krajmir, Bayezid'in önüne getirildi. Sultanın babası ve ağabeyi musalla taşının üzerinde yatıyordu. Bayezid, prense "İşte babam ve ağabeyim bu taşın üzerinde. Ona karşı koymaya nasıl cüret edebildin?" dedi. Prens Lazar, sükutunu muhafaza ediyordu. Voyvoda Kraymir, Lazar'a şöyle dedi: "Benim yüce Prensim, Sultan'a cevap verin; zira başınız ikinci bir defa sürgün verebilen söğüt ağacı değil." Prens Lazar ise beklemeden Sultan Bayezid'e karşılık verdi: "En ilginci şu ki senin baban, Sırp Krallığı'na hücum etmeye cüret etti. Ama Sultan Bayezid, sana şunu söyleyeyim; kendi gözlerimle gördüklerimi önceden bilseydim, üçüncü musalla taşında da sen yatıyor olurdun. Fakat Rabbimiz günahlarımız yüzünden bu şekilde münasip gördü. Takdir-i İlahi." Sultan Bayezid, onu derhal idam ettirdi. Kraymir ise Lazar'a son bir iyilik yapmak için sultana yalvardı. Başını öne eğdi ve sırf yere düşmesin diye gömleğini Prens Lazar'ın başının altına koydu. Ve başı, onun gömleğine düştüğü zaman, yüzüyle karşı karşıya kaldı ve "Rabb'e yemin olsun ki başım, Prens Lazar'ın başının olduğu yerde huzur bulacaktır." dedi. Sırası gelince öldürüldü ve iki baş toprağa beraber düştü.

Sonra, bir yeniçeri Miloş Obiliç'in başını getirdi ve sultanın ayaklarının altına, diğer iki başın yanına attı. "Saadetli hünkârım, işte en kötü düşmanlarımızın başları" diyordu. Bu esnada, Sultan Bayezid'le beraber olan Sırplar, ondan Prens Lazar'ın cesedini ve Ravanitsa mezarlığına sevk edilmesini istedi. Onu buraya gömdüler ve Lazar aziz ilan edildi. Zaferinden sonra, Sultan Bayezid Kosova Ovası'nda dinlendi ve muharebe meydanında babasının öldürüldüğü yere bir abide diktirdi. Bugün hâlâ ayakta duran abide, dört direkle desteklenen bir tonozdan yapılmış ve kurşunla kaplanmıştı. Babasını ve ağabeyini kefenletti, cenaze törenlerinin ifa edileceği Bursa'ya taşıttı.[3] Kötü insanların ihaneti yüzünden, bu muharebenin neticesi böyle oldu. İmparator Uroş ve Prens Lazar, Hıristiyan dini uğruna sadakatle çarpışan iki hükümdar, bu kısa sürede kâfirlerin ellerinde hayatlarını yitirdi.

---

3. Burada 1389'un Haziran ayında Sırp Prensi Lazar ve Bosna Hükümdarı Tvrtko'nun Sultan I. Murad'ın karşısına çıktıkları ve Sırp-Boşnak mağlubiyetiyle sona eren savaş söz konusudur. Murad savaş alanında yaşamını kaybetti, en büyük oğlu Yıldırım Bayezid (1389-1402) Sırp hükümdarı Lazar'ı ve bir süre sonra da Osmanlı tahtında ikilik çıkmasın diye öz kardeşi Yakub'u öldürttü. Yeni sultanlara sorun çıkarmamaları için Osmanlı şehzadelerinin ortadan kaldırılması, daha sonraları haksız olarak "kardeş katli kanunu" olarak adlandırıldı.

On Yedinci Kısım

Sırbistan'ın İlk Despotu Stefan'ın Hikâyesi

Sultan Bayezid, Türklerin yedinci sultanıydı. Sırbistan'ın fethini müteakip babası Murad'dan sonra tahta çıktı. Şeref dolu hatıralarıyla Prens Lazar'ın Stefan isimli bir oğlu ve Despina ile Mara[1] isimlerinde iki kızı vardı. Sultan Bayezid, Despina'yı eşi olarak aldı ve Stefan'a çeyiz olarak Morava'nın bu kıyısından Tuna'ya kadar uzanan bölgeyi verdi. Stefan böylece Sırbistan'ın ilk despotu oldu ve Hükümdar Vuk'a Sitnitsa adlı toprağı verdi. Onun eşi de despotun diğer kız kardeşi Mara'ydı. Vuk'un[2] Curac adında bir oğlu vardı. Sultan Bayezid ordusunu toplayıp despotla beraber Sava Nehri'ni geçerek Macaristan üzerine yürüdü. Yağmaladıktan, yaktıktan ve katlettikten sonra bugün Belgrad'ın olduğu yere geri çekilip mevzilendiler. Şehir o vakitlerde henüz kurulmamıştı. Türklerin Macaristan'a yaptığı bu ilk akın, İmparator Sigismund'un[3] hükümdarlığı devrinde vuku buldu veya biraz daha önce.

Sultan Bayezid Tuna'yı geçti ve aynı zamanda kayınbiraderi olan despota: "Despot, sen burada kal ve bu yere bir kale inşa et. Seni rahatsız etmeyeceğim. Lakin seni ihtar ediyorum, pek çok düşmanın var ve eğer benim seni çağırdığım söylenirse gelme. Seni bırakıyorum ki başını kurtarasın." Despot ona teşekkür etti ve orada kaldı. Bugün de ayakta olan Belgrad kalesini inşaya koyuldu.

Bu arada, Sultan Bayezid'e Timur ya da Timurlenk adındaki Tatar hükümdarının kalabalık bir orduyla İran'a vardığı haberi geldi. Habe-

---

1. Ya da Mari. Bayezid, Kosova'nın mağlubunun kızıyla evlendi ve onun ağabeyine, Stefan Lazareviç (1389-1427), Sırp Despotluğu'nu verdi. Stefan, kayınbiraderi sultanla hükümdarlığı süresince(1389-1402) işbirliğinde bulundu.
2. Vuk Brankoviç (1345-1397), günümüzde Kosova'ya ve Makedonya'ya kadar olan güney Sırbistan'ı elinde tutan Sırp prensi. Kosova Savaşı sonrası, Sırp prenslerinin en güçlüsü oldu. Macaristan'ın tanınan müttefiki. Sırp halk şarkılarında sık sık kendisinden Kosova Savaşı'nda er meydanından kaçan ve mağlubiyete sebebiyet veren hain olarak bahsedilir.
3. Lüksemburglu Sigismund, 1385'te Macar tacını giydi.

ri duyar duymaz, ona meydan okumaya gitti. Karısı Despina'yı ve despotun yeğeni Curac'ı da beraberinde götürdü. Denizi aşıp Anadolu'yu geçti ve Yıldız Dağı'nın eteklerine kadar geldi. Ulu Hakan* da gelmişti. Muharebenin dördüncü günü sonunda Ulu Hakan, Sultan Bayezid'i mağlubiyete uğrattı ve esir aldı. Curac yaralı halde kaçtı[4]. Sultan Bayezid, kendisine yakın olmasını emreden Han'ın huzuruna getirildi; aynı şekilde karısı Despina'yı da getirtti. Ona ayakta durmasını ve meysunmasını emretti. Maksadı Bayezid'e acı çektirmek ve karısını savaşa getirdiğine pişman etmekti. Ona bir şey yapmak istemedi, sadece tüm maiyetiyle ülkesine geri yollamak istiyordu.

Karısını bir başkasına hizmet ederken görmek Sultan Bayezid'e o kadar acı verdi ki yüzüğüyle intihar etti; çünkü bu yüzükte tuhaf tesiri olan bir taş bulunuyordu. Yüzüğü takması pek çok şey için ona yardımcı oluyordu. Birinin hayatına acısız son vermek istediğinde, parmağıyla taşı hareket ettirir ve zehri akıtırdı. Yüzüğü böyle ağzına götürdü, kısa bir süre orada tuttu ve öldü. Bu derece uğursuz bir harekete tanık olan Timur: "Yakan battı kendisma kimistur."** dedi, kendi dilinde söylediği bu cümle şu anlama geliyordu: "Kendini öldürmesi ne kadar tuhaf; hâlbuki ben vatanına dönmesine müsaade etmek istiyordum ve kendini böyle alçakça zehirlemesine üzüldüm." Tüm maiyetinin gitmesine müsaade ederek Despina'nın Bursa'ya yolcu edilmesini sağladı. Bu, Türklerle Ulu Hakan arasındaki savaşın sonuydu.

---

* Konstantin, Timur'dan Ulu Hakan olarak bahseder. (ç.n.)

4. Konstantin burada Yıldırım Bayezid'in yok olmuş kuvvetleri ile Orta Asya'nın fatihi Timurlenk arasında geçen Ankara Savaşı'ndan (28 Temmuz 1402) bahsetmektedir. Stefan Lazareviç ile Curac Brankoviç'in askerleri de bu savaşta yer aldı. Bu mağlubiyet, Osmanlıların Avrupa'daki fetihlerini bir süreliğine durdurdu.

** Konstantin, Timurlenk'in ağzından muhtemelen Orta Asya'da konuşulan Çağatay lehçesinde bir şeyler naklediyor. Fakat zamanla bozulan bu ifadeyi anlamak güçtür. (ç.n.)

On Sekizinci Kısım

Ulu Hakan'ın Devleti ve Roma İmparatorlarına Dair

Timurlenk'in bu devirde altı yüz bin piyadesi ve dört yüz bin atlısı vardı. Ulu Hakan Tatarların hükümdarıydı ve tahtı şimalde, şarka doğru yer alan Aytay ya da Çağatay'daydı[1]. Yüce ve başına buyruk bir hükümdardı. Garba doğru büyük topraklar ele geçirdi ve bugün hâlâ izlerine rastlanır; misal bozkırlara diktirdiği yüce mezarlar.

Roma İmparatorları da başka bir zamanda şarktan garba bütün dünya üzerinde hüküm sürmüştü, ta ki Büyük Konstantin'e dek. O Roma'yı Papa Hazretleri Sylvester'e bıraktı ve Arnavutluk'ta, Dıraç diye bir yere geldi. Bu şehri kurdu, ama bu onu yeterince mutlu etmedi ve kendisi de Yunan olduğu için Yunanistan'a geldi. Bizans adındaki bir yerde meşhur bir şehir inşa etti, Roma'da ne varsa hepsini tekrar yaptırdı. Beraberinde, Roma'daki tüm orduyu ve Roma'yı yönetmekte olan yedi kişiyi getirdi. İmparator "kadim ihtişam"[2] manasına gelen Palaiologos ismini taşıyan hanedandan geliyordu. Bizans'ta bu beylere, Roma'daki evlerinin aynılarını bina ettirdi. Şehre İstanbul[3] adını verdi; bu, "imparatorluk tahtı" demektir. Ama biz ona günümüzde Konstantinopolis deniyor. Konstantin, Roma'ya yaraşır büyüklüğü ve güzelliğinden dolayı şehre Yeni Roma adını vermişti. Fakat halk ona "Konstantinopolis", yani "Konstantin'in şehri" demeyi uygun gördü. Tüm Makedonya ülkesine ise Roma kelimesinden müştak Romanya namını verdi.

O zamanlarda imparatorlar, Roma'ya kuvvetli hükümdarlara yaraşır şekilde yüz kişilik maiyetleriyle geliyordu, zira mukaddes Kilise'de

---

1. Bu iki kelimeyi şu şekilde teşhis edebiliriz: 1) Türklerin ve Moğolların dağlık anavatanı Altay veya Marco Polo'nun Çin'e verdiği isim Çağatay veya Karakitay gibi bir boy ismi; 2) Cengiz Han'ın soyundan gelen Çağatay bir devlet kurmuş, Orta Asya'ya adını vermiş ve burada konuşulan Türk lehçesi onun adıyla anılmıştır.
2. Palaiologos Hanedanı, Bizans İmparatorluğu'nun son hanedanı. 1259'da VIII. Mihail'in Bizans tahtına çıkmasıyla başlayan hanedan, İstanbul'un Fethi'yle son buldu.
3. İstanbul: is tin polin, "şehre doğru".

birlik henüz sarsılmamıştı. Yaklaşık yüz yıl sonra, İmparator Leo devrinde kilisede ihtilaf çıktı. Papa ve Romalılar, Frenk İmparatoru Şarl'ı seçmeyi tercih etti. Bugün de adet olduğu üzere imparatorlarını Alman prensler arasından seçerler[4]. Hıristiyan İmparatorluğu sarsılmaya ve çökmeye başladı, bir metinde şöyle yazıyordu: "Sana yazıklar olsun, yedi başı yaratan tüm kötülük senden geldi." Daha önce bahsettiğimiz üzere Roma'nın yedi başı vardır; çünkü o yedi haneden doğmuştur. Hıristiyanlar arasındaki böylesi bir ihtilafı gören Muhammed, İran'a gitti ve kâfirler için bir din inşa etti. Roma İmparatoru yerine bu diyarlarda saltanat süren ve Mefiç isimli şehirde oturan sultanı seçti. Günümüze kadar idareyi elinde sultan, Rabb'in istediği kadar uzun süre hüküm sürecektir, lakin Şark'taki bu topraklar üzerinde Ulu Hakan'ın saltanatı hâkimdir.

Rumlar, İmparator Konstantin'in İncil'e göre hem bir çoban, hem de bir sürü olduğunu söylerler. Zira o, Hıristiyanlığı hürleştiren ve kâfirlerin putperestliğini yıkan adamdır. Buna karşı olan diğerleriyse kıyamet gününde başka bir cemaat ve baş olacağını söyler. Yani o gün yaşayanları ve mevtaları yargılayan Rabb'in oğlu, tek hâkim olacak. Ama iki farklı cemaat ve baş olacak. Cemaatlerden biri, ilahi devlet; onun başındaki de Rabb'in yaşayan oğlu haline gelecek. Cehennemdeki diğer cemaatin başı ise şeytan olacak. Günümüz dünyası ortaya koyuyor ki tek bir cemaat ve tek bir baş olması zordur. Eğer yüce Rabb'imiz bu hali değiştirmezse Rumlar sonsuz esarete mahkûm kalacak, çünkü kâfirlik yayılıyor ve sapkın fikirler Hıristiyanlığa büyük zarar veriyor. Öyle ki, bir yandan aklı biraderleriyle meşgulken diğer yandan Hıristiyanların hürriyeti ile huzuru için kâfirlere karşı cenk eden ve kendi halkından pek çok zayiat veren Leh Kralı Olbracht[5] dışında dini müdafaa edecek ve yayacak hiç kimse yok. Roma'daki Mukaddes Papa ile etrafındaki din adamları, tıpkı Almanya'da şövalyeleriyle yiyip içen Roma Kralı gibi olup bitenden habersiz kaygısızca oturuyor. Türkiye hakkında hiçbir şey bilmiyorlar[6].

---

4. Konstantin, Roma İmparatorluğu'nun doğu ve batı olmak üzere iki parçaya ayrılmasından, Şarlman ve bir İmparator Leon dönemine kadar olan bir süreçten öyle bir bahsediyor. İmparator Leon'un kim olduğunu anlamak güçtür, belki V. Ermeni Leon'dur (813-820?).
5. I. Jan Olbracht Jagiełło, 1492 ile 1501 arasında hüküm süren Leh Kralı, esasında Tatarlara karşı savaşmıştır.
6. Bu bölüm 1490'dan sonra yazılmıştır. Konstantin, kendisine yönelik derin saygı burada ele alınmamış olan VI. Alessandro Borgia'yı ima etmiş olmalı. Burada sorgulanan Alman İmparatoru I. Maximilen Habsburg, Orta Avrupa'da Fransa'ya ve diğer devletlere karşı pozisyonunu geri kazanmaya çalışmaktadır. Konstantin, Batı Hıristiyanlığını, Türk tehdidi altında olan Balkan Hıristiyanlarını kendi kaderlerine terk etmekle suçlar.

Papa ve Roma Kralı Hıristiyan kanının akışını ve tüm şiddet vakalarını müdahale etmeden seyretmeye devam ederse, muhtemelen kendi canları da emniyette olmayacak. Fakat tüm Hıristiyanlığın başı olan bu iki şahıs, Allah'ın inayetiyle Hıristiyan davasını diriltebilir ve Roma İmparatorluğu'nun payitahtı Konstantinopolis'i kâfirlerden tekrar alabilir. Bunun nasıl olabileceğini ise Allah'ın inayetiyle daha sonra söyleyeceğim.

On Dokuzuncu Kısım
Ulu Hakan ve Bayezid'in Oğlu Murad'a Dair

Yıldırım Bayezid'in oğlu ve Türkiye'nin sekizinci imparatoru Sultan Murad, babasının vefatından sonra tahta çıktı. Babasını mağlup eden Ulu Hakan'a haraç vermek mecburiyetindeydi. Ulu Hakan, kendi dilinde Cihan Şah ismiyle anılır, bu da "cihanın hükümdarı" manasındadır. Sultan Murad'ı ona her sene yüz bin akçe vermeye zorladı. Ulu Hakan, Hıristiyanlarla heyecanla çarpışması için Sultan Murad'ı bu haraçtan kurtarırken, ona yazın ve kışın bin keçe vermesini emretti. Bu şekilde, Sultan Murad'la Ulu Hakan arasındaki sulh muhafaza edildi[1].

1. Osmanlı Sultanlarının Timur'un nesline Ankara Savaşı'ndan sonraki birkaç on yıl verdikleri vergiye dair referans.

Yirminci Kısım

Murad'ın İmparatorluğu'na ve Terakkisine Dair

Sultan Murad, babası Bayezid'den sonra tahta çıktı. Belgrad'ı büyüten ve uzun süre yaşayan Despot Stefan'la ittifak kurdu. Despot müstakil bir hükümdar veya prens gibidir. İmparator Sigismund'la iyi bir ittifak içinde yaşıyordu. Kral Matyaş[1] devrinin Estergon başpiskoposunun ikamet ettiği Buda'ya gitti. Burada kendine bir ev verildiğinden beri Buda'da oturuyordu. Sonra, ölüm döşeğindeyken ülkesinin yeğeni Curac'a teslim edilmesini ve Belgrad'ın İmparator Sigismund'a bırakılmasını vasiyet etti. "Başlar" adındaki kırda öldü ve buradan gömüleceği Ressava Manastırı'na götürüldü.

Vefatından sonra, Vuk'un oğlu Curac, yani yeğeni, despot oldu ve Belgrad'ı imparatora bıraktı[2]. Böylece, Belgrad kendi isteğiyle Macar topraklarına katıldı. Bu arada, Sultan Murad, despotun kızı Mara'yı eşi olarak aldı ve despotun oğlu Grgur'un da onunla beraber gelmesini emretti. Despot, oğlunu Murad'a gönderdi. Buna mukabil padişahtan manastır yapmak için müsaade istedi. Padişah, emniyetli bir kale inşa etmesine dahi mani olmayacağını dair söz verdi. Sultanın yeminine dayanarak despot Semendire'yi[3] inşa ettirdi. Murad despotun bir kale diktirdiğini duyduğunda, henüz kale tamamlanmamış ve demirle güçlendirilmemişti. Kendinin kayınbiraderi, despotunsa oğlu olan Grgur'u tutuklattı ve Dimetoka'ya kapattı. Ordusunu alıp Semendire'yi muhasara altına almaya gitti. Sultanın ilerlemekte olduğunu öğrenen despot, ikinci oğlunu Semendire'de bıraktı ve nam salmış Leh kralı

---

1. Konstantin, burada yine 1480-1490 arasındaki bazı tarihi hadiseleri birbirine karıştırıyor olmalı.
2. Curac Brankoviç (1427-1456) amcası Stefan Lazareviç yerine 1427'de başa geçti. 1403'te imzalanmış bir anlaşma yüzünden Belgrad Macaristanlı Sigismund'un elindeydi. Bu yüzden Curac Brankoviç, Macaristan'a tabiiyet bağını yeniledi.
3. Yalnızca iki yıl sürecek işler, Tuna üzerinde Belgrad'ın aşağısında 1428'de başlatıldı. Semendire yıkılana kadar Sırp Despotluğu'nun başkenti oldu.

Kazimierz'in[4] kardeşi Kral Ladislas'ın yanına, Macaristan'a gitti. İmparator o yere varınca, Semendire'yi muhasara altına aldı ve açlıkla boğuşan şehri zapt etti. Despotun oğullarını aldı ve biraderlerinin yanına, zindana gönderdi. Böylece tüm kaleleriyle Sırbistan'ı fethetmiş oldu. Semendire, kendilerine Macarlardan daha yakın gördükleri Türk hâkimiyetine kendi arzusuyla katıldı[5].

Sultan Murad Edirne'ye geldiğinde, despotun iki oğlunu esir tutulacakları Tokat kalesine göndertti. Esirlerin kardeşi olan eşi ise kardeşlerinin yardımına gelemedi. O sırada, eşinin hiçbir şeyden haberi olmasın diye gizlice, bir adamını esirlerin gözlerine mil çekmesi için gönderdi. Eşi bunu öğrendiğinde sultanın ayaklarına kapandı ve acele etmemesi için yalvardı. Murad'a şunları söyledi: "Zaten onlar senin esirlerin ve kölelerin. Onlara ne istersen daha sonra da yapabilirsin." Sultan çabucak birine bunların meydana gelmesine engel olma vazifesi verdi, fakat ulak vaktinde yetişemedi ve prenslerin gözlerine mil çektirildi. Bunun yapılmasını emrettiği ve böyle bir sabırsızlık gösteren adamı arattı ve onun da gözlerine mil çektirdi.

4. Curac Brankoviç, Lehistan Kralı ve 1440'da I. Vladislav adıyla Macar Kralı olan III. Ladislas Jagiełło'ya (1434-1444) sığındı; sadece on beş yaşındaydı. Ladislas'ın 1447 ile 1492 arasında Leh Kralı olan kardeşi Kazimierz'den (IV. Kazimierz Jagiełło) bahsedilmesi, Konstantin'in anlatısını 1492'den sonra yazdığını kanıtlıyor.

5. 1439'da Semendire'nin Ortodoks ahalisi, Katolik Macarların himayesine girmektense Osmanlı hâkimiyetine girmeyi tercih etti. Şehir, 1444'te Brankoviç tarafından alındıysa da, 1459'da Türklerin eline yeniden geçti.

Yirmi Birinci Kısım

Despot ve Kral Ladislas Sultan Murad'a Nasıl Hücum Etti

Saadet yılı 1441'de Macar Kralı Ladislas bir ordu topladı ve yiğitçe Türk Padişahı Murad'ın üstüne yürüdü[1]. Vuk'un oğlu Curac onunla beraberdi ve savaşmadan ayrılmayacaklarına dair söz verdi. Bu esnada Sırbistan ve Bulgaristan topraklarını geçiyorlardı. Sultan Murad, Filibe'ye koştu, onları dağlarda yakaladı ve oraya varmalarını engelledi. Bu dağların ismi Zlatitsa'dı; ama "Demirkapı" da denir. Dağların ortasındaki vadiye geldiklerinde, düz bir arazide yer alan Filibe'ye girmelerini engelleyen sultanın yeniçerileriyle karşılaştılar. Geçiş imkânı olmadığını gören Kral Ladislas Sofya'ya geri çekildi. Çoktan sonbahar olduğu ve kış için orada kalamayacağı için şehri ateşe verdi, Sırbistan'a döndü.

Kral Ladislas, Pirot şehrine vardığında, Türk sultanının yanmış Sofya'ya ulaştığını haber aldı. Despota geride beklemesini ve ordusuyla onları ağır ağır takip etmesini emretti. Bu şekilde ilerledi ve Kunovitsa Dağı'na vardıklarında Kral Ladislas daha önce gelmişti. Despot, Türklerin onu büyük bir orduyla sıkıştırdığını öğrendi, krala Türklerin onun arkasından kalabalık bir kuvvetle geldiğini bildirdi. Bu yüzden kral, piyadelerini savaş arabalarının yanında bırakmak ve tüm ordusuyla hızlıca imdada yetişmek zorundaydı. Fakat kral geldiğinde Türklerle savaş çoktan başlamıştı. Sonuç kesindi: Türkler mağlup olmuş, en büyük amirleri öldürülmüş ve diğerleri de esir alınmıştı. Sultanın sarayında onunla temas halinde bulunmuş arkadaşlarından biri de öldürülmüştü. Onun kabri Tajanitsa köyündedir ve izlerine şimdi de rastlanır. Pek zayiat vermeden kâfirleri yenmiş olmanın neşesiyle, Kral Ladislas Sırbistan'daki Dobrogiç kırına vardı. Kışı Sırbistan'da

1. Bu sefer, Konstantin'in dediği gibi 1441'de değil, 1443 Ekimi ile 1444 Ocağı arasında gerçekleşti. Kral Ladislas'a Yanoş Hunyadi eşlik ediyordu. Kesin bir sonuç elde edilmese de, bu, Batı'da büyük bir zafer gibi hissedildi. Bu başarıdan ötürü, pek çok prens Haçlı ittifakına dahil oldu.

geçirmek ve sonrasında Rabb'in yardımıyla Türklerin üstüne yürümek istiyordu.

Türklerin elçisi, esirlerin ve elde tutulan beylerin serbest bırakılması için buraya geldi. Buna mukabil, Semendire, tüm kaleler ve tüm Sırp diyarı, despotun iki oğlu Curac ve Stefan despota geri verildi. Karambek adlı bir Türk paşası aynı şekilde esirdi ve sultan onun hürriyeti karşılığında bin beş yüz altın[2] teklif etti. Ladislas, despotla ve diğer beylerle istişarenin ardından teklifi kabul etti. Bunun üzerine, sultan Baltaoğlu'nu gönderdi. Sultanın emriyle, Semendire ve diğer kaleler despota bırakıldı; kör kardeşleri de aynı şekilde despota gönderildi. Tüm esirler serbest bırakıldı. Tüm bu toprakların hâkimiyetini tekrar ele geçiren Despot Curac dört hafta sarayda kralla ve orduyla birlikte kaldı. Her şeyden bolca vardı. Bu arada kral Macaristan'a neşe içinde döndü, çünkü kâfirleri mağlup etmiş ve onlarla yedi yıllık bir barış yapmışlardı[3]. Bu, savaş neticesinde elde edilmiş mutlu bir sondu.

2. Başka basımlarda "500" veya "600".

3. Edirne-Segedin Antlaşması; on yıllık bir saldırmazlığı kapsadığı kabul edilen bu antlaşma, her şeyden önce, II. Murad ile Macar Kralı Ladislas arasında arabuluculuk yapan Curac Brankoviç'in bir başarısıdır. Murad, Sırp despotuna Semendire ve Kosova'nın tüm maden alanlarını kapsayan geniş topraklar bıraktı. Bu sayede Curac Brankoviç, bu çağda Avrupa'nın en zengin prenslerinden biri oldu. Kardinal Cesarini, bir Haçlı birliği kurmak istediğinden bu barışa düşman oldu.

Yirmi İkinci Kısım

Sultan Murad'a ve Ondan Sonraki Devre Dair

Türk Sultanı yukarıda naklettiğim savaşlara iştirak etmediği için utanç içindeydi. Bu müthiş bunalım, onu sultanlığı ve tüm salahiyetini oğlu Mehmed'e bırakmaya itti. Kendi de Dervişler Tekkesi'ne çekildi. Dervişler, bizdeki keşişler gibidir; mabetleri medrese isimli yerdir ve bizdeki manastıra tekabül eder. Üryan, sadece geyik veya başka bir hayvanın derisinden yapılma basit bir giysi giyerek yürümek gibi bir kaideleri vardır. Onlar, böğürlerini demirden zincirle kuşatır, cinsi uzuvlarını hadım eder*, kollarını ateşle yakar ve usturayla çizer. Yataklarını gündüzleri sırtlarında taşırlar, ne şarap ne mayalanmış içki içerler. Öğle yemeği yemeye bir şeyleri bulunmaz, hep dilenmek zorundadırlar. Yemekten artan ne varsa fakirlere dağıtırlar, akşam yemeğinde de aynısı yapılır. Hiçbir şeye sahip olmadan deliler gibi şehri arşınlarlar; her akşam dans eder, dönerler. Başlarını diğerlerinin omuzlarına koyup başlarını sallarlar ve açık bir sesle "La ilahe illallah" diyerek sarsılırlar. Çok hızlı dönerek bağırırlar, bu insanda köpek havlaması duymaya yakın bir intiba bırakır. Birinin sesi toktur, diğerinin tiz. Danslarına sema denir. Bu, onlara göre mukaddes bir ibadettir. Bu dans esnasında, oluk oluk ter ve kuduz köpekler gibi ağızlarından salya akıtırlar. Yorulurlar ve bu müthiş bitkinlik onları birbiri ardınca düşürür. Böyle yorgun düştükten sonra, her biri mindere yeniden oturur.

Sultan bu tarikata girdi. Savaşlarda şahsen yer almadığından padişah olmaya hak etmediğini düşünüyordu. Murad'ın oğlu Mehmed, babasının tekkede olduğunu bilerek avlanmak üzere ormana gitti; lakin Osmanlı ordusu teamülleri ulufelerin her üç ayda bir kusursuz dağıtılmasını ister. Hâlbuki altı ay boyunca ulufeler unutulmuştu. Karmaşa ve padişahın ihmali neticesinde kazan kaldıran yeniçeriler, hiçbir bey Edirne'de kalmadığı için Divanı Hümayun'a mensup, yük-

* Kitabın Fransızca baskısında kılıç saplamak anlamına gelen *enferrer* kelimesi kullanılmıştır. (ç.n.)

sek zümreden ve zengin insanların evlerini yağmaladı. Fakat şehre hiç zarar vermediler. Sonra toplandılar ve genç padişahın avlandığı yere gittiler. Sultanla beraber olan paşaların çadırlarını yağmaladılar ve paşaların hepsi kaçtı. Ancak genç padişah onlara büyük bir kederle yaklaştı. Onun ne olup bittiğinden haberi yoktu. Bu yüzden, onlara sordu: "Benim sevgili kullarım, neler oldu böyle? Tüm bu olup bitenin sebebi nedir?" Ona cevap verdiler: "Haşmetli Hünkâr, bu vakte kadar başımıza gelmeyen senin devrinde başımıza geldi. Bu sebepten, baban hayatta olduğu sürece senin sultanımız olmanı istemediğimizi bilesin." Onlara, derhal babasını bulmak için adam yollayacağına ve alacaklarının kapanacağına dair söz verdi. Maaşlarını gün başına yarım akçe arttırdı, yani üç aylık maaşları bir ve çeyrek altın oldu. Böylece, isyan üç ay sonra dindirilmiş oldu.

Sultan Murad'ı bulmaya medreseye biri yollandı, derhal geri dönmesi için "çünkü yeniçeriler, sen tarikattayken kimseye itaat etmek istemiyor" dendi. Kendisini kargaşadan haberdar edenlere "Eğer kendinizi bana adadıysanız bana ihtişamlı bir çardak hazırlayın, hemen geleceğim." dedi. Böyle davranmasının sebebi bunun bir hile olmasından çekinmesi ve kimseye yeniçeriler kadar güvenmemesiydi. Hükümdarlarının sözlerini duyan yeniçeriler, at arabalarını neşeyle hazırladı. Alelacele çardak için lazım olan ağaç ve yaprakları aramaya ormana gittiler. Bir çadır dikip sultanları için muhteşem bir çardak yaptılar ve padişah, şehrin yanı başında düzenlenmiş bu yere geldi. Oğlu Mehmed ve padişaha bağlı olan diğer beyler de buraya geldi. Padişahı selamladılar ve ondan hatalarını affetmesini dilediler. Padişah oğluna ve diğer beylere "Ben sizden af dilerim. Ama sen, sevgili oğlum, yeniçerilere sahip çık, zira onlar senin iyiliğin için var ve senin devletine bağlılar." Padişahın tahttan çekilmesine böylece son verildi ve tekrar sultan olup insanlara hükmetme vazifesini üstlendi[1].

1. II. Murad'ın tahtı iki kez terk edişi karıştırılmıştır.: ilk seferinde 1444'te, hemen akabinde Batılılar tarafından Haçlı ittifakı düzenlenmişti ve Varna savaşı da bu yıl gerçekleşti. (Takip eden kısımda detayları yer almaktadır.) Savaştan sonra yine tahtı, oğlu II. Mehmed'e 13 yaşındayken emanet etti. 1446'da bir yeniçeri isyanı sonrası tahtı 1551'deki ölümüne kadar tekrar devralmaya zorlandı.

Yirmi Üçüncü Kısım

Kral Ladislas'a Dair: Türklerle Münasebeti

Kral Ladislas, Türk padişahıyla yedi senelik bir mütareke yapmıştı. Kralın kâfirlerle iyi münasebetler içinde olduğunu gören papa ve kardinaller gibi din adamları ile diğer beyler, onu Türklerle yaptığı antlaşmayı bozması için kışkırttı. Seyyareleri gözleyen müneccimler ve şarap içen şövalyeler gibi Matyaş'ın babası ve Macaristan'ın krallık naibi Yanoş[1] da Türklere karşı zaferin kesin olduğuna dair Kral Ladislas'a teminat verdi. Kral Ladislas, Türklere karşı hazırlıklarına böyle başladı. Sene 1444'tü ve despota kâfirlere karşı silahlanmasını haber etti.

Bu haberi alan Despot Curac'ın neşesi kaçtı ve meşhur bir bey olan arkadaşı Dimitri Raykoviç'i krala şunu demesi için gönderdi: "Haşmetli Kral, fikrimi almadan kâfirlere karşı bir teşebbüste bulunmayacağınıza dair verdiğiniz söze güvendim. Sözünüzden dönmenizi ve Türklere karşı işe faydasızca silahlanmanızı size nasihat edenleri tanımam. Öyleyse bilin ki hiçbir hazırlık yapmıyorum; çünkü çok iyi bildiğiniz üzere harap olmuş bir ülkem var. Bazı şehirleri baştan inşa etmeli ve ihtiyaçlarını karşılamalıyım. Bu yüzden bu savaşı ateşkesin bitimine kadar ertelemenizi talep ediyorum. Zira o zamana kadar sizin şerefinize elli bin adam hazır edebilirim. Yaşlı sinemi sizin uğrunuza siper etmek ve dahası, her halükarda hazinemle birlikte size yardım etmek isterim; fakat bugün bunu yapmaya muktedir değilim. Haşmetli Kralımıza bu savaştan vazgeçmesini tavsiye ederim. Vakti geldiğinde daha önce de yaptığım gibi ordunun başına geçerim ve Rabb'in inayetiyle kâfirlere karşı zafer elde ettiğimiz günkü gibi savaşırım."

Kral Ladislas bunu işittiği zaman onun tavsiyesine uymak istedi; fakat kralın yakınlarından Voyvoda Yanoş onun bu saflığıyla alay etti ve bir elçi yollayarak "Dimitri, tabii yüce hünkârınız emniyette olsa gerek ki böyle bir tavsiyede bulunuyor." dedirtti. Dimitri cevapladı: "Yanoş, efendimin krala verdiği tavsiye adil ve sadıktır, artık tehlike-

1. Yanoş Hunyadi (1387-1456).

de değilsiniz; fakat bu sizi memnun etmiyorsa, Rabb'e havale ederiz." Kral Dimitri'ye bir mektup gönderdi: "Eğer o savaşa gidersem, her şeyden önce Semendire'de birkaç adamla sizin yanınıza uğrayacağım; tüm meseleleri tartışırız."

Bu mektubu alan despot, bir hükümdara yaraşır şekilde kralı kabul buyurmaya hazırlandı. Görkemli ve pek şık çadırlar ve hele altın ile inci nakışlı bir resim, aynı şekilde güzel, bakımlı atlar ile kız isteme merasimlerimizde olan diğer şeyler hazır edildi. Kral Ladislas Belgrad'a tüm kuvvetleriyle vardığında, Tuna'yı geçti ve Semendire'ye ulaştı, şehrin tam önünde durdu ve Tuna'yı geçen tüm ordusuyla birlikte şölenlere katıldı. Kral, despottan elli bin duka ve daha önce yukarıda bahsedilen kıymetli hediyeleri aldı. Despot, kraldan hediyeler karşılığında geri dönmesini ve bu savaşa bir son vermesini istirham etti. Lakin orada hazır bulunan Yanoş ona cevap verdi: "Yüce despot, kâfirlerin üzerine yürümemizden başka bir yol yok." Kral dikkatini ona vermiş olan despota baktı. Yanoş'un hakkını teslim edip kederli bir şekilde ayrıldılar, zira Yanoş kralın kendisinden daha fazla nüfuza sahipti ve krallıkta herkesten daha gözdeydi[2]. İşte bu yüzden kralın despotla iyi anlaşmasını kıskanıyordu.

Kral Ladislas harekete koyuldu ve Vidin şehrine kadar Tuna uzunluğunda bir yol katetti. Bu şehri talan ettirdi ve yaktırdı. Buradan Türkiye'nin içlerine, Karadeniz kıyısındaki Varna Ovası'na kadar daldı. Türk Sultanı Murad da geldi ve iki ordu, Hıristiyan ve Kâfir orduları, karşılaştı. Savaş pazartesi başladı. Evvela Hıristiyanlar zafere yakın olan taraftı, bu galebe ikinci ve üçüncü günlerde de sürdü. Kâfir süvarileri mağlup oldu ve kaçtı, bu noktada savaş alanında sadece padişah ve yeniçeriler kalmıştı.

Bu durumun garabetini fark ederek dağın eteklerinde, dağ boğazlarının tam ortasında, bizimkilerin göremediği bir yer seçtiler. Yeniçeriler, padişahın uzaklaştığını fark ettirmeden onu muhafaza ederek geri çekildi. Boğaza girdiklerinde, oraya uzandılar ve otlarla çalılığın arasında gizlendiler. Alacakaranlıktı. Bunu gören Yanoş, kralı piyadesiyle birlikte onlara saldırmaya ve bu yolla zafere ulaşmaya ikna etti,

---

2. Edirne-Segedin Antlaşması'yla, Curac Brankoviç Türk tarafından dikkate değer imtiyazlar kazandı ve askeri bir macerada bunları tehlikeye atmak gibi bir düşüncesi yoktu. Bu sebepten Haçlı birliğine katılmayı reddetti. Transilvanya (Erdel) kökenli ve Transilvanya (Erdel) voyvodası Yanoş Hunyadi (1387-1456) bu çağda Macar Krallığına tırmanan bir adamdı. Ladislas'ın babası II. Olbrach'ın ölümünü takip eden iç savaşta ün kazanmış ve Türklere karşı 1441-1442 arasında yapılan ve zaferle sonuçlanan savaşlara iştirak etmişti.

çünkü düşmanları yılgındı[3]; kral tereddüt etmeden batıya hareket etti. Tolgaları başlarında, hazır mızraklarıyla saldırıya katıldılar, onları çabucak parçalara ayırmayı ve atlarıyla ezmeyi arzu ediyorlardı, çünkü düşman tamamen piyadeden ibaretti. Acelelerinden, hendekleri fark etmediler ve oraya düştüler, az sonra hepsi doluşmuştu; yeniçeriler o zaman üzerlerine çullandı ve onları canları nasıl isterse katletmeye başladı. Kral Ladislas da bir hendeğe düşmüştü ve onun imdadına koşmayan Voyvoda Yanoş zayiat vermeden on bin adamıyla birlikte geri çekildi, böylece Türkler onları takip edemeyecekti. Türk padişahı bu zaferden ötürü neşeli olmaktan ziyade keyifsizdi ve bunun gibi ikinci bir savaş daha kazanmak istemediğini söylüyordu[4].

Hıristiyanlar kralın başına ne geldiğinden haberdar değildi ve kâfirler de onun bu dar vadide olup olmadığını bilmiyordu. Birçok bey ve onların köleleri burada can verdi. Yeniçeriler çok sayıda esir de aldı. Ölüleri üzerlerinde para aramak için bu hendekten çıkarmaları ve esvaplarını soymaları emredildi. Bir yeniçeri bununla meşgulken, kim olduğunu bilmeden kralı buldu; bu yeniçerinin adı Buhri Hızır'dı. Muhteşem silahlarını ve tolgasının üstündeki kıymetli lüleli bir tuğu görünce, kafayı gövdeden ayırdı ve sultana götürdü. Bunu sultanın ayaklarının dibine atarken, "Haşmetli hünkârım, işte meşhur bir düşmanınızın kellesi" diyordu. Sultan, esirlere bu kellenin kime ait olduğunu sordurmak üzere birini yolladı; esirler arasında kralın mabeyincileri vardı ve kendilerine bu soru sorulduğu gibi, bu başın krala ait olduğunu kabul ettiler. Bunu gördüklerinde, bazı köleler müthiş bir acıyla inlediler ve gözyaşı döktüler. Padişah büyük bir neşeyle tüm esirlerin kellesini vurdurdu. Tolgayı kralın başından çıkardığında derisini yüzdürttü, çürümesin diye güzel kokulu otlarla ve pamukla doldurttu. Bu arada canlıymış gibi görünsün diye onu boyatıyordu. Sonra onu bir mızrağın ucuna takmalarını emretti ve tüm şehirlerde "Allah bana düşmanımı alt etme izni verdi" diye bildirerek dolaştırdı. Bu başı taşıyanlar nüfuzlu beyler ve tüccarlar tarafından yüzlerce altınla mükâfatlandırılıyordu. Kral Ladislas'ın sarayında bir kırmızı, bir

3. Başka baskılarında "Yeniçerilerin boğazda gizlendiğini gören Yanoş, tahta oturmak istediğinden kralı bu tavsiyesiyle yanılttı" şeklinde geçmektedir.
4. Burada, 1444 tarihinde bugünkü Bulgaristan sınırları içinde ve Karadeniz kıyısında bulunan Varna'da gerçekleşen ve Macaristan ile Osmanlı'nın karşı karşıya geldiği Varna Savaşı'ndan bahsedilmektedir. Sultan ile Macar Kralı Ladislas arasında imzalanan saldırmazlık anlaşmasına rağmen, Macar ordusu Kral Ladislas'ın komutasında saldırıya geçti. Macaristan'ın güçlü ismi, Yanoş Hunyadi, Konstantin'in de dediği gibi, Türk ordusuna karşı çarpışmaya katılmayıp, Kral Ladislas'ı yeniçerilerin üzerine gitmesi için kışkırtıp onun ölümüne sebep oldu. Kardinal Cesarini de kralla aynı kaderi paylaştı.

de siyah bayrak[5] bulunuyordu; bu sebepten yeniçeriler savaş hatırası olarak bu renkleri taşıdı. Kralın saçları gür, kalın ve kahverengiydi. Bu kelle Edirne'ye vardığında, Sultan onu Memluk sultanına yolladı; onu bedeninden ayıran yeniçeri hususunda ise, onu şanlı bir sancakbeyi yapmak ve bir beye yakışır şekilde pek çok at ile para vermek suretiyle mükâfatlandırmaya karar verdi. Diğerleri de cömertçe ödüllendirildi. Sofu Türk Sultanının tavırları ve yaptıkları böyleydi[6].

5. Başka baskılarda "bir kırmızı, bir de siyah pantolon" giydiği yazar.
6. Batılı süvarilerin bozgunu ve her şeyden önemlisi genç Kral Ladislas'ın Varna'da trajik ölümü tamamen büyük bir öneme sahipti: Hıristiyanlar Türklere karşı bir daha ittifak kurmaya yeltenmediler.

Yirmi Dördüncü Kısım

Voyvoda Yanoş Üç Yılda Türklere Karşı Nasıl Silahlandı

Sultan Murad'la yapılmış yedi yıllık ateşkes bozulunca, 1448 yılında Voyvoda Yanoş, despotu Türklere karşı kışkırtmak amacıyla ona bir, elçi yolladı. Despot ona şöyle cevap verdi: "Türk padişahıyla yedi yıllık bir antlaşma yaptığımızı ve savaşmayacağımıza dair karşılıklı olarak söz verdiğimizi pekâlâ biliyorsunuz. Fakat Türklerle yaptığımız bu ateşkese ve tavsiyelerime hürmet etmeyip haberim olmadan şanlı Kral Ladislas'ı aldattınız ve Türklerin üzerine yürüdünüz. Ve ben, hazırlanamadığımdan kralla beraber gidemedim. Bu ülkenin halkı orada neler karıştırdığınızı bilir. O zamanları düşününce bin pişman olurum. İşte bu sebepten, Yanoş hazretleri[1], ortada bir kral olmadan Türklere saldırmaya razı olmayacağımı bilin. Her şeyden evvel, kralın bizimle olmasını sağlarsanız hiç şüphesiz, tüm diğerleriyle beraber hazır olurum. Ve eğer size verdiğim tavsiyeye rağmen Türklerin üzerine yürürseniz, aklınızda bulunsun ki tavsiyemin size artık yardım edemeyeceği anda beni hatırlayacaksınız" Bu sözleri işiten Voyvoda onunla alay etti: "Kâfirleri mahvetmemde Rab bana yardım ederse, seni Semendire'de bulacağım." Despot, "Allah korusun ve bizi sokmak istediği hale onu soksun" diye cevap verdi.

Sonra Yanoş, despottan onun ülkesinden geçip Kosova Ovası'na gitme izni istedi. Despot ona izni derhal vererek kendisine karşı da böyle teveccühle davranılmasını istedi. Kral naibi tüm ordusuyla Kosova Ovası'na geldi ve padişahın kuvvetlerini ve büyük ordusunu gördüğünde alelacele bu mektubu yazdı: "Sultan, sizin kadar fazla adamım olmasa da, bilesin ki onlar iyi, sebatlı, haklı ve cesurlar" Padişahsa Yanoş'a şöyle cevap verdi: "Yanoş, sadağımda altı yedi yaldızlı ok taşımaktansa, onun basit oklarla dopdolu olmasını yeğlerim"

---

1. Yanoş Hunyadi, ölen kralın oğlu reşit olmadığından 1446'dan beri Macar Krallığı'nın kral naibiydi.

Muharebe bir perşembe sabahı başladı ve cumartesi akşamına kadar savaştılar. Kâfir süvarileri bozguna uğradı, ama yeniden düzen içine girdiler. Bunu gören Yanoş yeniçerilere yöneldi. Burada mağlup oldu ve dağlara iltica etti, fakat diğerleri savaş meydanında kalıp katliama uğradı. Sultan Murad tüm kelleleri bir yerde yığdırdı. Kosova Ovası'nı bu zafer üzerine terk etti, bu yürekler acısı ve pis savaş böyle neticelendi[2].

Yanoş, Stefan Damosoviç'in bulunduğu Zagori isimli başka bir diyara gitti. Yanoş, Damosoviç'in huzuruna çıktı, o da onu Semendire'de despota teslim etti. Despot onu affetti, ona hediyeler verdi ve aslında iyiliği için değilse de, Macaristan'a dönmesine izin verdi[3]. Kötüye iyi davranılmaz; nitekim Türk padişahı Yanoş'un onun ülkesinden geçip gitmesine izin verdiği için despota çok çektirdi. Eğer padişah, onun Semendire'de bulunduğunu öğrenmiş olsaydı, derhal bu şehri muhasara altına alırdı. Despot, işte bu sebepten onu uzun süre yanında tutmak istemedi, padişahın hiçbir şeyden haberi olmadı. Murad iki yıl sonra öldü ve oğlu hiçbir zorlukla karşılaşmadan ondan sonra tahta çıktı, zira hiç erkek kardeşi yoktu. Bununla birlikte, bazıları bir tane olduğunu; ama Mehmed'in onu öldürttüğünü söyler.

2. İkinci Kosova Savaşı denen bu savaş 17 ile 20 Ekim 1448 arasında yapıldı. Curac Brankoviç, Macar-Eflak çoğunluğa sahip ordunun Türklere karşı yapacağı bu savaşa katılmayı reddetti. İki tarafın da zayiatı dikkate değerdi, bu savaşın bir diğer önemi ise gelecekte Fatih Sultan unvanıyla anılacak olan Mehmed'in katıldığı ilk savaş olmasıdır.
3. Esasında, bunu fidye karşılığında yaptı; bu olayın sonuçları 28. kısımda aktarılmakta. Hünyadi Yanoş, dönüşünde Macaristan Meclisi tarafından Brankoviç'in hain ilân edilmesini sağladı.

Yirmi Beşinci Kısım

Murad'ın Oğlu Sultan Mehmed'in Devrine Dair

Sultan Mehmed babası Murad'dan sonra tahta çıktı[1]. Çok kurnazdı ve mütareke vesilesiyle aldatabildiği herkesi aldatıyordu. Tebaasının sadakatsizliği onu kaygılandırıyordu ve ona sitem edildiğinde deliye dönüyordu. Üvey anası olan despotun kızı Mara'yı cömertçe bir çeyizle despota gönderdi. Bu çeyiz iki toprak parçasından mütevellitti: *Topliça* ve *Hlipolitse*. Türk padişahı, despot ve oğlu Lazar [hayatta olduğu müddetçe] ona saldırmayacağına dair bir antlaşma yaptı. Antlaşma çerçevesinde despot gerektiği takdirde sultana bin beş yüz at göndermeyi ve her yıl on bin beş yüz altınlık bir vergi vermeyi taahhüt etti. Despot bu icapları kabul etti ve bunlarla tatmin oldu. Fakat Sırplar tersini düşünüyordu, zira Sultan'ın antlaşmaya sadık kalacağını düşünmüyorlardı ve despota bu antlaşmayı onaylamaması için şunları söyleyen bir mektup gönderdiler: "O, sizi aldatmak ya da başka birini alt etmek istiyor. Onunla işi biter bitmez karşımıza geçecektir." Bu doğruydu. Zira Sultan, despotla bu antlaşmayı emniyette olmak için yapmıştı* Despot şöyle cevap verdi: "Macaristan'ın başına bir kral geçmesini beklerken bunu yapmak zorundayım, zira Yanoş'a güvenemem." Bu antlaşmanın yapılması, bu sebebe dayanmaktaydı[2].

Despotla antlaşmasından sonra Mehmed, Rum imparatoruyla da aynısını yaptı, on beş yıl boyunca sadakatle ateşkese uyacağına söz verdi. Antlaşma yapıldığı gibi, çok yaşlı ve nam salmış bir kâfir prensi

---

1. II. Murad 1451'de vefat etti, Sultan Mehmed ise 1481'e kadar tahtta kaldı.

* Sultan Mehmed, sadece iki yıl sonra İstanbul'u fethedecekti. Bu antlaşmayla ülkenin batısını güvenlik altına aldı. (ç.n.)

2. Konstantin, burada sahibinin sesiyle konuşuyor: Brankoviç'in Macaristan'ın yasal kralının sadakatine güvenmediğini ve buna bağlı olarak sultana karşı savaşa girmeyi reddettiğini söyleyerek, bunu yazdığı dönemde (1490 ile 1500 arasında) gayet iyi belirtiyor ki, bu antlaşmadan sonra bir tabiilik bağı kurulmuştur.

olan Karaman'ın üzerine yürüdü. Kimileri onun Kral Darius'un* soyundan geldiğini söyler. Sultan Mehmed, onun birkaç şehrini ve kalesini aldıktan sonra ülkesine geri döndü. Bu prensin ülkesine Karamanya denir ki, bu Kilikya anlamına gelir[3].

* Kral Darius: MÖ 549-MÖ 485 yılları arasında yaşamış büyük imparator. Yaptığı fetihlerle Pers İmparatorluğu'na altın çağını yaşatmıştır. (ç.n.)

3. Karamanoğulları, uzun bir süre boyunca Osmanlılarla, Orta Doğu'da rekabet içinde olmuş bir beyliktir. Tam olarak topraklara katılması 1483'te olmuştur.

Yirmi Altıncı Kısım

Sultan Mehmed Rum İmparatorunu Nasıl Aldattı

Ordusunu hazır ettikten sonra Sultan Mehmed Karaman seferine çıkmak istediği intibaı uyandırdı ve işçileri, demircileri, alçı ustalarını, boyacıları ve diğer zanaatkârları ihtiyaç duyacakları tüm malzemelerle birlikte yanında götürerek sanki tüm ordusunu gemilere bindirerek denizi aşacakmış gibi Konstantiniyye'ye pek uzak sayılmayan Ayios Yeorgios limanına[1] yöneldi, Rum imparatorundan ona gemiler vermesini istedi. Bu yere varınca ordugâhını deniz kıyısına, İstanbul'a beş İtalyan mili uzaktaki Ayios Yeorgios limanına kurdu ve işçilere ölçü almalarını emretti; zira bir hisar inşa ettirmek istiyordu ve hemen kendi de taş taşımaya koyuldu. Padişahın da işin ucundan tuttuğunu, keyif çatmadığını gören diğerleri de taş, kütük ve inşaat için lazım olan diğer malzemeleri taşımaya başladı. Sultan, iki yılda tamamlanan hisar bitene değin orada kaldı. Hiç kimse buraya bir hisar inşa ettireceğini önceden kestirememişti. Bunu öğrenen Bizanslılar, kale inşaatına engel olmak için hazırlıklara başladı. Mehmed, onların hükümdarına bir elçi yolladı ve onun düşmanlığını yatıştırmak için şunu söyletti: "Bu hisarı müşterek menfaatlerimiz için inşa ettiriyorum, çünkü tüccarlar Akdeniz ve Karadeniz'de Katalanların eşkıyalıklarından şikâyetçi[2]. Tüccarlar mallarını diledikleri gibi taşıyabilsin diye buna bir son vermek istiyorum." Elçinin bu lafları Bizans imparatorunu ve Bizans halkını kararsız kıldı; ateşkese sadık kalınması gerektiği kanısıyla sultanın hisarını tamamlamasına izin verdiler, fakat sultan hisarı terk eder etmez onu kuşatıp ele geçirmeyi de tasarladılar. Onların fikri bu şekildeydi; ama sultan tamamen başka fikirdeydi.

---

1. Boğaziçi'nde.
2. Katalanlar Doğu Akdeniz'de XIII. yüzyıldan beri boy gösteriyordu, Sicilya'dan ve Güney İtalya'dan, yani Aragon Krallığı'na ait topraklardan ta Marmara, Ege denizleri ile Karadeniz'e kadar ticaret ve yağma harekâtında bulunuyorlardı.

Bizanslılar, kâfirlerle ittifaklarından emin bir şekilde, kendilerini savunmayı düşünmediler. Teminatları şuydu: Türkler şehirden şehre gidiyor ve Bizanslılar hiçbir sorunla karşılaşmadan onların ordularına karışıyor, yiyor içiyor, iyi zaman geçiriyordu. Ancak bu, günümüzde Yenihisar ismiyle bilinen, padişahların hazinelerinin muhafaza edildiği son derece güçlü kalenin tamamlanmasıyla sona erdi[3].

Bu devirde, Türk padişahının emrinde denize açılabilecek tecrübeye sahip kimse yoktu, denize dört İtalyan mili uzaktaki ormanda otuz sağlam gemi yaptırılmasını emretti. Herkes onun budalalık ettiğini düşünüyordu ve hasar vermeden bunları denize kara yoluyla indirmesinin imkânsız olduğunu söylüyordu, ayrıca arazi engebeliydi de. Sultan, Karaman'da ihtiyacı olduğunu bahanesiyle despottan kendisine daha önce söz verdiği bin beş yüz atı göndermesini istedi. Despot, Voyvoda Yakşa Brejiçiç'i ve onunla beraber bin beş yüz atı gönderdi; zira padişahın maksadından haberdar değildi. Hisarı tamamladıktan sonra yakınlarına dahi bir şey demeden, mütarekeyi bozmaksızın süvarilerini Kostantiniyye üzerine sürdü ve onlara karşılarına çıkan herkesi katletmelerini emretti[4]. Bu esnada tüm kuvvetleriyle geldi ve bugün "İstanbul", "sultanın tahtı" dediğimiz Kostantiniyye'yi muhasara altına aldı. Despotun gönderdiği, içlerinde benim de bulunduğum* adamlar, sultanın İstanbul'u kuşattığını haber alınca geri dönmek istedi. Ama sultanın geri dönmeleri halinde onları idam ettireceğinden korkarak İstanbul'a gitmek ve Türklere şehri almalarında yardım etmek zorunda kaldılar. Gerçekten de yardımımız olmadan, İstanbul asla alınmamış olacaktı.

Kostantiniyye önüne vardığımızda, ordugâhımızı Edirne kapısı[5] önüne kurmamız lazımdı. Orada bulunduğumuz süre zarfında sultan, tüm şehrin ve tüm ordunun büyük şaşkınlığı içinde, gemilerini alışılmadık ve masraflı bir şekilde denize indirdi. Nasıl yaptığını anlatayım: Tepeye bir hendek kazıldı. Hendek içyağından bir tabakayla kaplanmış kalaslarla örtüldü. Her bir gemi dağdan getirilen yelkenlerle donatıldı.

---

3. Kuşatmanın ve fethin habercisi olan Rumeli Hisarı'nın iki yıl gibi bir sürede inşa edildiğinden bahsediliyor. Oysa Karadeniz ile Akdeniz arasındaki deniz trafiğini kontrol etmek ve özellikle İstanbul'un Fethi sırasında kuzeyden gelebilecek tehditlere karşı durmak için yapılan ve metinde "Yeni Hisar" adıyla anılan Rumeli Hisarı, 1452 Nisanı'ndan 1452 Ağustosu'na kadar, dört ay gibi kısa bir sürede tamamlanmıştı.
4. Konstantinopolis Kuşatması böyle başladı, 1453 Nisanı'nda.
* Fransızca, Lehçe ve Almanca nüshalarda yer alan bu ifade, Çekçe ve İngilizce nüshalarda yer almadığından, tartışmalıdır.
5. Esasında burası Osmanlı'nın Karaca Paşa komutasındaki Rumeli ordusunun konuşlandığı yerdi. Konstantin'in kendi ifadelerine bakılırsa, yirmili yaşlarında onlarla birlikte burada bulunmuştu.

Bu esnada birbiri ardınca otuz gemi sanki denizdeymişçesine ilerledi. Davullarla zurnalarla toplar atıldı ve savaş burada bu gemilerin sert zemin üzerinde, insanlar ve sığırlar tarafından denize kadar çekilmesini seyretmek için durdu. Gemilerin hareket halinde olduğunu gören Rumlar, onların denize ulaşmasını engellemek istedi, fakat ellerinden bir şey gelmedi. Böylece Kostantiniyye hem karadan hem denizden alınmış oldu. Kostantiniyye ile Galata ya da Pera arasında beş dönüm genişliğinde bir körfez vardı. Türk padişahı, süvariler geçebilsin diye teknelerden bir köprü yaptırdı.

Türkler şehrin önünde surları yıkan devasa topları kullanarak sekiz hafta kaldı. İstanbul yüksek, güzel ve kalın surlarla çevrili büyük bir şehirdir, bu sebepten Türk hükümdarının onu rezil bir ihanette bulunmadan alması mümkün olmayacaktı. Şehrin önemine atfen, Rum İmparatoru işgal edilme ihtimaline karşı surlara yeteri kadar adam yerleştirmişti, bu sebepten sultanın yeniçerileri duvarda açılan bir gedikten saldırdı ve burayı muhafaza etmekle mesul olan Rum kumandanını öldürdü. Kumandan can verirken, diğerleri korkuya kapıldı. Surlara tırmanan ve onları öldüren yeniçerilere takviye kuvvet geldi ve sultanın tüm ordusu sokaklarda, evlerde ve kiliselerde öldürerek ve yok ederek şehrin içine girdi[6].

Rum imparatorunun şehirde bin piyadesi vardı. Fakat bunlar surlardaki gediğe vaktinde yetişemediler, zira Türkler erken davranıp önceden oraya büyük bir kuvvetle yığılmışlardı. Ama Rum İmparatoru, buna rağmen kendini cesaretle savundu, sonuna kadar kâfirleri geri püskürttü ve bu esnada yanındaki tüm askerlerle birlikte öldürüldü[7]. Sarı İlyas[8] mevtanın başını kesti, sultana götürdü ve onun ayaklarının dibine sererken şunları söyledi: "Saadetli hünkârım, işte sana en kötü düşmanının kellesini getirdim." Sultan, Rum İmparatorunun arkadaşlarından olan Andreas isimli bir esire bu başın kime ait olduğunu sordu. O ise şöyle cevapladı: "Bu İmparator Dragaş'ın[9] başıdır." Sultan Mehmed, bu yeniçeriye atlar, para, güzel elbiseler ve mükemmel çadırlar teklif etti, Aydın sancağını ona verdi. İşte Kostantiniyye kâfirlerin alçak ihaneti ve sahte ateşkesiyle alındı.

---

6. Konstantin'in saldırı esnasında öldürülen "Rum Kumandan" olarak bahsettiği kişi, savunmayı kuran ve vahim bir şekilde yaralanarak askerleriyle çekilen Cenevizli kumandan Giovanni Giustiniani Longo olmalıdır.
7. XI. Konstantinos Palaiologos, surları aşan Osmanlı askerleriyle çarpışırken öldü.
8. Bu isme farklı dillerdeki baskılarda Sarielles, Saules, Saeriles, Saryala, Sariellen, Sanelles gibi yazımlarla da rastlayabiliriz.
9. İmparator Konstantinos'un Sırp annesinden gelen soyadı.

Körfezin diğer kıyısında başka bir şehir, Galata ya da Pera adında büyük ve güzel bir şehir bulunur, bu şehrin halkı Türk sultanıyla bir antlaşma yapmıştı: eğer Konstantiniyye alınırsa, onlar da ona tabiiyetlerini bildirecekti. Ve şehir alındığı, erkekler katledildiği, kadınlar ve çocuklar kâfirler arasına dağıtıldığı zaman, Galata halkı şehirlerinin anahtarlarını sultana teslim etti. Böylece onların huzur içinde yaşamasına müsaade edildi. Bu arada Sultan Mehmed başka kalelere ve şehirlere yöneldi, bunları fazla çaba sarf etmeden fethetti, zira hepsi içler acısı vaziyette teslim olmuştu. Buradan Edirne'ye gitti, hazırlandı ve mütarekeyi bozmadan Sırp despotunun topraklarına yürüdü.

Yirmi Yedinci Kısım

Mehmed Despotla Olan Antlaşmasına Nasıl İhanet Etti

Türk padişahı Mehmed despotla kendisinin ve oğlu Lazar'ın vefatına kadar ateşkesi sürdüreceğine dair bir antlaşma yapmıştı. Yukarıda da yazıldığı gibi buna sadakatle riayet edeceğine dair söz vermişti. Fakat sadece Konstantiniyye'nin fethine kadar buna riayet etti. Zaten Konstantiniyye'yi daha kolay almak için bundan başka çaresi de yoktu. Hemen ertesi sene, despotla olan mütarekeyi bozmadan, Sırbistan topraklarına tüm kuvvetleriyle girdi[1]. Sırplar Türk padişahının güçlü bir şekilde gelmekte olduğunu despota bildirdi. "Ne yapmamız gerekiyor? Pekâlâ Türk köpeğinin bize yalan söylediğini söylemiştik, bu yüzden bizim fikrimiz şudur ki: kendi gözlerimizle çocuklarımızın ve kadınlarımızın kâfirlerce götürüldüğünü görmektense, hayatlarımızı tehlikeye atıp onlara karşı savaşmayı tercih ederiz. Bu sebepten, lütfedin olabildiğince çok adamla yardıma gelelim; Sitnitsa'da bir orduya, Dluboçitsa'da ve Kislina'da[2] da birer orduya sahibiz, gecikmeyin."

Despot onlara cevap verdi: "Ben bu kadar çabuk adam toplayamıyorum, zira Macaristan Kralı Ladislas artık bana yardıma gelemiyor. Bu yüzden her şeyden vazgeçtim. Eğer Türk padişahına teslim olursanız, Rabb'in inayetiyle sizi kurtarmaya çabalarım." Zira Sultan Mehmed, Konstantinos'un ülkesine, Sırbistan sınırındaki Jegligovo arazisine varmıştı. Sitnitsa'da, Dluboçitsa'da ve Kislina'da düşman askerleri olduğunu öğrenince, burada dört hafta konakladı. Ne yapacağını, kime saldıracağını bilmiyordu. Sitnitsa'dakiler sultanın ordusuyla kahramanca çarpıştı ve meşhur beyler de dahil olmak üzere çok sayıda Türk'ü kırıp geçirdi[3]. Bu arada sultan tüm ordusuyla geldi ve

---

1. II. Mehmed, Curac Brankoviç'e karşı 1454 ve 1455'te iki yıkıcı saldırı düzenledi.
2. Sitnica'nın neresi olduğunu tespit etmek zor olsa da, bugün Kosova'da bu isimle uzun bir nehir bulunmaktadır. Dlubocica günümüzde Sırbistan'ın güneyinde yer alan Leskovac'tır.
3. Despotun askerleri Osmanlıları 1454'te Leskovac denen bu savaşta yenmeyi başardı.

Trepanya[4] ismindeki bir dağın yanında onları bozguna uğrattı. Sonra Türkler "Bu kadar az adamın böyle bir savaş kazandığını daha önce görmedik ve takviye kuvvetler gelmemiş olsaydı, sultan mağlup edilmiş olacaktı." dediler. Fakat mağlup oldular, bazıları öldürüldü, diğerleri firar etti ve Nikola Skobaliç[5] çark işkencesiyle[6] öldürüldü.

Sultan ilerleyişine Altın ve Gümüş Dağı manasına gelen Nobırda[7] isimli şehri kuşatıp alarak devam etti. Ama sadece mallara dokunacağına, genç kızlara ve oğlanlara dokunmayacağına dair söz vermişti. Şehir teslim olurken, sultan küçük bir açık kapı dışında kalenin tüm parmaklıklarını kapattırdı. Türkler şehre girdi. Hane reislerine, evlerinde yaşayan hizmetkârlar da dahil olmak üzere kadın erkek herkesi alıp evlerini terk etmelerini, kalenin hemen dışındaki hendeklere gitmelerini ve mallarını evlerinde bırakmalarını buyurdular. Böylece, birbiri ardınca çıkıp gittiler. Sultan kapının önünde durdu ve oğlanları bir tarafa, kadınları bir tarafa ayırdı; erkekleri hendeklere gönderdi, yüksek zümreden insanların kellesini vurdurttu. Diğerlerinin şehre dönmesine izin verdi. Eşyalarına hiç zarar gelmemişti. Sultan, 320 oğlan ve 704 kadın ve kız seçti. Kadınları ve kızları kâfirlerin arasında dağıttı. Oğlanları ise yeniçeri olarak aldı, denizin ötesindeki Anadolu'ya yolladı.

Ben ve iki kardeşim de bu şehirde ele geçirildi[8]. Türkler tarafından bize güvenen insanlara emanet edildik ve geçtiğimiz her yerde, ormanlarda dağlarda, onları öldürmeyi tasarladık. Henüz çok genç olduğumuzdan yapamadık. Fakat bir gece, Samakov[9] adlı bir köydeyken, yirmi arkadaşla birlikte kaçtık. Bizi tüm yörede aradılar ve tekrar yakaladıklarında, ellerimizi kollarımızı sımsıkı bağladılar. Atlarının arkasına bağlayıp sürükleyerek acı çektirdiler. Ruhumuzu teslim etmememiz bir mucizeydi. Diğerlerinin yanına geri döndüğümüzde, bir daha yapmayacağımıza dair bize kefil oldular, kardeşlerim de bana kefil oldu ve böylece hiçbir vukuatla karşılaşmadan denizin öte yakasına götürüldük.

Osmanlı Sultanı Morava'ya kadar tüm Sırp topraklarını despotun elinden aldı, ona sadece Morava ile Semendire arasındaki bölgeyi bıraktı. Edirne'ye dönüş yolundayken, Sırbistan'dan getirilen oğlan-

---

4. Kosova'da.
5. Bu bölgenin beyiydi.
6. Bazı nüshalarda kazığa oturtulduğu yazar.
7. Novo Brdo, Kosova'da yer alır. Bu maden şehri Despot Curac Brankoviç'in elinde tuttuğu önemli kaynaklardan biriydi.
8. Bu halde, Konstantin 1455 Haziranı'nda ele geçirilmiş olmalı.
9. Samokov, günümüzde Bulgaristan'da yer alan ve Sofya şehrine bağlı bir kasabadır.

lardan sekizini hizmetkârları arasına kattı. Bunlar gece boyunca onu öldürmeyi tasarladı, birbirlerine şöyle diyorlardı: "Bu Türk köpeğini öldürürsek, tüm Hıristiyan âlemi kurtulur. Ama eğer yakalanırsak, Rabb'in gözünde şehit mertebesine erişiriz." Gece, nöbet sırası onlara geçince, tamamen hazırdılar, hançerleri yanlarındaydı. Lakin onlardan biri, Dimitriye Tomaşiç, onları bıraktı ve rezilce bir ihanetle sultana gidip olup biteni anlattı. Sultan onları tutuklattı ve huzuruna getirtti. Her birinin hançeri olduğunu gören sultan, onlara sordu: "Sizi ne kışkırttı da boğazımı dilimlemeye cüret ettiniz?" Ona cevap verdiler: "Babalarımızın ve sevgili arkadaşlarımızın acısı." Sultan, tavuk yumurtaları getirtti, onları kızdırmak için kor ateşin içine koydurdu; sonra ateşten çıkarttırdı, yansınlar ve damarları sertleşsin diye bunları dizlerine bağlamalarını emretti. Kendiliğinden soğuyana kadar yumurtaları çıkarmalarına mani olarak onları bir at arabasında İran'a gönderdi. Bir yıl sonra, getirilmelerini emretti ve onlara hiçbir şey olmadığını görünce, onları öldürttü. İçimizden bazıları gece onların cesetlerini topladı ve onları Güngörmez adını taktığımız boş bir kiliseye gömdük[10].

Sultan, suikastı haber veren oğlanı sarayda görevli büyük bir bey yaptı. Fakat o, verem dediğimiz vahim bir hastalığa tutuldu ve bu yüzden hayatını kaybetti. Kâfir ismi Baydarı idi. Allah, onun alçaklığını ve hainliğini cezalandırdı. Tüm bu olanlardan sonra Mehmed bir daha dairesinde Sırp oğlan istemedi. Diğer oğlanların erkekliğini kestirdi, bu sırada bunlardan biri öldü. Bunlara hadımlar denir ve sultanın karıları ile hizmetkârlarını muhafaza etmekle mesuldürler.

10. Sultana karşı bu başarısız suikast girişimi, Sırpça ve Fransızca nüshalarda yer almasına rağmen diğerlerinde yoktur.

Yirmi Sekizinci Kısım

Naip Yanoş'un Yaptıkları Yüzünden Despotun Başına Neler Geldi

Semendire'de bir salgın vardı, bu sebepten despot kaleyi terk etti ve Belgrad'ın dibindeki dağa çadırını kurdu. Beraberinde bulunan az sayıda adamla vebanın geçmesini bekledi. Yanında tuttuğu oğlu Lazar'ı Macar naibi Yanoş'a ve aynı şekilde Belgrad'a hükmeden Mihály Szilágyi'ye[1] gönderdi. Onlardan bu yörede serbestçe dinlenmesine müsaade etmelerini istedi, despota yalan ve aldatıcı bir söz verdiler. Burada emniyet içinde dilediği gibi gece gündüz kalabileceğini söylediler ve onlardan istenen her şeyi memnuniyetle yerine getireceklerini ifade ettiler. Bu yemine dayanarak despot saklandığı yerden çıktı ve emniyette olduğuna tam güvenle geçici olarak konaklayacağı yere geçti. Lakin iki hafta sonra, Mihály Szilágyi Belgrad'dan yüzlerce atlıyla geldi ve gece karanlığında despota saldırdı, sağ elinden iki parmağını kesti ve onu esir aldı[2]. Ama yine de oğlu Lazar kaçmaya muvaffak oldu. Despotu Belgrad'a getirdiler ve beş yüz florin* vermesini istediler. Irene adlı karısını rehin olarak bırakmaya zorlandı ve bu miktarı denkleştirmek için yalnız başına Semendire'ye gitti. Bu parayı Galvan[3] isminde bir şövalyeye muhakkak vereceğine yemin etti. Galvan, kısa bir süre sonra parayı almak için yüzlerce süvarilik muhafız alayıyla Semendire'ye geldi. Fakat Sırplar hükümdarlarına acıyordu ve despotla oğlu Lazar'a haber vermeden Galvan'ın karşısına dikildiler. Ona meydan okuyup Galvan'ın kendisini öldürmeden önce muhafız-

1. Szilagyi Mihaly'nin (1410-1460) kız kardeşi Elisabeth, Yanoş Hunyadi ile evliydi, bu sebepten Yanoş'un eniştesiydi. Bir süre sonra Matyaş Corvinus'u Macaristan tahtına çıkaranlardan biri oldu.
2. Bu esir alma hadisesi, daha önce Kosova yenilgisinden sonra Yanoş Hunyadi'yi esir alan Curac Brankoviç'e karşı bir intikam niteliğindeydi.
* İlk olarak Floransa'da basılan altın para, daha sonra pek çok dilde ve ülkede para birimi ismi olarak kullanılmıştır. (ç.n.)
3. Metinde "Gałwan" diye geçmektedir. Başka nüshalarda Bałwan ya da Gałgan diye de geçer.

larını hakladılar. Parayı aldılar ve gittiler, hiç kimse nereye gittiklerini bilmiyordu. Macaristan krallık naibi Yanoş, enişteşi Mihály Szilágyi ve Kral Ladislas alçakça cinayetleri öğrenince büyük acı çekti, despotun kızıyla evli olan Tselye* prensi de bu acıyı paylaştı[4]. Kral Ladislas despotun karısının rahatsız edilmeden serbest bırakılmasını buyurdu ve bu emri yerine getirildi. Sonra, Sırplar despottan kendisinin emri olmadan parayı aldıkları için affedilmelerini istediler, zira despot çok öfkelenmişti. Kral Ladislas ve Tselje prensi bu özürde aracı oldu. Tüm miktarı despota getirdiler, despotsa bunu Kral Ladislas'a yollamak eğilimdeydi. Hâlbuki kral, "Bu para üzerinde hiçbir hakkım yok" diyerek bu parayı istemiyordu. Bu yüzden despot ona elli bin florin verdi, kralsa bu lütfa Macaristan'da bir kale hediye ederek karşılık verdi.

Nâibin bu tutumu pek çok kötü hadiseye sebebiyet verdi. Misal: Tselye prensi, Yanoş'un büyük oğlu ve Matyaş'ın kardeşi olan Ladislas tarafından öldürüldü. Despot, onu bu hadise yüzünden eceli gelmeden zehirleterek öldürttü. Kral Ladislas Matyaş'ı zindana atılacağı Çek ülkesine götürdü, fakat kısa bir süre sonra Matyaş Macaristan kralı oldu[5]. Despotun karısının ve oğlu Lazar'ın vefatından sonra, Semendire diğer kalelerle beraber Bosna Kralı Thomas'ın eline geçti[6]. Thomas aynı zamanda Lazar'ın kızıyla evliydi. Ama kalede az sayıda adamı vardı ve Türk padişahından korkuyordu. Naibin alçaklığı yüzünden, Sırplar Semendire'de Türkleri görmeyi Macarlara tercih ediyordu. Fakat iradeli olsalardı, Semendire asla kâfir eline geçmeyecekti. Zira her bir bey asil hayırseverliği sayesinde tehdit ve öfkenin onlara kazandıracağından daha fazlasına sahip olacaktı.

Kral Matyaş misaline bakın, onun buruk cengine ve büyük masraflarına bakın. Eğer Hıristiyanlara karşı yaptığı harcamaların yarısını

---

* Tselye veya Killi, Sultan II. Bayezid zamanında Osmanlı topraklarına dahil olmuş, günümüzde ise Slovenya'ya bağlı bulunan şehirdir. (ç.n.)

4. Bohemya Kralı I. Ladislas 1440'ta Macaristan tahtına çıktı. Üç ay kadar sonra, rakibi III. Ladislas Jagiełło tarafından tahttan indirildi. O ise 1444'te Varna savaşında öldürüldü. Bu tarihte I. Ladislas yeniden kral oldu, fakat 1446'da nâib Yanoş Hunyadi'nin egemenliği altına düştü, ama Yanoş'un muhaliflerini korudu.

5. Yanoş Hunyadi 1456 Ağustos'unda hayata gözlerini yumdu. Aynı yılın kasımında ise oğlu Ladislas Hunyadi Tselye Prensi Ulrich'i tuzağa düşürdü ve onu öldürttü. Babasının başlattığı hanedanı sürdürmeyi tasarlıyordu. Ama yakalandı ve idam edildi. I. Ladislas 1457'de hayatını kaybettiğinde, topu topu 28 yaşındaydı. Zehirlendiğine kuşku yoktur. Bu da Yanoş Hunyadi'nin ikinci oğlu Matyaş Corvinus'a 1458'de tahta çıkma şansını verdi. Tabii önce kardeşlerinin düzenlediği birkaç suikastten kurtulması gerekti.

6. Curac Brankoviç düşmanı Yanoş Hunyadi'yle aynı yıl (1456 yılında) öldü. Oğlu Lazar iki yıldan fazla hüküm sürmedi. Ondan sonra tahta çıkacak kimse olmadığından, Sırbistan Türk hâkimiyetine bağlı bir bey ve Fatih Sultan Mehmed'in sadrazamı Mahmud Paşa'nın kardeşi olan Mikail Angeloviç'in baskısı altındaydı. Brankoviç'in oğlu rakipleri tarafından kör edildi ve böylece Bosnalı Styepan Tomaş Sırbistan Despotluğu'na 1461'de el koydu.

kâfirlere karşı feda etmiş olsaydı, Türkleri denizin öte yakasına atmış olacaktı. İsmi ise Doğu'dan Batı'ya dilden dile dolaşacak, Rabbi tarafından ödüllendirilecek ve insanlar tarafından şereflendirilecekti. Zira Hıristiyanlar onun hatırasını asırlarca muhafaza edecek ve kâfirler adını duyduklarında tir tir titreyecekti[7]. Bilesiniz ki, Hıristiyanların kendi aralarında yaptığı mücadeleler Rabbimiz katında ölçülüp biçilecektir, tüm azizler ve insanlar nezdinde de değerlendirilecektir. Ve bilesiniz ki, kâfirler fıtraten gözü pek ve değerli değildir, ama bizim aramızdaki ihtilaflar yüzünden ve birbirimize duyduğumuz düşmanlık hasebiyle, onlara zaferi hediye etmiş olduk.

7. Bu bölüm Konstantin Mihayloviç'in anlatısında biraz düğümlüdür. Onun burada 1458 ile 1490 arasında Macaristan'ı yönetmiş olan ve Avusturya Habsburgları ile Bohemya Jagiełłoları'na karşı açıktan tutum alan Matyaş Corvinus'a karşı söyledikleri, Sırbistan Despotluğu'nun yıkılmasında en büyük pay sahibinin Matyaş ile babası Yanoş Hunyadi olduğunu gösteriyor. Bu bölümün son kısımları da Hıristiyan kanını boş yere akıtan prenslere ve hükümdarlara sitemle dolu.

Yirmi Dokuzuncu Kısım

Sultan Mehmed Nasıl Belgrad Kapılarından Geri Döndü?

Macaristan Naibi Yanoş'un despota neler yaptığını öğrenen Sultan Mehmed Hıristiyanların ihtilafını hesaba katarak ordusunu topladı ve Belgrad'a yürüdü[1]. Piyadelerine Sava Nehri'ni geçirmek, Tuna boyunca mevzilenmek ve hendekler kazdırmak fikrindeydi. Belgrad'ın imdadına yetişmek isteyen Macarları durdurmak içinse bu hendeklerin içine toplar yerleştirmeyi düşündü. Ama bazıları ona bundan vazgeçmesini öğütledi, "Haşmetli hünkârımız, böyle yapmayın; zira bu yararsızdır." Macarlar gelip Tuna üzerinde mevzilendi. Buradan kendilerine ihtiyaç duyulan kaleye doğru gittiler. Bu nasihate uymak padişaha ilk darbe oldu; ama bir başka darbe onun belini hepten büktü. Bu ise pek büyük bir paşasının, Karaca Paşa'nın öldürülmesiydi. Hadise şöyle vuku bulmuştu: Paşa, büyük topların yakınında durmaktaydı ve bir gülle büyük bir gümbürtüyle surlara ateşlendi, buradan kopan bir kaya ise padişahtan sonra en büyük bey olan Karaca Paşa'nın başına çarparak birkaç gün içinde ölmesine sebebiyet verdi[2]. Sultan bunun üzerine üçüncü bir darbe daha aldı, zira surları iki hafta süresince top gülleleriyle dövmeyi tasarladığı halde İsmail Ağa ona bunun işe yaramayacağını söylemişti. İsmail Ağa, yeniçerilere güveniyordu; çünkü padişah tarafından vazifelendirilmiş yeniçeri ağasıydı. Sultan onun nasihatine uydu ve doğrudan hücuma geçilmesini emretti; fakat şehre girdiklerinde, yeniçeriler arasında dört yüzden fazla yaralı ve bazı ölüler olduğu görülüyordu. Bu esnada yeniçerilerin şehirden kaçtıklarını; Macarların onları takip ederek katlettiklerini, kılıçtan geçirdiklerini,

---

1. Belgrad Kuşatması 1456 Haziran-Temmuz'unda gerçekleşti. Teslim olmamak için kendini çok iyi savunan şehrin muhafızları Yanoş Hunyadi ile eniştesi Mihály Szilágyi idi.
2. Karaca Paşa, Osmanlı Devleti'nin Rumeli Beylerbeyiydi. 1453'te İstanbul'un Fethi esnasında Türk ordusundaki Hıristiyanları yönetmişti.

birkaç yeniçerinin düştüğünü ve diğerlerinin kurtulduğunu gördük[3]. Böylece surların üzerine önceye nazaran daha çok adam yerleştirildi. Sultan dördüncü darbeyi toplardan aldı; zira at arabaları, urganlar, top kundakları ve topu kullanmak için muhtaç olunan aletler bir yerde toplanmış ve samandan bir çatıyla gizlenmişti. Bu çatı her şey küle dönecek şekilde yandı; sadece çırılçıplak toplar kaldı. Sultan bazı çadırların terk edilmesini ve kaçıyormuş gibi yapılmasını emretti, böylece şehir halkı oraya üşüşecekti. İşe yaradı da, insanlar ganimetleri toplamak için şehirden çıktı, Türk süvarileri ani bir şekilde döndü, onlara yöneldi ve onlarla çarpıştı. Sur çevresindeki hendeklere kadar onları takip etti ve İsmail Ağa, sultanın kötü nasihatini başına kakacağı korkusuyla, gizlendi. Ta ki, sultanın adamları şehirden çıkan piyadeleri haklayana kadar... Sultanın gözüne girmek için söz verdiği gibi yiğitçe bir harekette bulunmak istedi. Hendekteki piyadelere saldırdı ve oracıkta öldürüldü. Her şeye rağmen, Allah'ın Belgrad'ı almalarına izin vermemesi kâfirler için en büyük acıydı[4].

3. Bu kısım Konstantin Mihayloviç'in yeniçerilerle birlikte hizmet verse de bir yeniçeri olmadığını düşündürtebilir. Ama Belgrad'a saldırdığını söylemek istemediği için bu şekilde bahsettiği de düşünülebilir.
4. Belgrad önündeki başarısızlık, II. Mehmed'i askerlerini imparatorluğun başka bölgelerine göndermeye yönlendirdi, bunların içinde yıkılan Bizans İmparatorluğu'nun son kalıntıları da vardı.

Otuzuncu Kısım

Mehmed, Aralarındaki Barışa Rağmen Mora veya Achaea* Despotu Dimitrios'u Nasıl Aldattı

Mora, cömert ve güzel bir Bizans toprağıdır. Denizle temasın olmadığı üç İtalyan mili uzunluğundaki toprakları dışında her tarafı denizlerle çevrilidir. Osmanlı kuvvetlerinin güçlendiğini gören Rum beyleri, bir kıyıdan ötekine uzanan yüksek surlar inşa etmişti; ama pek güvenilir ve iyi silahlandırılmış değildi. Bu topraklara *Peloponnisos* ismi verilir; çünkü bir denizden diğerine gider ama tekin değildir. Burada hüküm süren despot Dimitrios, Kostantinniye'de öldürülen Bizans İmparatoru Dragaş'ın öz kardeşiydi[1]. Türklerle on yıllık bir anlaşma yapmıştı ve onlara her sene yirmi bin duka vergi ödemek zorundaydı. Belgrad'daki direnme ile karşılaşana dek, Türkler Sırbistan'ı fethetti. Belgrad'dan geri dönerken Mora Despotu Dimitrios'a yürüdüler. Biz, Selanik'in pek de uzağında olmayan Serez[2] şehri yakınlarındayken padişaha vergiyi taşıyan despotun hususi birlikleri oraya vardı. Ne vergiyi aldılar ne de sözlerini dinlediler. Türkler, Mahmud Paşa'yı** ve onun kendi ordusunun yanı sıra yirmi bin süvariyi de buraya gönderdi. Şehri almak için saldırıp savaşmadan önce surları kuşatması gerekti. Vergiyi getiren birliklere cevap olarak hükümdarlarına söylemeleri için "Onun vergisini istemiyorum, kendini korumak için tüm gücünü kullansın; zira ona kendi ayaklarımla gideceğim" şeklinde

---

* Uzunçarşılı'nın Osmanlı Tarihi'nde, *Ahaiya* olarak geçer ve Patras ile Korent şehirlerinden oluşan Kuzey Mora bölgesini işaret eder. (TTK, 2011, c.II, s. 24) (ç.n.)

1. Dimitrios Palaiologos gerçekte XI. Konstantinos Palaiologos Dragaş'ın kardeşidir. Kardeşi Thomas Palaiologos ile beraber Mora'yı yönetti. Fakat bir taraftan da aralarında tüm Mora'yı kaosa sürükleyecek çok şiddetli anlaşmazlıklar vardı.
2. Yunanistan'ın Orta Makedonya bölgesinde Selanik'in kuzeyinde bir şehir.

** Metinden anlaşıldığı kadarıyla Konstantin, II. Mehmed ile Mahmut Paşa'nın isimlerini karıştırmaktadır. Konstantin'in isim hafızasındaki bu karışıklık, her ikisi de sadrazamlık yapmış olan Mahmut Paşa ile Rum Mehmet Paşa'nın da metin akışı içerisinde birbirine girmesine yol açıyor. Bu durum, ancak veziriazamlık ve vezirlik dönemlerinin dikkate alınması ile aşılabilir. (ç.n.)

emir verdikten sonra ordularını yolladı. Akabinde despotun hususi birlikleri Mora'ya varmadan önce Mahmud Paşa gelmiş ve şehir kuşatılmıştı. Bu birlikler padişahın yanına gittiğinde ise padişah vergiyi kabul etti ve şöyle cevap verdi: "Gidin ve efendinize deyin ki onunla bizzat kendim konuşmayı düşünüyorum, bu sene olmazsa önümüzdeki sene." Padişah Mora surlarını yerle bir ettirdi[3]. Oraya hiç de uzak olmayan bir tepenin üzerine iskân edilmiş *Corifo*[4] kalesi bulunmaktaydı. Toplar ancak kalenin eteklerine kadar yürütülebilirdi. Padişah kalenin önündeki Ayios Nikolaos kilisesine tunç taşıttı ve orada kaleyi almasını sağlayacak dört yıkıcı topu döktürdü. Buradan sonra Aziz Andreas'ın bir süre ikamet ettiği Patras'a[5] doğru devam etti. Ardından Mora Despotu'nun, küçük bir muhafız alayıyla geleceği Leondarion'a geçti. Çünkü o, padişahın yalan söylediğini düşünmüyordu. Despotun altı bin kişilik süvarisini bir bozgunla cezalandırmasının ardından Padişah kaleyi kuşatarak ele geçirdi ve diğer kalelerde yapmış olduğu gibi şehrin tüm askerlerinin kafasını vurdurdu. Bu toprakları aldıktan sonra geri döndü.

Eğriboz yakınlarındaki *Livadia* şehrine vardığımızda şehrin ileri gelenleri padişahın önüne hediyelerle geliyorlardı[6]. Gelenler, büyük bir süvari kargısı ile topuzunu gösterdi ve dediler ki: "Muhterem Padişah, şayet elinize bu kargı ve topuzu alırsanız, Eğriboz'u fethedebilirsiniz." Sinirlenen padişah onlara "Kargılarınızı ve topuzlarınızı hazırlayın ve efendilerinize, bunlara ihtiyaç duydukları vakit kendilerini iyi korumalarını ve savunmalarını söyleyin" diye cevap verdi ve şöyle de yemin etti: "Eğer Eğriboz'u alır ve bu kargı ile topuzu bulursam bunları bacaklarınızı kırmak için kullanacağım." Sonra kışı geçireceği payitahtına*, Edirne'ye, dönmüştür. Yazdan beri, *Giara*[7] ile birlikte Mora'da ilerliyor ve Dimitriyos üzerine yürüyordu. Dimitrios'un kalesini almak için gelen bu kuduz Türk köpeği insanları katlediyor, onların kemiklerini kırıyor ve akla gelebilecek tüm gaddarlıkları yapıyordu. Bunları Dimitrios'un kalesindeki insanlar onunla savaşmaya cüret

---

3. Burada Konstantin'in, zihninde "Mora"nın tamamı ile bir kısmını karıştırdığı ortaya çıkmaktadır. Üzerinde bulunduğu kıstakla aynı adlı Korint şehri, o dönemde Hexamilion denilen surlarla çevrilidir ve II. Mehmet onları yıktırmıştır. Burada bahsedilen 1458'de başlatılıp 1460'da bitirilen Birinci Mora Seferi'dir.
4. 1458'de alınan Korint akropolünün kalesinden bahsedilmektedir.
5. Günümüzde Patras; Korint körfezine dökülen nehrin güneyinde, Mora'nın önemli bir liman şehridir. İstanbul Rum Ortodoks Kilisesi tarafından havari Andreas'ın anısının korunması nedeniyle önemli bir hac yeri olarak kabul edilir.
6. 1458 seferinin dönüşünden söz edilir, Türk ordusu, Atina'nın kuzeyinde kalan *Livadia*' da durur ve Eğriboz'un ileri gelenleri olan Venedikli bir heyet tarafından kabul eder.
* 1458 yılında başkent İstanbul olmasına rağmen yeniçeri Edirne olarak anılmıştır. (ç.n.)
7. Bu kişinin kimliğine ulaşamadık.

edemesin diye yapıyordu. O sene, üç defa Mora'ya gelmesine rağmen hiçbirinde bu ülkeyi tamamen fethetmeyi başaramadı. Dimitrios'u Mezistre[8] denilen şehirde kuşattı. Bu halde Türklerle arasını iyi tutması gerekti ve böylece kendi hayatını kurtardı. Padişah Dimitrios'u, adamları ve eşiyle birlikte tutulacakları Edirne şehrine gönderdi. Kendisi tüm Mora ülkesinin yegâne hâkimi oldu. Kalelerle meşgul oldu ve Balaban Ağa adındaki bir beyi hâkimiyeti elinde tutmak için voyvoda sıfatıyla oraya atadı. Fakat Korint'i alamadı, çünkü orası güçlü ve korunaklı bir sahil şehridir. Padişah Edirne'ye döndü ve orada Despot Dimitrios'a deniz kıyında güzel ve cömert bir Rum toprağı olan Enez'i verdi.

Bu arada Sırbistan Kralı Curac'ın öldüğünü öğrendik. Ülkenin hâkimiyeti, Curac'ın oğlu Lazar'a aitti. Padişah, o ölene kadar onu rahatsız etmeyeceğini haber vermeleri için elçi yolladı. Bunun ardından kafir İsmail Bey'in üzerine, denizin öte tarafından Sinop'a kadar yürüdük. Şehir ve tüm toprakları ele geçirildi. Padişah İsmail beyi beraberinde Edirne'ye götürdü ve ona Bulgaristan'daki Filibe şehrini verdi. Daha önce bahsi geçen Karaman Emiri Pir Ahmed öldüğünde bunu hemen öğrendik. Padişah beklemeden harekete geçti ve ona ait tüm toprakları hükmü altına aldı. Mehmed orada şunları söyledi: "Sultanın[9] tüm şehirlerini ve topraklarını fethetmeye gideceğim; amma velakin Allah'tan korkuyorum ve kutsal topraklara saygısızlık etmek istemiyorum. İşte bu yüzden oraları bırakmalıyım. Çünkü o topraklar, Hz. İsa'nın, Musa'nın, Davud'un ve tabii ki Hz. Muhammed'in üzerinde yürüdüğü topraklar" Ve Edirne'ye geri döndü.

8. Mora Despotluğu'nun başkenti. Fetihten hemen önceki yıllarda, Bizans politik ve entelektüel hayatın merkezidir.
9. Mısır'daki Memluk Sultanı kastedilmekte.

Otuz Birinci Kısım

Denizin Öte Tarafındaki Trabzon İmparatoru'nun Üzerine Nasıl Yürüdü

Sinop gibi Trabzon da Karadeniz kıyısında bulunur[1]. Yüksek ve dağlık Trabzon diyarının her bir tarafı kâfirlerle sarılıydı. Hepsi Büyük Han[2], Uzun Hasan ve Canik Beyi gibi Tatarlardır. Bu hükümdarlar, aynı dinden olmalarına rağmen Osmanlı'ya komşu olmaktansa Trabzon'a komşu olmayı tercih ederdi. İşte bu sebeple Trabzon üzerine yürürken Rum ve Tatar topraklarında birçok zorluk ve sefaletle karşı karşıya kaldık. Büyük Han'ın yakınlarında, Trabzon'un yukarısında kalabalık ve büyük toprakları olan bazı beyler, hiçbir kafirin başaramayacağı birliğe sahiptir. Bu memleketin adı "halkın gücü"[3] manasına gelen Gürcistan'dır. Kendi hükümdarı olmasına rağmen Trabzon İmparatoruna bağlıdır. Büyük zorluklarla Trabzon'a doğru ilerliyorduk. Sadece ordu değil, padişahın kendisi de zorluk çekiyordu. Birinci zorluk mesafe idi, ikincisi saldırılar, üçüncüsü açlık ve mahrumiyet, dördüncüsü ise ulu ve yüksek dağlarla bataklık ile nemli yerlerdi. Çünkü her gün yağmur yağıyor ve yol, ayakları karınlarına kadar balçığa batmış atlar tarafından yoğruluyordu. Bu şekilde, büyük zorluklarla Trabzon'da bir dağa geldik. Bu dağdan inen yol, hendekler ve kesilmiş ağaçların yapraklarıyla kaplıydı. Padişahın yüz yük arabası vardı, buna ilaveten beraberindeki beylerin de arabaları bulunuyordu. Her-

1. Trabzon İmparatorluğu, IV. Haçlı seferlerinin ardından Bizans İmparatorluğu'nun dağılması sonucunda 1204'te kurulmuştur. Son hükümdarı David (1458-1461) olan Komnenos hanedanı tarafından yönetilmiştir. 1461 yazında yapılan bu sefer, Bizans İmparatorluğuna ait tüm kalıntıları ortadan kaldıracaktı.
2. Tatar diye burada bahsi geçen Timur hanedanıdır. Uzun Hasan, Akkoyunlu hükümdarı; Canik Beyi ise Samsun havalisinde hâkim kişidir. Bu Türk hükümdarlar, kendi hâkimiyetindeki Pontus topraklarında dindaşları Osmanlı'nın yayılmasına şiddetle karşı çıkmaktadır. Çünkü Trabzon İmparatorları ile genellikle evliliklerle sağlanmış ve geçmişe dayanan akrabalıkları vardır.
3. Gürcistan, Trabzon İmparatorluğunun kuruluşundan beri onun komşusu olan Kafkasya krallığıdır. Konstantin Mihailoviç garip bir biçimde Gürcistan ismini "güç" kelimesine benzeterek çevirmektedir.

kes bu yük arabalarının, ordunun ilerlemesine engel olduğunu biliyordu. Zira hepsi batağa saplanmıştı. Padişah hepsini yaktırıp orada bıraktı. Sonra arabaların sahipsiz kalan atları, almak isteyenlere dağıtıldı. Arabalardaki yüklere gelince, onlar da develere yüklendi. Çünkü padişah yolun bozukluğundan ürküyordu ve rivayete göre sekiz yüz deve getirmişti. Bunlara müteakip dağdan dağa ilerledik. Bu sırada padişah hazinesinin bir kısmını taşıyan bir deve, sandıklarla beraber uçurumdan yuvarlanarak düştü. Sandıklar kırıldı ve eyerindeki altmış bin florin döküldü. Yeniçeriler koşuştu ve hazinenin mesulü gelmeden kimse paralara dokunmasın diye, elleri kınlarında hazineyi beklediler. Bu deve yüzünden tüm ordu durdu. Çünkü başka yol yoktu, üstelik bardaktan boşalırcasına yağmur yağıyordu. Padişah geldi ve ordunun neden ilerlemediğini sordu. Hal izah edildi ve padişah, o vakit, ordunun gecikmemesi lüzum ettiğinden her kim olursa olsun parayı toplayabileceğini söyledi. Bu paralara yakın olanlar için iyiydi; çünkü geriye diğerleri için çok az para bıraktılar. Ben de yaklaştım; ancak çok geçti. Tüm paralar uçup gitmişti. Geriye sadece kuru toprak kalmıştı. Zira paraları, otlar ve balçıkla toplarken toprağı sökmüşlerdi.

Varana dek başka kaygılarımız vardı. Çünkü toprak hamur gibiydi. Toprak kaygan olduğu için yeniçeriler, padişahı vadiye kadar omuzlarında taşıdı. Hazine yüklü develer, dağda kalmıştı. Bunun üzerine padişah yeniçerilerin, develerin dağdan indirilmesiyle vazifelendirilmesini emretti. Dağa tırmanmak büyük uğraşlara neden oldu ve bütün gece hayvanları indirmek için çabaladık. Padişah bir gün boyunca dinlendi. Yeniçerilere aralarında paylaşmak üzere elli bin altın verdi ve başçavuşların ulufesini yükseltti. Evvelden dört gün için bir altın alırdılar. Artık iki günde bir alıyorlar. Padişah, kapıkulunu kuvvette tutmak istediğinden şimdiki hal de budur.

Padişah iki bin atlıyı, Trabzon'a doğru yolladı. Bunlar hezimete uğrayıp en son adama kadar kıyıldı. Onlardan hiçbir haber alamadık, ta ki padişah tüm adamlarıyla birlikte yola koyulana dek. Ölü süvarilerin bedenlerini yolda gördük. Padişah, Karadeniz'den gelen, ağır toplarla yüklü, büyüklü küçüklü, yüz elli gemi takviyesiyle şehri kuşattı. Kuvvetlerinin büyük bir kısmıyla şehri alana dek saldırdı. Trabzon İmparatoru teslim olmak zorunda kaldı. Türk hükümdarı, onu da Edirne'ye yolladı ve onun bütün topraklarının yeni sahibi oldu[4]. Öylesine büyük donanma ve orduya sahip olan Sultan Mehmed, daha önce bah-

4. Vezir Mahmut Paşa'nın kuzeni olan İmparator David'in veziri Yeorgios Amiroutzes'in iknaları sayesinde Trabzon, en ufak bir direnişle karşılaşılmaksızın alınmıştır.

settiğim Gürcistan kralına doğru yürümek istedi. Ancak aralarındaki bağların kuvvetli olduğunu öğrenince barışı korumaya karar verdi. Genç erkek ve genç kızları da beraberinde götürerek Edirne'ye geri döndü. Trabzon İmparatoru'nun başına gelenlerden ileride bahsedeceğiz. Dönüş yolunda Niksar'dayken Semendire Beyi Ali Bey'den[5] haber ulaştı: "Allah'ın yardımıyla gâvurları yendik ve Mihály Szilagyi'yi esir aldık." Padişah, kendisi gelene kadar Mihály'ın İstanbul'da tutulmasını emretti. İstanbul'a varınca kellesini vurdurdu. Sebebini bilmesem de padişah, Ali Bey'e kellesini vurduracak kadar kızmıştı. Lakin Hıristiyanları mağlup ettiği için padişahın iltifatlarına mazhar oldu.

5. Osmanlı'nın büyük ailelerinden Mihaloğlu'na mensuptur.

Otuz İkinci Kısım

Pınarı Cennetten Olan Fırat Taraflarında Uzun Hasan II. Mehmed'den Nasıl Kaçtı

Uzun Hasan, Türk hükümdarının kapılarına dayandığı toprakların sultanıdır. Sultan Mehmed, Bursa'dan ayrıldıktan sonra *Petricalone* denilen bir çayırlıkta otağını kurdurdu. Uzun Hasan yeri ve zamanı geldiğinde kendisine hizmet etmesi için Tatarlardan birini buraya göndermiş. Bu Tatar, Sultan'dan sonra gelen Mahmud Paşa'nın hizmeti altına girdi. Biz bu çayırlıkta kalırken bir gece, Mahmud Paşa iki hizmetkârıyla beraber dolaşmak için çadırından çıktı. Tatar, Paşa'yı vurmak için oku ve yayıyla pusuya yatmıştı. Onu gördüğünde korkuya ve dehşete kapılarak okunu bıraktı. Paşa'yı kaşlarının ortasından vurdu ve Paşa yere yığıldı. Hizmetkârları bir nida kopardı ve Tatar'ın peşine düşüp onu yakaladılar. Ertesi sabah bu haber padişaha ulaştı. Padişah, Mahmud Paşa'yı bizzat görmek için geldi ve öylesine kederlendi ki gözyaşlarına hâkim olamadı. Zincire vurulmuş Tatar'ın getirilmesini, sırt üstü yatırılmasını söyledi. Yanan iki büyük balmumu taşıttı. Mumlar iyice tutuştuğunda padişah bir ayağını adamın göğsüne koydu ve tutuşan mumu ters çevirip damlalar, adamı kör etsin diye gözlerinin içine döktü. Sonra cellada belinden omzuna kadar derisini yüzmesini emretti. Tatar, bahsedilen işkencelere bir hafta daha maruz kalarak hayatını sürdürdü. Ardından yol kenarına bırakıldı ve köpekler tarafından parçalandı.

Bunun üzerine padişah askerleri topladı ve Uzun Hasan'ın ülkesine doğru yürüdü. Mahmud Paşa ile ise iyileşene kadar emir erlerinin alakadar olması gerekti. Padişah onun topraklarına girince birkaç kale zapt etti. Bizse çok emniyetli bir şehir olan Karahisar'a[1] vardık. Ardından savaşmak istemediğini zannederek Uzun Hasan'ın peşine düş-

1. Giresun'un ilçesi Şebinkarahisar'dan söz edilmektedir.

tük. Tuna gibi uzun ve geniş olan Fırat'a doğru yürüyorduk. Bu nehir kuzeye doğru akar ve tıpkı Tuna gibi Karadeniz'e dökülür.*

Uzun Hasan'ın, kendisiyle karşı karşıya gelmek istemediğini anlayan padişah, ona çok iyi tanıdığı bir maskarayı gönderdi. Ona padişahtan kaçtığını söylemesi bu maskaraya telkin edildi. Son olarak, sanki tüm ordusuyla kaçmak istiyormuş gibi bir havası olduğunu Uzun Hasan'a iletmesi buyruldu. Maskara, Fırat'ı aştı ve ilk işi Osmanoğlu'nun ne yaptığını sormak olan Uzun Hasan'ın huzuruna çıktı. Maskara "Sultanım, onun sizin topraklarınızı terk etmekten başka yapacak bir şeyi yoktur, çünkü gâvurlar da onun topraklarına saldırdı. İşte bu sebepten, onunla savaşmak istiyorsanız bunu tam şimdi, o dağlara erişmeden evvel yapmanız lazımdır" diye cevap verdi. Halin hakikaten böyle olduğuna kanaat getiren Uzun Hasan, oğlu Mustafa'yı yolladı ve tüm ordusuyla onun peşine düştü. Padişah, Uzun Hasan'ın oğlunun peşine düştüğünü öğrenince yüzünü Mustafa'dan yana çevirdi. Kılıcı ilk çeken Kör Mustafa oldu. İki gün boyunca vuruştular ve Uzun Hasan yenildi. Mustafa** öldürüldü. Padişahın atlıları bozguna uğratıldı; ancak yeniçeriler sapasağlamdı. Onlar olmasaydı padişah ya esir edilir ya da öldürülürdü. Savaş sonunda Uzun Hasan ordusuna şöyle seslendi: "Osmanoğlu'nun bu kadar zayıf süvarilere sahip olduğunu bilmiyordum; lakin yeniçerileri, bize üstün geldi, bilhassa dağlarda." Akabinde ülkesine doğru geri çekildi ve Osmanlı sultanı hâkimiyetini yaydı.

Bir dağa vardık. Padişah burada bir gün boyunca durdu. Buradan çok yüksek başka bir dağ gözüküyordu. Adı Babil'di, eteklerindeki şehir de aynı isimle zikrediliyordu. Orada yüksekçe bir kulenin kırılmış üç parçası bulunur. Birisi ayakta, diğer ikisiyle batıya doğru uzanmış haldedir. Bu memleketteki insanlara göre devrilmiş iki parça, dünyanın başından geçen iki devri işaret eder; hâlâ ayakta olan üçüncüsü ise yaşadığımız çağın timsalidir. Fırat pınarını bu şehirden alır.

Bu dağdan sonra padişah Karadeniz'deki bir adaya doğru yola koyuldu. Sinop yakınlarındaki adada kurulmuş bu şehir, Amasra, padişaha boyun eğdi. Burayı işgal etmesinin ertesinde bir başka kâfir şehri olan Ankara önlerine vardı. Buraya kuruldu ve kendini koruyan yayalar, yani yeniçerilere, baktı ve büyük bir nizam içinde yürüdüklerine memnuniyetle şahit oldu. "On bin yeniçeriye sahip olmak için

---

* Burada yeniçerinin coğrafi bir bilgi eksikliği söz konusudur. (ç.n.)

** Uzun Hasan'ın Otlukbeli Savaşı'na katılan Uğurlu Mehmet Mirza ile Kör Zeynel Mirza idi. Mustafa diye bir oğlu yoktu. Yeniçeri, Fatih'in oğlu Şehzade Mustafa ile karıştırıyor olsa gerek. Zaten Kör lakabı ve savaşta ölen oğlunun Zeynel Mirza olduğu bilgisi, Mustafa diye geçen Akkoyunlu şehzadenin Zeynel Mirza olduğunu göstermektedir. (ç.n.)

her şeyimi verirdim." dedi. Padişaha yakın yürüyen yeniçerilerden biri ona "Padişahım, size on binine sahip olmak değil, yirmi binine sahip olmak yaraşır." dedi. Padişah, kaftanına elini daldırdı ve ona bu sözü için yüz altın verdi. Bursa'ya doğru devam etti ve Gelibolu'dan denizi aşıp payitahtı Edirne'ye vardı.

Otuz Üçüncü Kısım

Boğdan'ın Güneyinin Hâkimi Eflak Voyvodasına Dair

Eflak voyvodası Drakula; büyüğü Vlad, küçüğü Radu adında iki oğlana sahipti.[1] Her ikisini de hizmet etmeleri için Sultan Mehmed'in sarayına gönderdi ve kısa bir süre sonra öldü. Ölüm haberinin ulaşmasını müteakip padişah; Drakula'nın büyük oğluna atlar, çadırlar, erzak ile para verdi. Sanki bir beyle anlaşır gibi babasının hüküm sürdüğü saraya yeni voyvoda olması ve her sene gelip vergisini kendisine sunmayı sürdürmesi için onu Eflak'a yolladı. Küçük kardeşini ise sarayında muhafaza etti.

Vlad, padişahın sarayına geldi; ancak birkaç sene sonra bunu yapmak istemedi. Bunun üzerine padişah Vlad'dan kendisine haber getirmesi için Hamza Bey'i gönderdi. Hamza Bey, İbrail şehrindeki voyvodanın yanına vardığında, voyvoda onunla görüşmedi; fakat hizmetkarlarına, padişahın bu elçisi ayrılana dek onunla alakadar olmaları için emir verdi. Vlad, ordusunu toplayıp ayrıldı. Kış olmasından ötürü Tuna donmuştu. Tüm ordusuyla donmuş nehrin üstünden geçti ve Niğbolu çevresinde padişaha ait olan topraklara vardı. Askerlerinin evleri, köyleri, şehirleri yağmalamalarına; oradaki insanları, Türk veya Hıristiyan ayırmadan öldürmelerine müsaade etti. Yaşayan, yaşamayan herkesin burunlarını kestirip Macaristan'a yollaması ve burnu olan Türklerden yeterince öldürdüğüyle övünmesi, padişahı derinden yaraladı. Ardından İbrail'e, olup bitenden habersiz Hamza Bey'in yanına, döndü. Hamza Bey'i kırk kadar adamıyla beraber pek korunaklı Targovişte[2] kalesine kapattı. Daha sonra padişah elçisi Hamza Bey'i kazığa oturttu ve tabii ki adamları da aynı akıbeti paylaştı.[3]

---

1. Konstantin bu bölümde, Bram Stoker'in Drakula romanına ilham olan 1456-1462 yılları arasındaki Eflak prensi III. Valad Basarab Çepeş'in –nam-ı diğer Kazıklı Voyvoda'nın– inişli çıkışlı hayatını konu edinmektedir.
2. Bugün Romanya'da kalan ve o zamanlar Eflak Prensliğinin başkenti olan şehirdir.
3. Babasının 1448 yılındaki ölümünden sonra III. Vlad, Osmanlı'nın yardımıyla Eflak prensi olmak üzere yollandı. Önce Macarların desteklediği Eflak Prensi II. Vladislav ile

Türk sultanı, ismi babasından miras olan Drakul'un yaptıkları hakkında malumat sahibi oldu. Padişah saraya geldiğinde, Divan-ı Hümayun'daki iki veziri, İshak ve Mahmud Paşa'dan Drakul'un küçük kardeşi Radu'yu getirmelerini istedi. İki vezir Radu'nun koluna girip tahtında oturan padişahın huzuruna çıkardılar. Radu geldiğinde padişah ayağa kalktı, onun elinden tuttu ve kendi tahtından biraz daha alçakta kalan ikinci bir tahta onu oturttu. Mavi ipek bir kumaşla giydirdi ve al bir sancak getirtip ona verdi. İlaveten çadır, para ve dört bin atlı ile beylere yaraşır bir şekilde onu Niğbolu'ya doğru uğurladı. Bunların hepsi Radu'nun oraya gidip hemen bir ordu toplaması ve padişahı bekleyip onu takip etmesi içindi.

Tuna kıyısındaki Niğbolu'ya intikal ettiğimiz vakit, Kazıklı Voyvoda ve ordusu bizi def etmek için nehrin öte tarafında bekliyordu. Padişah bunun üstüne yeniçerilere "Civanmertlerim, bu benim olduğu kadar sizin ve devletin hazinesi için. Bana bir tavsiye verin; çünkü öte tarafa geçip düşmanla çarpışmamız sizin elinizde." dedi. Onlar da "Padişahım, kayıklar hazırlatın; biz gece karşı kıyıya geçmek için canımızı ortaya koyacağız" diye cevap verdiler. Seksen adet kayık ve humbara, tüfek, ok, yay gibi levazım onlara verildi. Hava karardığında kayıklara bindik ve onlara küreklerin veyahut bizim sesimizi duyurmadan süratle indik. Nehrin öteki tarafında, Voyvoda'nın ordusunun kurulduğu yerin yakınına vardık. Topları yerleştirmek için hendekler kazdık ve topları onların içine koyduk. Ordunun etrafını bize hiçbir şey yapamasınlar diye siperlerle çevreledik. Sonra kayıklar diğer kıyıya geçip tüm yeniçerileri yanımıza getirdi.

Gaza emrini aldık ve ağır ağır; mızraklarımız, kalkanlarımız, toplarımızla ordularının üstüne yürüdük. İyice yaklaştığımızda yerlerimizi aldık ve topları doldurduk. O anda, onların top atışıyla iki yüz elli yeniçeri öldü. Nehrin öteki tarafında savaşın başladığını gören padişah, bize takviye gönderemeyeceği için kederlere gark oldu. Hem de tüm yeniçerilerin ölmesinden tasalanan bir his içinde büyüyordu; zira o, henüz nehri geçememişti. Padişah, büyük kayıplar vermemizin yanı sıra alelacele kıyıya çıkmamıza ve voyvodanın ordularını yüz yirmi top atışıyla geri püskürtüp siperleri kuvvetlendirmemize şahit oldu. Bunun üstüne diğer piyade kuvveti olan Azapları bize takviye olarak gönderdi. Nehrin geçilmesine mani olamayacağını anlayan Kazıklı Voyvoda, cenk ederek geri çekildi. Ardından padişah tüm ordusuyla

---

mücade etti ve bu mücadele II. Vladislav'ın 1456'daki mağlubiyetiyle sonuçlandı. Ardından 1462'de Macar Kralı Matyaş Corvinus ile ittifak yaparak Osmanlı'nın aleyhine bir tutum sergiledi.

beraber nehri aştı ve bize bölüşmek üzere otuz bin altın verdi. Padişah, yeniçerilere sahip oldukları ganimetleri, vefatlarından sonra diledikleri birine vasiyet olarak bırakabileceklerini söyledi.

Eflak toprakları üstünde, biz önde, kardeşi arkamızda Drakul'u takip ettik. Ordusunun küçük bir kısmı kalmış olmasına rağmen korkuyorduk ve yatak attığımız yerlerde ihtimamla kendimizi koruyorduk. Bunlar bile yetmedi, gece bize saldırdılar. İnsanları, atları, develeri kırıp geçirdiler. Çadırları yağma edip binlerce Türk'ü öldürdüler. Bu hal, padişahı maddi ve manevi ziyana uğrattı. Türklerin bir kısmı Eflaklıların* önünden yeniçerilere doğru koştu, lakin yeniçeriler bu güruh tarafından ezilmemek için onları katlettiler. Ardından padişahın önüne getirdikleri yüz küsur Eflaklı'nın kellesinin uçurulması emrini aldılar. İşlerin rast gitmediğini anlayan Eflak askerleri, kardeşinin saflarına katılmak üzere Drakul'a sırt çevirdiler. Drakul ise Macaristan'a, Kral Matyas'ın yanına gittiyse de kral, onu işlediği zulüm dolu cürümlerden ötürü zindana attı. Padişah ise Drakul'un topraklarını kardeşine emanet edip geri çekildi[4]. Türkler savaşın acılarını anlatageldi ve çokça Türk öbür dünyaya göç etti. Bu olanlar sebebiyle bu hususta halleşmek gerekir. Sultan Mehmed "Eflaklılar, Kili ve Akkerman'a sahip oldukça, Macarlar Belgrad'ı ellerinde tuttukça biz onlara üstün gelemeyeceğiz" diye düşünüyordu.

Padişah, Edirne'ye varır varmaz beraberinde yeniçerileri de götürerek Gelibolu'ya doğru yola koyuldu. Orada mavna, kadırga, ağribar ve diğer savaş gemilerini aldı. Yükseğe nişan alıp güllesini şehre fırlatan topları ile levazımı, gemilere yükletti. Aziz Pavlos'un bir yılan tarafından ısırıldığı ada olan Midilli'ye gitti[5]. Padişah bu sefer için oldukça arzuluydu, zira Midilli'yi elinde tutan hükümdarın ordusunu toplamasına fırsat vermeden tepesine binmek istiyordu. Oraya varmasıyla beraber şehri muhasara etti. Düşmanını erişemeyeceği bir kuvvetle topa tuttu ve uymayacağı bir ahit ile şehri aldı; zira efendilerinin yanı sıra eli silahlı herkesin kellesini vurdurdu[6].

---

* Metinde *Valaques* diye anılan kavim, Ulahlardır. Ancak akış içerisindeki bütünlüğü korumak için Eflaklılar olarak zikredilmiştir. (ç.n.)

4. Yakışıklı Radu diye bilinen Kazıklı Voyvoda'nın kardeşi, 1475'teki ölümüne dek Eflak topraklarında, kaotik bir biçimde hükümdarlık yapmak zorunda kaldı ve Eflak XIX. Yüzyıla kadar Bâb-ı Âli'ye bağlı bir prenslik olarak kaldı. Kazıklı Voyvoda ise 1474'e kadar Budapeşte'de zindanda kaldı. Ardından Romanya'ya (Eflak topraklarına) geri döndü ve 1476'da bir savaşta öldü. Zulüm dolu davranışları ve kazıklı işkenceleri ona, XV. yüzyıldan itibaren sevimsiz bir şöhret kazandırmıştır.

5. Konstantin iki benzer isme sahip adayı karıştırmaktadır: *Malte* (Malta) ve *Mytilène* (Midilli). Aziz Pavlos Malta'da bir engerek tarafından ısırıldı.

6. Doğu Akdeniz suları, o zamanlar iki büyük deniz gücün denetimindeydi: Cenevizliler ve Venedikliler. Bunlardan ikincisi, 1204'teki Dördüncü Haçlı Seferi'ni takiben gerçek

Tüm şehirlere sızılmasının ve tüm kalelerin alınmasının ardından padişah, Edirne'ye geri döndü ve Macar Kralı Matthias'a, henüz daha tacını giymemişken[7], barış yapmak için elçi yolladı. Çünkü o, padişahın en çok çekindiği düşmanıydı. Barış yapılınca Arnavut Prensliklerin üstüne yürüdü ve diğer harplerden sonra oldukça kolay bir zafer kazandı. Çünkü her biri, bir diğerinin bozguna uğramasını görmekten zevk duyuyordu.

İçlerinden biri, İskender İvanoviç[8], padişaha direndi. Yeni yetmeyken alınmış ve Sultan Murad zamanında yeniçeri yapılmıştı. Padişahın lütfunu kazanıp ülkesine dönebilmek için padişah nezdindeki her işi takip etmişti. Buna mukabil padişah ona "İskender, bana hangi sancağı istediğini söyle, onu sana vereceğim" diye buyurdu. O da İvan'ın oğlu olduğunu söylemeden onun topraklarını istedi. Padişah ona istediği toprakları bahşetti. İskender oranın hâkimiyetini kale hariç ele aldı. Lakin kaleyi işgal eden ve orada hüküm süren yeniçerileri bir kurnazlık yaparak kaleden çıkarttı. Daha sonraları Sultan Murad kaleyi geri almaya çalıştıysa da başaramadı. Benzer şekilde Murad'ın oğlu Mehmed de İskender ölene kadar bu fikirden vazgeçmek zorunda kaldı. Çünkü Türklerin hal ve gidişini iyi bilen İskender, onlara karşı kendini kolaylıkla koruma altına alabiliyordu. Sultan Mehmed, İskender'in sancağı hariç tüm Arnavutluk toprağını fethedip Bosna Kralı Tomaş'ın, barış teklif etmek için gönderdiği elçilerin bulunduğu Edirne'ye döndü.

---

bir deniz imparatorluğu olarak ortaya çıkmıştı. İlki ise 1261 yılında Haçlılardan İstanbul'u geri alan İmparator VIII. Mihail Paleologos ile sağladıkları bir anlaşma sonrasında bu bölgedeki hâkimiyetini sürekli hale getirmiştir. Paleologlar ile bir evlilik sonucunda akraba olan Cenevizli *Gattelusio* ailesi, XIV. yüzyıl ortasında Midilli adasının (Lesbos) ve şehrinin (Mytilene) sahibi oldu. Şehir, II. Mehmet tarafından 1462 yılında alındı.

7. Matyaş Corvinus 1464 yılında Macar Kralı olarak taç giydi.

8. İskender Bey diye anılmakta olan kişi esasında Gjergj Kastrioti'dir (1443-1468). Arnavutların ulusal kahramanı haline gelecek olan İskender Bey, önce Osmanlı kuvvetlerine hizmet etti, 1443'ten sonra ise Türklere karşı sürekli mücadele veren bir gerilla grubunun içinde yer aldı.

Otuz Dördüncü Kısım

Bosna Kralıyla Yapılan Barış Hakkında

Kral Tomaş'ın[1], Sultan Mehmed'den on beş yıl müddetli bir barış istediği sıralarda Sultan Mehmed ordularına Edirne'ye doğru harekete geçmeyi emretmişti. Ancak kimse birliklerin kime karşı yürüdüklerini bilmiyordu. Olup bitenleri anlamayan Bosnalı elçiler, tüm ordu hazır olana değin orada beklediler.

Bir keresinde, daha öncede geldiğim bir mahzen içindeki hazine dairesine gittim. Bu mahzen benim genç biraderlerimden birine emanet edilmişti ve o, hiç hareket etmeden burada beklemek zorundaydı. Amma velakin bana hasret duyduğu vakit, haber yollardı ve ben de beklemeksizin davetine icabet ederdim. Benden hemen sonra Divan-ı Hümayun beylerinden Mahmud ve İshak Paşalar yalnız başlarına geldiler. Onları gören biraderim beni saklanmam için bir yere götürdü. Ben de görmesinler diye sandıkların arasına gizlendim. Onlar gelince biraderim önlerine halı serdi. Yan yana oturup Bosna Kralı'nın barış teklifini mütalaa etmeye koyuldular. Mahmud Paşa'nın "Ne yapmalıyız?" sorusuna, İshak Paşa "Teklifini kabul edip üstlerine yürüyelim; aksi takdirde Bosna'yı asla fethedemeyiz. Zira hem dağlık bir memleket hem Hırvat ve Macar Krallarıyla beraber başka beyler de yardıma gelecektir. Böylece kendine bir şey yapılmasını engeller. Velhasıl barış yaparız; cumartesi ayrılmaları halinde çarşamba yola koyuluruz, Bosna yakınlarındaki *Sitnitsa*'ya kadar. Orada, hiç kimse padişahın Bosna'ya yürüyeceğini bilmeyecek" Böyle halleştikten sonra padişahın huzuruna gittiler, ben de onların arkasından oradan çıktım.

Ertesi gün, on beş sene boyunca barışa saygı gösterip ona sadık kalacaklarına dair söz verdiler. Bunun da ertesi günü, cuma, Bosna Kralı'nın elçilerinin yanına gittim ve onlara "Kıymetli Efendiler,

---

1. Styepan Tomaşeviç, 1461 ile 1463 yılları arasında hüküm süren, daha önce anılan Bosna Kralı Tomaş'ın oğludur. 1459'da kısa bir süre için Sırbistan Despotluğunu elinde tutmuştur.

Sultan Mehmed ile bir barış yaptınız mı?" diye sordum ve onlar da "Rabbimize şükürler olsun ki istediğimiz şeyi aldık." şeklinde cevap verdi. Bunun üstüne "Şüphesiz şunu size söylemem gerekir ki hiçbir anlaşma yapmadınız." dedim. En yaşlıları bu hususta daha fazla şey öğrenmek istedi; ancak onları tuzağa düşürmek istediğimi düşünen en gençleri, onun bu merakının önüne geçti. Şöyle bir soru sordum: "Ne gün ayrılmanız gerekiyor?" Cevapları "Cumartesi sabahı" oldu. Bildiklerimi anlattım: "Biz ise sizin çarşambadan itibaren sizin peşinize düşeceğiz ve Bosna'ya kadar sizi izleyeceğiz. Size vakti geldiğinde hatırlamanız için hakikati söylüyorum". Katıla katıla güldüler, ben de çekip gittim.

İki paşa arasında geçen bu mütalaa sırasında bir şeye daha karar verildi: Padişah Edirne'yi terk eder etmez Trabzon İmparatoru'nun kellesi alınmalıydı. Ve aynen böyle oldu. Çarşamba günü yola çıktık, cuma günü imparator idam edildi[2]. Bosna'ya kadar yürüdük ve Boşnak Prens Kovaçeviç'in[3] topraklarına vardık. İstila ile şaşkına dönen Kovaçeviç, padişaha boyun eğdi; lakin hemen ardından kellesi vuruldu. Krallık topraklarında ilerlemeye devam etti ve ilk önce Bobovats[4] kalesini kuşattı. Beraberinde toplar olmadığından onları kalenin önünde döktürdü ve sonra bu silahlar sayesinde kaleyi ele geçirdi. Barış yapmaya gelen elçilere gelince onları bu şehirde bulduk ve ilk konuşmamızı akıllarına getirerek benimle konuştular; fakat artık çok geçti.

Padişah, kaleye bayrağını çekti ve Yayça'ya[5] doğru devam etti. Daha hızlı gitmek için Mahmud Paşa ile yirmi bin atlıyı öncü olarak yolladı. Bunu Kral Thomas'ı kalede kıstırmak için yaptı; çünkü muhafız alayının olmadığını öğrenmişti. Thomas ise Türklerin geldiğini haber alınca hemen adam toplamak için sabahtan akşama kadar uğraşmış. Bu sayede Kiloç kalesine, öğlene kadar biraz olsun dinlenmek ister bir halde varmış. Hemen ardından Türkler bu kalenin yakınlarına geldi ve Kral Thomas'ın burada olduğunu bilmeden yanından geçip gittiler, ta ki saraydan kaçan bir namussuzun biraz ekmek için kralın orada olduğunu Türklere söylemesine dek. Bunu öğrenen Mahmud Paşa kaleyi muhasara etti ve ertesi gün, canının bağışlanacağına dair Venedik sabunundan bir kitap üstüne yemin ederek kralı dışarı çı-

---

2. 1 Kasım 1463.
3. Boşnak beylerinden Tvrtko Kovaçeviç, Drina nehri yakınlarındaki bir bölgeyi yönetiyordu.
4. Bobovats, Saraybosna'nın kuzeybatısında bir şehirdir.
5. Yayça (Jajce), Bosna Krallığının başkenti. Saraybosna'nın kuzeybatısında, Banyaluka yolu üzerinde yer alır.

karttı. Sultan Mehmed Yayça'ya geldi ve kral, bir arkadaşıyla* beraber onun huzuruna getirildi. Efendilerinin yakalandığını gören kaledeki adamları, teslim oldular. Padişah sarayı ele geçirdi. Kralı ve onun yakın dostunu idam ettirdi; sonra Kral Thomas'ın topraklarının tamamında hâkimiyetini ilan etti.

Birliklerinin bir kısmını bu kaleye yerleştirdikten sonra padişah, payitahtına döndü ve beni de Yayça yakınlarındaki Zeniça[6] kalesine bıraktı. Kaleye sahip çıkmam için bana, elli yeniçeri ile onların altı aylık ulufesini verdi. Üstelik bana yardım edecek otuz da Türk vardı. Türk Sultanı Bosna ülkesini terk ettiğinde, Kral Matyas ilk kışı beklemeden Bosna'ya geldi. Yayça'yı ve aynı şekilde benim bulunduğum Zeniça'yı kuşattı. Türklere teslim olan ve onların tarafına geçen şehirdeki ve saraydaki Boşnaklar, Türk sancağının dalgalandığı burçlarda mevzi aldı. Bu burcu ele geçirip Türk bayrağını aşağı attılar ve Türklere saldırdılar. Bunu gören Macarlar, hızlıca ve mertçe bu burçlara tırmandı. Şehre girdiler ve şehri ele geçirdiler. Buna mukabil Türkler kalede mevzilendi.

Kral Matyas burada sekiz hafta kaldı ve Türklere saldırdı. Toplarla teçhiz edilmiş bir başka orduyu Zeniça'ya yolladı. Oradaki kaleyi almak istiyordu. Surlar çok kötü bir haldeydi. Çok büyük bir tahrip mevcutsa da her gece surları onarıyorduk. Yayça kalesi düşene kadar bu kaleyi elimizde tuttuk[7]. Matyas, Yayça kalesini bir anlaşma sayesinde almıştı ve aceleyle ele geçirdiği Zeniça'ya geldi. Teslim olmak zorunda kalmıştık. Yayça ve Zeniça'daki Türklerin çok küçük bir kısmı Osmanlı topraklarına geri dönebilmişti; çünkü Matyas Türkleri hâkimiyetinde tutmak istiyordu. Bense, bana Hıristiyanlar arasına geri dönme şerefini verdiği için Rabbime şükrediyordum.

Matyas, Yayça ve Zaniça'yı almıştı; aynı vakitlerde Bosna, Minnet oğlu Mehmed Bey'in[8] emri altındaydı ve onun adına Yayça'da Harambaşı İlyas[9] hizmet görüyordu. Lakin Harambaşı İlyas da ben ve diğer Türkler gibi Kral Matyas'ın yanında tutuldu.

---

* Mahmut Paşa'nın yemini üzerine Kral ile birlikte teslim olan kardeşi ve üç oğludur. (Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, TTK, Ankara, 2011, c.II, s.82) (ç.n.)

6. Zeniça, Bosna'daki Vrbas nehri kıyısında, Yayça'nın kuzeyindedir.
7. Aralık 1463.
8. Bosna'daki Osmanlı sancakbeyi.
9. Yayça'daki birliğin kumandanı.

Otuz Beşinci Kısım
Bir Sene Sonra Sultan Mehmed Bosna'ya Nasıl Geri Döndü

Bosna'da olanları öğrenen Sultan Mehmed, ertesi sene kaleleri ve şehirleri geri almak için Bosna'ya döndü. Beraberinde büyük toplarını getirmediğinden bunların kalelerin önünde dökülmesini buyurdu. Ardından Yayça kalesinin tüm surlarına ateşe açarak onları tahribe uğrattı ve kaleye hücum etti. Bir kale muhafızı yeniçerinin biriyle sancak için güreşirken burçlarda krallığın bayrağı dalgalanmaktaydı. Macar askerinin ayakları sağlam yere basan bir hali olmasına rağmen her ikisi de burçların tepesinden düşüp öldü.

Onların kahramanlıklarını, hücumlarının şehirde ve kalede geri püskürtüldüğünü gören padişah, topları derhal şehrin yakınlarındaki Vrbas nehrine doğru hareket ettirdi. Onları bir daha kullanılamasın diye suların çağlayan oluşturduğu bir yerine attırdı. Bundan sonra çarpışarak geri çekildi ve hücumunu tekrarlamadı. Ülkesine dönerken bir Boşnak prensini yendi ve onun topraklarını fethetti. Bosna'nın alındığını öğrenen Kral Matyas onu geri almaya geldi; ama padişahın tekrar harekete geçmiş olduğunu öğrendi ve geri döndü[1].

Ardından Mehmed, Eğriboz'u fethetti. Verdiği sözü tutmak için[2], asla sözünde durmamasına rağmen, demirden bir kargı getirmelerini istedi. Kargı bulunamasa bile adanın ileri gelenlerinin bacaklarını kırdırdı. Bunlar düzenbazlığının misalidir. Velhasıl dürüstlük ve ettiği yeminler, kafasında dolaşan kırk tilkiden ikisidir.

---

1. Aslında 1464 yılında Matyaş Corvinus'un ilerleyişini sekteye uğratan bir Osmanlı seferi vardı. Bosna bu sebepten ötürü iki imparatorluk arasında sınır bölgesi rolünü üstleniyordu.
2. Otuzuncu kısma bakınız.

Otuz Altıncı Kısım

Padişahın Hesabını Tutturduğu Türk Hazinesinin Önemine Dair

Gazalardan sonra Sultan Mehmed, Defterdarı Titrek Sinan'a hazineyi saymasını ve bu parayla, hiçbir toprak fethetmeden ve hiçbir vergi gelmeden, ne kadar adamı ne kadar süreyle besleyebileceğini hesaplamasını emretti. Sultanın emri üzerine, defterdar dört hafta boyunca hesap yaptı ve padişaha arz etti: "Hürmetli Sultanım; on yılda, atının nalından miğferine kadar, yani tüm masraflarıyla, dört yüz bin adamı himayenizde barındırabilirsiniz" Padişah, bu rakamın her sene için değil, on sene için olduğunu anlamadı; yani bu, her sene için kırk bin, yekûnda ise dört yüz bin adam ediyordu. Padişah ona "Ben henüz bir hükümdar sayılmam, zira tebaam bana yabancıdır." dedi, bu sözleriyle denizin beri tarafında onun topraklarında yaşayan Hıristiyanları kastediyordu.

O sıralarda Papa'nın[1] tüm Hıristiyanlarla birlikte Türklerin üstüne yürüyeceği lafı ortalıkta dolaşıyordu. Padişah, fethettiği tüm Hıristiyan topraklarının isyan etmesinden çekinerek topraklarındaki eski beylere haber yolladı. Beyler geldiğinde fikirlerini aldı: "Gâvurların ordularıyla üzerimize yürümek istediklerini duyuyoruz, bu hususta ne düşünmektesiniz? Fikirlerinizi dinliyorum, gerekirse on yılda dört yüz bin askere bakabilirim." Onların cevabıysa şöyle oldu: "Mademki böylesine bir kuvvete sahipsiniz; onların karşısına, onların topraklarında çıkalım. Onları beklemektense üzerlerine gitmek daha faydalı" Padişah bir misal vermek için halı getirtti ve önlerine serdirdi. Halının ortasına bir elma[2] koydurdu ve sorusunu sordu: "İçinizden herhangi biri, halıya adımını atmadan elmayı alabilir mi?" Beyler, halının üzerinde yürümeden elmayı almanın nasıl mümkün olabileceğini birbirlerine

1. Bahsi geçen papa, 1458 ile 1464 arasında görev yapmış olan II. Pius'tur. II. Mehmed'e Hıristiyanlık dinini kabul etmesi için yazdığı mektupla tanınır. Aynı zamanda Uzun Hasan'la bir ittifak yolu arayıp Haçlı Seferi tasarısı hazırlamıştır.
2. Türk mitolojisindeki "Kızıl Elma" sembolünü ve burada Roma'yı temsil eder.

sorarak aralarında tartıştılar, fakat hiçbirinin fikri yoktu. Sultan Mehmed halıya doğru yürüdü, kenarından tuttu ve halıyı yuvarladı. Böylece elmaya kadar ilerledi ve sonra halıyı geri serdi. Beylere "Gâvurlarla adım adım çarpışmak, topraklarına girip dövüşmekten daha iyidir; zira tedbirsiz yakalanırız ve şayet bir bozguna uğrarsak ardımızda bıraktığımız topraklar bize karşı cephe alacaktır". İsa Bey[3] buna mukabil söz aldı: "Padişahım, Papa'nın bizim üzerimize tüm Hıristiyanlarla gelmek istediği pek uzun zamandır dillerde. Amma velakin bir domuza eyer vurmuş olsaydı bile çok uzun zaman önce gelirlerdi. İşte bu sebepten gâvurların üzerimize geldiğine dair haberlerden tedirgin olmaksızın başladığınız işe devam edin". İsa Bey'in teklifi de padişahın verdiği misal gibi methedildi.

Sultan, emrindeki Hıristiyan bir Rum sipahisi olan Thomas'ı[4] bir soru sormak üzere çağırdı: "Roma'daki Papa hakkında fikrin nedir?" Thomas şunları diyerek cevap verdi: "Sultanım, Formosus'a[5] değin tüm papaların aziz olduğunu zannederdik, lakin ondan sonrakiler öyle olmadı." Padişah da "Tamamıyla bir yanlış içindesiniz, buna Papanız da dahil. İşte bu yüzden Thomas, Hazreti Muhammed'in dinine sarıl. Çünkü onun yolu, sizin tuttuğunuz yoldan daha doğrudur." şeklinde karşılık verdi. Thomas sesini çıkarmadı. Bu hadise Edirne'de, padişahın yeni sarayında yaşandı. Sultan Mehmed, beyleri ağırladı ve sonra yurtlarına dönmelerine izin verdi.

Lakin şunu biliniz ki Türk hükümdarı çok tehlikelidir. Türkler, Hıristiyanlığın isyan ederek topraklarını istila etmesinden epeyce korkarlar. Çünkü o vakit, emirleri altındaki tüm Hıristiyan esirler başkaldırabilir. Bu halden büyük bir korku duyduklarını ve bu halin başa gelmesine mani olması için Allah'a dua ettiklerini sık sık işittim. Daha sonraki zamanlarda, Sultan Mehmed öldü ve İstanbul'a gömüldü. İki oğlu vardı: Cem Sultan ve Bayezid.

---

3. Osmanlı'daki uç beyi ailelerinden Evrenoz'a mensup İsa Bey, Balkanların fethinde başlıca görev alan kişilerdendir.
4. Thomas Katavolenos, Sultan'ın Hıristiyan danışmanlarından biri. Benzer biçimde II. Mehmed'e danışmanlık yapan başka Bizanslılar da vardır: Kyritzes, filozof Yeorgios Amiroutzes ve iki oğlu, tarihçi Kritovulos gibi.
5. IX. yüzyıl papalarındandır. Roma Kilisesi ile Konstantinopolis arasındaki ilk dini ayrılıklar bu dönemde yaşanmıştır.

Otuz Yedinci Kısım

Babalarının Ölümünden İtibaren İki Kardeş Birbiriyle Nasıl Çekişti

Sultan Mehmed'in oğulları, Cem Sultan ve Bayezid, uzun yıllar boyunca hükümdarlık için mücadele ettiler. Cem Sultan sürüldü, Bayezid ise hükümdar oldu ve hâlâ devletin başındadır[1]. Bayezid anlaşmaları hiç bozmuyordu; çünkü düşmanı kalmamıştı, dahası babası buralardaki tüm Hıristiyanları, Macaristan ve Lehistan krallıkları hariç, hâkimiyeti altına almıştı. Buna rağmen Karadeniz kıyısındaki Kefe'yi ve Eflak'taki Kili ve Akkerman'ı fethetti[2].

Türkiye'de hâlâ devam eden bir adet vardır. Ne zaman padişahın yerini alacak olan iki birader birbiriyle savaşsa; yeniçerileri arkasına alan, onların sayesinde saltanatı ele geçirir. Ancak ikisinden biri, devletin başına geçene değin Kostantiniyye'ye beş İtalyan mili uzakta olan Yenihisar[3] kalesindeki hazineyi, yeniçeriler ikisine de açmaz. Kardeşlerden biri hazineden bir miktar kullanmak istese, yeniçeriler buna mani olur. Kale, düşman karşısındaymış gibi teçhizatlı ve koruma altındadır. Yeniçeriler, hazine için gelen şehzadelere "Şehzadem, birbirinizle savaştığınız süre zarfında hiçbirinize bu hazineden hiçbir şey verilmeyecek." derler. Lakin ikisinden biri, hükümdarlık tahtına oturur oturmaz kaleyi savunan her kimse, anahtarları alır ve padişaha takdim eder. Padişahsa ona ihsanda bulunur ve anahtarları, hazineyi eskisi gibi idare etmesi için ona emanet eder.

---

1. II. Mehmed'in oğulları arasındaki savaşta Bayezid, yeniçerilerin desteğini alarak kardeşi Cem'e karşı avantaj sağladı. Avrupa'ya kaçan Cem, 1495'te sürgünde hayatını kaybetti.
2. Konstantin'in söylediği gibi II. Bayezid, babasına göre daha az savaşmıştı. Karadeniz'e çokça sefer düzenlemiş ve Kırım güzergâhını kontrol eden Kili ve Akkerman kalelerini fethetmişti. Kırım'daki Cenevizlere ait Kefe limanını ise II. Mehmed 1475 senesinde almıştı.
3. Konstantin'e göre devlet hazinesi Yenihisar'da bulunmaktadır. Oysa XVI. yüzyıl ortalarında Seyyah Pierre Gilles'in de bahsettiği gibi devlet hazinesinin tutulduğu yer Yedikule'dir. III. Murad'a kadar da bu amaçla kullanılmaya devam edilmiştir.

Otuz Sekizinci Kısım
Türk Toprakları ve İdaresine Dair

Türk ülkesinde idare padişahın elindedir. Topraklarındaki tüm kaleleri, oralara yerleştirmiş olduğu yeniçerilerle elinde tutar veyahut kaleleri tutmak için çocuklarını* vazifelendirir. Bir beye asla bir kaleyi emanet etmez. Şehirlerini kalelerle güçlendirir ve oralara da yeniçeriler gönderir. Kaledeki yeniçerilere gelince; onların bir kuşatma halinde ihtiyaç duyacakları her şeyi, padişah tedarik ettirir, yalnız mayalı meşrubat ve şarap hariç. Kuşatmalar dışında, her yeniçeri kendisine verilen ulufe ile geçinmek zorundadır. Bu ulufe onlara her üç ayda bir eksiksiz olarak ödenir ve her yıl bir kereye mahsus giyecek üst baş yollanır. Kale idaresi, bir nizama dayanır. Herkesin üzerinde yer alan ve herkesi idare eden bir kişi vardır. Buna dizdar denir, ondan sonra gelen ikinci kişiyse kethüdadır. Daha sonra ise bölükbaşı gelir. Kale ne kadar büyükse içindeki yeniçeri de o kadar fazladır. Yeniçerilerin ulufeden başka iradı yoktur. Dizdar gün başına bir buçuk altın; kethüda dört günde, bölükbaşı sekiz günde, diğerleri ise on günde bir altın alır. Hepsi bu verilen ile geçinmek zorundadır ve yedek akçelere dokunamazlar, en azından kale kuşatılana değin. Bir başka zaruret gece nöbetidir. Her gün kapalı olması gereken büyük kapıda iki nöbetçi bekler. Küçük kapıların kapalı olması mecburi değildir. Kaleden inen veyahut kaleye çıkan her kimse, geçmek için gereken sözü söylemelidir; aksi takdirde, geçemez. Eğer voyvoda bir eksiği yoluna koymak için apansız kaleye girme ihtiyacı duyarsa, büyük bir muhafız alayıyla gelmemelidir, çünkü dört veya beş adamdan fazlasının girmesine izin verilmeyecektir[1].

---

* Burada geçen *pupille* sözcüğü, devlet koruması altındaki yetim çocukları ifade etmektedir. Bir başka deyişle, burada çocuklar diye bahsedilen devşirme sistemiyle ebeveynlerinden uzaklaştırılmış, bir nevi padişahın çocuğu olan devşirmeler kastedilmektedir. (ç.n.)

1. Konstantin burada Osmanlı'nın Rumeli'yi elde tutmak için uyguladığı yöntemi anlatmaktadır. Çoğunluğun Hıristiyan olduğu bu bölgede, Osmanlı Devleti tutunmak için şehir kalelerine, köprülere, derbentlere ve stratejik bölgelere yeniçerileri konuşlandırmıştır.

Padişahın kalelerinde nizam bu şekilde sağlanır. Büyüğünden küçüğüne Türk devletindeki tüm kaleler aynı şekilde idame edilir. İster fakir ister zengin olsun, padişah hepsine ihtiyaçlarının karşılanması için yeri ve kıymetine göre para gönderir. Bu usul ve erkândan ötürü, hiçbir bey hiçbir mülke sahip değildir. Bazı büyük beyler, mülk sahibi olsalar da bunun ehemmiyeti azdır. Şayet padişah onların mallarını geri alırsa, emrindeki kullara, devlet parasını gönderdiği müddetçe sahip çıkabilirler. Çünkü padişah eğer isterse, keyfine göre birinden alır ötekine verir. Malından mahrum bırakılan kişi, bir iki yıl geçtikten sonra malına tekrar kavuşur. Sarayda, başkasına verilmek üzere mallarına el konmuş iki yüz kişi var ve bunlara "mazul[2]" denmektedir. Padişah bunlara para yardımında bulunur, onlarsa padişaha sebep sormamayı adet edinmiştir. Aralarında "Allah, padişaha sağlık verirse o da bana mal mülkün daha iyisini verecektir." şeklinde konuşurlar. Mülklerin birinden alınıp bir başkasına verilmesinin sebepleri şunlardır: Fakirlere karşı haksızlık yapanlara müsamaha göstermezler. Padişah böyle bir şeyi öğrenir öğrenmez, o kişinin mallarını alır. Bir başka sebep ise birinin, padişahın hizmetini layıkıyla yerine getirememesidir. Çünkü herkesin yapacağı hizmetin mahiyet ve şekli belirlenmiştir[3].

Türkiye'de reşit oğlan çocuğuna sahip herkesin, adetlere göre oğlunu savaşa göndermesi ve sultanın hizmetine takdim etmesi icap eder. Padişah, her birine babalarının sahip olduğu kadar mülk verir, hatta daha fazlasını. Hiç kimse sebepsiz yere alıkonulmaz. Padişahın bu konulara olan ihtimamı, her yıl sarayından dört beyi ülkenin dört bir yanına, bir fakirin herhangi bir sancakta adaletsizliğe maruz kalıp kalmadığını öğrenmek için göndermesinde kendini gösterir. Böyle bir mesele ile karşılaşmaları halinde bu saraydan gelen beyler, şartlara göre havalinin beyini ölümle cezalandırabilir veya mallarını geri alabilir. Bu elçilere "hayf sorucu" adı yakıştırılır. Gitmeleri gereken havaliye varır varmaz, şehirde adaletsizliğe maruz kalmış olanların yanlarına gelebileceklerini duyururlar. Tüm meseleleri hal yoluna koyduktan sonra padişahın sarayına geri dönerler. Orada padişahın lütuflarına malik olurlar.

Bir başka adet de padişaha hizmet için yola çıkmış bir saray mensubunun gittiği yerde katledilmesi halinde şayet katil yakalandıysa, hiçbir merhamet gösterilmeden katilin kellesinin vurulmasını ve ha-

---

2. Görevini ve maiyetini saraya bırakıp yeni bir atama bekleyen kişi, azledilen.
3. Konstantin; idari, askeri ve adli görevler gibi hanedan tarafından verilen mal ve mülklerde de verasetin geçerli olmayacağını ve genel itibariyle anlaşmaya bağlı bir karaktere sahip tımar sisteminin üstünde durur.

disenin vuku bulduğu yerin saray erkânına göz kulak olmadığı için padişah hazinesine iki bin altın ödemesini zorunlu kılar. Saraydan bir emri ulaştırmak için en düşük mertebedeki mensup gelse dahi; büyük beyleri, o gelir gelmez bir padişah korkusu sarar. Ve bunlara gittikleri köylerde veyahut şehirlerde hürmet gösterilir ve layıkıyla ağırlanırlar.

Otuz Dokuzuncu Kısım
Devlet Erkânının Nizamına Dair

Sultanın çevresinde Divanı Hümayun en yüksek mertebededir, saray erkânının en mühimidir. Bunların yaptığı veya kararlaştırdığı her şeye uyulacaktır. Divanda, sadece Türklerin vezir veya paşa ismini verdikleri iki şahıs bulunur[1]. Padişahın böyle bir yol izlemesinin sebebi kalabalık bir divanın tasasını taşımak istememesidir. Zira öyle bir divanda kime ilk sözü vereceğini ve ne karar alacağını bilemez. Paşaların veya vezirlerin sarayda yeni işlere kalkışmaması bir başka adettir. Böylece saray nizamının sarsılmasının önüne geçilir. Önceden beri mevcut olana uyulur ve onda sebat gösterilir. Divandaki meşveret padişah varken asla yapılmaz. Bu iki zat padişahtan uzakta yalnız kalarak, bir binada; dışardaysalar da "danış çadırı" denilen hususi bir çadırda görüşürler. *Chepira*[2] denilen bir diğer büyük çadır da padişah dışarda kaldığında kurulur. Bu iki zatın; adamlarını çağırdığı, olup bitene dair sorular sorduğu yer burasıdır. Onları dinlerler ve her birinin, huzurlarında söylediği sözleri yazarlar. Ardından aralarında fikirleşir ve hazırladıklarını takdim için padişaha giderler. Onlar padişahlarını, bu makamın en iyisi ve bu makama en layık kişi olarak görürler. Padişah onları dinledikten sonra birlikte oturur, konuşurlar. Daha sonra huzurdan ayrılır ve yapılması gerekenleri emrederler. Padişah olan biteni bizzat takip eder.

Bir memleketi ele geçirip ahaliyi kendilerine tâbi kıldıklarında, padişah kâtibi orduları takiben havaliye gelir ve erkek çocukları yeniçeri olarak askere alır. Her biri için beş altın öder ve onları denizin öte tarafındaki Anadolu'ya, yetiştirilecekleri yere gönderir. O havaliden iki bin kadar çocuğu alabilir. Şayet düşman ahalisinden aldığı çocuklar, kifayet etmezse o zaman kendi ülkesindeki erkek çocuklara sahip Hıristiyanlara gider. Onlardan, daima bir hesaba riayet ederek her

1. Burada, çeşitli konularda fikirlerine danışılan kubbe vezirlerinden bahsedilmektedir.
2. Sayvan: Padişaha ait büyük çadır.

şehrin payına düşen miktarda çocuğu toplar. Kendi ülkesinden aldığı oğlanlara *tchilik*[3] denir ve ölümlerinden sonra mallarını istediklerine bırakabilirler. Düşmandan aldıklarına pençik derler ve bunlar miras bırakamaz. Her şeyleri padişaha kalır. Lakin layıkıyla davrananlar ve azat edilmeye layık şekilde hizmet edenler, istediklerine miras bırakabilir. Padişah denizin öte tarafındaki oğlanlar için hiçbir şey vermez. Oğlanlar kime emanet edildiyse, o kişi oğlanları yetiştirmekle ve sonra da kendisine söylenen yere yollamakla mükelleftir. Ardından kabul edilenleri gemilere bindirirler. Oğlanlar orada dövüşmeyi öğrenir ve savaş talimi yaparlar. O vakitten sonra padişah onlarla alakadar olur, ulufelerini öder. En iyilerini sarayına seçer ve ulufelerini arttırır. Gençler yaşlılara hizmet etmek zorundadır. Akil baliğ olanlar daha önce söylendiği gibi kalelere yerleştirilir.

Sarayda dört bin civarında yeniçeri vardır. Onların nizamı aşağıda anlatıldığı gibidir. Başlarında Ağa bulunur, büyük bir beydir, ulufesi günde on altındır. Bölükbaşı iki gün, onbaşı sekiz gün, geri kalanlar da on gün için bir altın alır. Bunların akil baliğ olan tüm oğlanlarına da padişah ulufe verir. Bir kapıkulu, kabahat işlerse ulufesi kesilerek değil kafası kesilerek cezalandırılır. Kapıkulundan hiç kimse asla herkesin önünde cezalandırılmaz, aksine diğer kapıkulları kazan kaldırmasın diye infazı gizlice yapılır. At binmeye yeniçeri ağası ve onun yaveri dışında hiçbir yeniçeri, hatta onbaşı cesaret edemez. Hepsinin arasında okçular, topları ateşleyen topçular, silahtarlar diye bir nizam mevcuttur ve ocaklarıyla beraber her gün ağalarının önüne çıkmaları gerekir. Her birine yay için senelik bir altın verilir. Bununla beraber onlara her sene kürk, yelek ve dolama dağıtılır. Dolama ekseriyetle üç, yelek ise sekiz arşın bezden imal edilir.

Padişah sarayında altı yüz Tatar süvarisi bulundurur. Bunların başında "garipler subaşıları" denen iki kişi vardır. Her birinin emrinde üç yüz adam bulunur. Bunlara "garip yiğitler" denir. Garipler subaşıları gün başına iki altın, garip yiğitler ise bir buçuk altın alır. Geriye kalanların bir kısmı bir altın, diğer kısmı ise çeyrek veya yarım altınla yetinir. Bu ortanın yetimleri haricinde kimse padişahın kapısına kabul edilmez. Çünkü onlar sultanın çocukları gibidir. Yetim garipler arasından pek kıymetli olan altmışı, "solak" denen birliği oluşturmak için seçilir. Bunların başına "solakbaşı" denir ve ulufeleri de günde bir altına yükselir. Solaklar ellerinde yaylarla padişahın önünde at sürer. Saraydaki ikinci birlik, altı yüz kapıcıdan meydana gelir. Başlarında iki "kapıcıba-

3. "İllik" kelimesinin karşılığı olabilir; "il sınırları içinden devşirme" anlamında.

şı" bulunur. Her kapıcıbaşının emri altında yüz adamı vardır. Bu adamları atlıdır. Kapıcıbaşı ulufe olarak günde iki altın alırken diğerleri için altı güne bir altın düşer. Saraydaki üçüncü birlik, üstün bir nizama sahip ve ata binen yetimlerden seçilmiş ulufecilerdir. Ulufeciler, üç yüz askere sahip iki "ulufecibaşı" idaresinde olan altı yüz kişilik bir birliktir. Birliğin başındakilere günlük iki buçuk altın verilir, onların emri altındaki askerlere ise dört günde bir altın ödenir. Yetimlerden teşkil eden daha kıdemli dördüncü bir birlikse "silahdar"dır. Üç yüz kişilerdir ve "silahtarbaşı"nın emri altındadırlar. Silahtarbaşı günlük üç altın ulufeyle lütuflandırılır; silahtarlar ise vaziyete göre bir, bir buçuk veya iki altın alır. Bunların vazifeleri, ihtiyaç halinde padişahın atını getirmekten ibarettir. Bir silahtar; sultana, atını yılda veya bir buçuk yılda hatta belki de iki yılda bir ancak getirebilir. En kıdemli birlik, bu beşincisi "sipahi oğlanları"dır. Sipahiler, beyler gibi at üstünde gider. Üç yüz kişidirler. Başlarındaki "sipahiler subaşısı" günde beş altın; askerleri ise kendilerine verilen tezkerelere* göre iki, iki buçuk veya üç altın alır. Sipahiler, kılıçlarını kuşanıp ok ve yaylarıyla padişahın peşinden gitmekle vazifelidir. Birçoğu bu vazifeyi bir, hatta iki sene yerine getirir. Sipahilerin tamamı yetim ve atlıdır. Ayrıca hepsi, geceleri padişahın çevresinde bulunmak ve sessizce beklemek zorundadır. İster yağmur, ister kar yağsın isterse hava buz gibi olsun, herkesin yerinde kalması şarttır. Her gece elli, ihtiyaca binaen bazen yüz sipahi vazife başındadır. Teçhizattan yana tasalanmalarını gerektirecek hiçbir şey yoktur. Sultan, süvarilere ve yayalara payelerine göre her şeyi temin eder, at koşumu da dahil olmak üzere. Bunlar örflerin gereğidir.

Yemeği hazır edenlere "çeşnigirler" denir. Seksen çeşnigir, "çeşnigirbaşı" idaresindedir. Ustaları günlük iki, diğerleri tam veya yarım altın alır. "İçoğlanlar" denilen elli kadar mabeyinci bulunur. Ağaları "kilercibaşı"na günlük iki altın, yamaklarına ise yarım altın ödenir. Bunlar aynı zamanda atların yemlerini de takip eder. Padişah, kendine ait bin at bulundurur. Büyük bir savaş halinde eyer ve koşumlarıyla beraber bu atları dağıtır. İki yüz seyis bu atların tımarını üstlenir. Bunların ayrıca padişah tarafından kendilerine verilmiş atları da vardır. Seyislerin her biri sekiz günde bir altın alır. Bunların büyük beylerine "mehterbaşı"[4] denir. Onun ulufesi de günlük iki altındır.

Bunun dışında, devlet hazinesini taşıyan altmış tane seçilmiş deve vardır. Her deve, hörgücüne yüklenmiş sandıklarda altmış bin altın

---

* Üzerinde alacak hesabı yazılı kâğıt. (ç.n.)

4. Mehterbaşı: Saray çadırcılarının başı. Bu sözcük aynı zamanda mehter takımının başında olan kişi içinde kullanılır.

taşır. Bunlardan kırk tane de yemek ve erzak taşımak için vardır. Yine aynı miktarda deve, çadırları taşımak için kullanılır. Bunlar çadır direklerini ve levazımını yüklenir. Bunlara ilaveten dört de davul sırtlanırlar. İkisi bir deveye, diğer ikisi bir başka deveye bağlanır. Büyük bir savaş olmadıkça kösler çalınmaz. Büyüklü küçüklü farklı davullardan çokça bulunur. Üç yüz civarında da silah taşıyan deve vardır. Çünkü savaşa giderken zaman kaybetmemek için yanlarında yük arabası götürmezler.

Silahları temizleyen ve tamir eden altmış cebeci vardır. Hepsi süvaridir ve ağalarına "cebecibaşı" denir. Cebecilerin ağasına her gün, cebecilereyse her sekiz günde bir altın verilir. Bunlardan başka, on iki tane de mükemmel deve vardır. Onlar da yatak, yorgan ve padişahın elinin altında bulunması lazım gelen şahsi hazinesi nev'inde yükleri taşır. Tüm bu yükleri taşıyan dört yüz on iki deve vardır. Bunların başına bir iş gelecek olursa yerlerini almak üzere yüksüz birkaç deve de bulunur. Bu şekilde; cebecilerden, çadırları kuran mehterlerden, develere bakan seyislerden, aşçılardan ve kös çalanlardan teşkil eden üç yüz yirmi kişi vardır. Piyadeler ve süvarilerle kapıkullarının sayısı altı bin civarındadır.

Kırkıncı Kısım

Türklerin Savaş Nizamı ve Dövüşme Marifetlerine Dair

Padişahın dört sancağı vardır[1]. Altın harflerle yazılı beyaz sancak, en kıymetlisidir; zira bu devletin sahip olduğu kuvvetin timsalidir. Buna "alem sancak" denir. İkincisi kırmızı olandır. Bu, kapıkulu süvarilerinin sancağıdır. Üçüncüsü kırmızı ve yeşil, dördüncüsü ise sarı ve kırmızıdır. Bunlar, kapıkulu piyadesi yeniçerilere aittir. Sancakların dördünün de kaldırılması, padişahın kapıkullarının arasında olduğuna işarettir. O zaman, kapıkulları şu şekilde hizaya girer: Süvariler padişahın etrafını sarar, yeniçeriler önüne dizilir, arkasında ise develer bulunur. Dört bir yanına siperler kazılır ve siperlerin dibine kalkanlar yerleştirilir. Hendek boyunca topların ateşlenebileceği aralıklar bırakılarak mızraklar dikilir. Mızraklar kalkanların üstüne konur. Diğer silahlar da yan yana durur. Oklar yere sık düşer.

Hatta kapıkullarına ilaveten sultanın iki ordusu daha vardır: Biri Anadolu'dan diğeri Rumeli'dendir.

Bu siperin sağ tarafı boyunca bir başka piyade birliği, azaplar bulunur. Bunlar için de evvelkiler gibi siper kazılır ve sipere mızraklar konur. Lakin farklı bir nizama sahiplerdir. Yeniyayalar ile beraber yirmi bin kişilerdir. Hemen onların gerisinden erzak taşıyan atlar ve develer vardır. Azaplar, denizin öte tarafındaki Anadolu'dan gelir. Bir de "Anadolu Beylerbeyi" denilen bir bey vardır. Emrindeki yirmi beyin* her biri, padişahın ona verdiği sancağa sahiptir. Onların hemen yanında subaşılar saf tutar. Her subaşı kendi beyinin yanında yer alır. Süvarilerin sayısı altmış bin olabilir. Her beyin, hele paşaların, kendi alayı vardır ve bunlar yan yana durur.

---

1. Bu kısım, Osmanlı ordusunun savaş nizamını tasvir etmektedir. Kapıkulu Ocağı, merkezde; beylerbeylerinin idaresindeki Anadolu ve Rumeli kuvvetleri ise kanatlarda yer alır. Konstantin, ifadelerinde temel ilkeler ile kendi deneyimini birbirine karıştırmaktadır.

* Sancakbeyleri. (ç.n.)

Sol tarafta da denizin öte tarafındaki beylerin beyi vardır. Bu da kendi sancaklarına ve alaylarına sahiptir. Buna "Rumeli Beylerbeyi" denilir. Padişahtan sonra en büyük beydir. Emri altında, her biri kendi alay ve sancağına sahip on sekiz bey mevcuttur. Demin bahsedildiği gibi bunlar da gene belli bir nizam içindedir. Bu beylerle beraber olan kırk subaşı vardır. Hepsi kendi beyinin yanında yerini alır. Denizin ötesinden gelen süvarilerin sayısı yetmiş bindir. Cerahorlar da bu sayıya dahildir. Bunlardan ileride söz edilecek.

Padişahın sol cenahında denizin berisinden yani Rumeli'den gelen yirmi bin azap bulunur. Bunlar da hendek kazıp mızrak yerleştirir. Sultan, süvarilerden bazılarının savaşa girmesini istediğinde onlar tereddüt etmeksizin gider ve nara atarak savaşır. Bu esnada davulların gür sesleri yankılanmaktadır. Sultanın davulcuları da bu şekilde savaşır. Zira öylesine bağırır öylesine ses çıkarırlar ki zelzele oluyor veya gök gürlüyor zannedilir. Padişah, yiğitliğe ve savaş adabına riayet etsinler diye zırhlı atlılarını yollar. Her biri elinde topuz taşır. Savaş meydanına doğru at sürerler. Bunların adı çavuştur. Çavuşların olduğu yerde padişahın bizzat kendisi var gibidir. Bundan ötürü herkes onlardan korkar. Çavuşların methettiği zatlara ne mutlu, fakat padişahın huzurunda ayıplananların vay haline! Çavuşların idaresi, "çavuş başı" denilen zattadır. Türklerin çarpışma nizamı böyledir. Padişah bu esnada bir yere gitmez, aksine savaşın sonuna değin yeniçerilerin arasında durur.

Vakti zamanında Hıristiyan kuvvetleri, bu kâfir kuvvetleriyle karşı karşıya gelince; Kral Ladislas, Varna'da at arabalarını savaş nizamına sokarak meydandaki yerini almıştı. At arabalarının arasında yayalar, sağ ve sol kanatlarda atlılar hazırda bekliyordu. O vakitler, Hıristiyan süvariler daima Türkleri galebe çalıyordu, lakin o defa vaktinden evvel ve tedbirsizce kapıkullarının üzerine saldırarak mağlubiyete at sürdüler. Voyvoda Yanoş da aynı şekilde yenildi: Süvarileri bozguna uğratmasının akabinde kapıkullarının üzerine atıldı. Oysa siz de bilirsiniz ki Türk sultanıyla her kim savaşmak isterse, onu, Rabbin yardımıyla yenmek için başka bir yol bulmalıdır. Zira padişahın kendisinin bile bilmediği zaaflar vardır. Fakat ben bunları müşahede ederek öğrendim. Aslında piyadeler, savaş meydanında uzun müddet kalamaz. Çünkü savaşa hazırlanmaz ve talihin hep onlardan yana olacağına inanırlar.

Bir diğer zayıf noktaları daha mevcuttur. Eğer sultanın yeniçerileri mağlup olmuş ve savaş meydanında kalmışsa padişah, Hıristiyanlara ayak direyemeyecek hatta kendi belini bile doğrultamayacaktır. Çünkü

bu orduyu kaybetmesi halinde, fethedilen bütün Hıristiyan toprakları padişaha karşı başkaldıracak ve o, denizin öte tarafına püskürtülecektir. Sultanın atlılarını bozguna uğratacak bir zaafı daha var. Yeniçerilerin saldırısına karşılık vermek yerine arkalarındaki develerin üzerine alevli oklar atmak gerekir. Ateşten korkan develer, kendi orduları üzerine yürüyüp tüm yeniçerileri ezebilecektir. Bir diğer taraftan da mevzileri topa tutulmalıdır. Türkler bunu hiç akıl edemedi; ama ben, bir devenin üzerinde denedim. Ne olup bitiyor diye soruşturdular, lakin kimin yaptığını bulamadılar. Bu sırada Eflak'taydık. Aynı şekilde, Hıristiyanların, onların üzerine yürümek istediğini duydukları vakit, bir korku duyarlar. Zira Padişahın daha önce söylediği gibi, şayet Türkler yenilecek olurlarsa yeniden bir nizam kuramayacaklardır. Bunu kendileri de çok iyi bilir.

Kırk Birinci Kısım
Türklere ve Türklerin Nizamına Karşı Nasıl Bir Sefere Çıkılmalı

Usul ve nizam bilindiği üzere mühimdir. Hâsılı, şayet Türklerle cenk etmeye hazırlanmanız lüzum ederse ağır zırhlardan kaçının. Büyük süvari mızrakları, ağır silahlar, büyük oklar almayın. Savaşta gerekli olacak, sizi hafif, hareketinizi rahat kılacak şeyleri beraberinizde taşıyın. Çünkü Türkler bu kaidelere riayet etmenin üstünlüğüne sahiptir. Eğer siz onların peşine düşecek olursanız onlar kurtulur; onlar sizin peşinize düşecek olurlarsa onlardan kaçamazsınız. Türkler ve atları her daim hızlıdır, sebebi ise hafif olmalarıdır. Biz ise yavaş atlarımız ve ağır zırhlarımız yüzünden hızlı olamıyoruz. Başımızdaki miğferin ağırlığıyla, ruhumuzu taşımak bile bir zahmete dönüşür. Üstelik hiçbir şey duyulmaz, etraf iyi görülmez. Zırhların yükü yüzünden yer değiştirmek bir yana, hareket bile edilemez. Bazıları, sanki üstüne bir hançerle çıkılıp canının alınmasını istercesine ağır zırhlar giyer. Oysa bir yiğit, tüm kalbi ve cesaretiyle dövüşmelidir. Zırhların içinde mum gibi kalmaktansa ihtiyaç hâsıl olduğunda şerefle geri çekilebilecek şekilde cenge gitmek daha yeğdir. Sağ salim olduktan sonra savaşa yeniden başlanır.

Biz yine biliyoruz ki Tatarlar, savaşta Türkler gibidir. Ne arkadan yapılan kuşatmalara ne kanatlara yönelen saldırılara müsaade ederler. Aksine Türklerin her birini savaşa dahil ederek göğüs göğse dövüşmeye zorlarlar. Bir de Tatarlar, Türklerinkine göre daha hızlı atlara sahiptir. Ayrıca pek cesur ve sabırlılardır. Bu tabiatları, onlara üstünlük sağlar; çünkü ordu nizamları da Türklerinki gibidir. Oysa savaş nizamlarının benzemesi, Türklerin işine gelmez. Zira hal böyle olunca Tatarlar, Türkleri mağlup eder. Hıristiyanlarsa bunu asla başaramaz, hele mühim harplerde. Sebebi ise Hıristiyanların her daim geriden kuşatmaya ve kanatlardan saldırıya mani olamamasıdır.

Zırhlı askerlerin hizaya girdiğini gören Türkler, adamlardan ziyade atları hedef alır. Atları yaralayacak mızrak, kılıç ve silahlarla her

iki yandan saldırırlar. Atından düşen süvariyle olan kısım zaten işin kolay tarafıdır. İşte bu sebepten ötürü ağır zırhlardan kaçınmak elzemdir. Bunu idrak etmesi kolay olacaktır; çünkü o veya bu sebepten süvarilerin ayağı yere değdi mi yardım almadan ata tekrar binemezler. Halbuki harp meydanında süvarilerin elinin altında böyle bir muavin namevcuttur. Türklerle çarpışmak isteyen kim olursa olsun güçlük çıkaran adetlerini bir kenara koymalı, yukarıda söylenen sözleri tutup adamlarına bunlarla münasip talimler yaptırmalıdır. Yayalara mızrak vermek mühim ve lüzumludur; zira kılıçtan daha iyi iş görür. Elbette mızrağı nasıl kullanacaklarının iyice öğretilmesi lüzum eder. Bu şekilde, Rabbin de yardımıyla, Türk sultanını yeneceklerdir.

Bunların hepsi bir krala bağlıdır. İşte bu yüzden kral; savaşı iyi bilen, kendisini ve ordusunu iyi teçhizatlandıran biri olmalıdır, hele mevzubahis kâfirlerse. Kralın askerlerinin arasına girmesi, mümtaz bir süvari birliğiyle dolaşması ve ihtiyaç hâsıl olmadıkça bulunduğu yeri yalnız başına terk etmemesi gibi hususlarda mutabık olunması arzu edilir. Kral, ağır başlı ve aklı başında davranmalı, ayrıca kralın hayatı için gerekli tedbirler alınmalıdır. Çünkü kralın en küçük yaralanması veyahut güçten düşüşü orduda kargaşaya yol açar. Bu yüzden tüm beyler ve asiller, bir kralı seçerken onun kuvvetinden ziyade bilgeliğine ve hızına dikkat etmelidirler. Krala gözleri gibi bakmalı ve lüzumsuz yere kralın savaşa girmesine müsaade etmemelidirler[1].

Kralın, kendi adına birliklerin arasına girip sanki kendi oradaymış gibi askerleri savaşmaya cesaretlendirecek at üstünde, birkaç düzine, zırhlı ve güzide adamla dolaşması lüzum eder. Tıpkı Türk padişahının yanındaki çavuşların yaptığı gibi, krala olup biten hakkında malumat vermek için adamların bir kısmı giderken diğer kısmı dönmelidir. Bunlar öyle hazırlanıp giydirilmelidir ki onları gören düşmanlar, kralın bizzat emirler verdiğini zannetsin ve cesaretleri kırılsın. Ve eğer bunlardan birinin başına bir iş gelirse bir diğerinin onun yerini ivedilikle doldurması gerekir.

Nihai bir savaşta, Türk sultanın sanıldığı gibi sayısız adamdan teşkil eden bir ordu toplayamayacağı görülecek. Bir beyin nizama sokacağı adamların sayısını bilmek istememesi imkânsızdır. Zira adamlarının iyi teşkilatlanmasını ister. Türk ordusunun mevcudundan ise daha önce bahsedilmişti.

---

1. Burada, Varna Savaşı ve I. Vladislas'ın ölümüne dair bir ima vardır.

Kırk İkinci Kısım

Türk Keşşaflarına Dair

Türkler keşşaflarına "akıncı" derler. Onlar buluttan düşen sağanak gibidir. Bu öyle bir sağanaktır ki büyük bir sele yol açar, gürleyen dalgalar kıyıları aşar ve geçtiği yerde ne var ne yok alıp götürür; fakat uzun sürmez. Sağanak gibi hür olan bu bedenler uzun süre bir yerde kalmazlar; ancak gittikleri yeri yakar, yıkar, yağmalar ve orada kimseyi sağ bırakmazlar. Öyle ki orada yıllar boyunca bir daha bir kuş cıvıltısı dahi işitilmez.

Türk keşşaflar, keşiflere menfaatleri için kendi rızalarıyla katılırlar. Diğer Türkler onları "çoban" diye çağırır. Çünkü yağma mallarıyla geçinir ve keşfe çıkılmasını beklerken atlara göz kulak olurlar. Her zaman hazırlardır. Bunlara, emir ve ulufe vermek manasızdır. Zararlarını karşılamaya da hacet yoktur. Eğer içlerinden biri keşfe çıkmak istemezse ganimetin yarısı karşılığında bir başkası için atlarını hazırlar. Bir şeyler ele geçirilirse getirilir ve karşılıklı sevinirler. Ancak elleri boş dönerlerse şöyle derler: "Bir şey kazanamadık, yine de ruhen fayda sağladık. Gâvurların üstüne yürüyen, onlarla savaşanlar arasına katıldık." İşgal ettikleri veya ele geçirdikleri her şeyi, karı kocayı para için satarlar. Erkek çocukları padişahın bizzat kendisi satın alır. Keşşafların başındakine *daïdirir* adı verilir[1].

Her bir bölgeye padişah tarafından gönderilmiş sancakbeyleri vardır. Her şeyden evvel Hıristiyanlara karşı, Semendire sancakbeyi ve müttefiki Kruşevo* sancakbeyi; Macarlara ve Eflaklılara karşı, Niğbolu sancakbeyi ve dostu Vidin sancakbeyi; Hırvatlara ve Karintiyalılara** karşı ise Bosna beylerbeyi ve muavini Sitnitsa sancakbeyi mücade-

---

1. Dayıdan hareketle türetilmiş bir kelime olabilir.

* Uzunçarşılı'da Alacahisar olarak da geçer. (Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, TTK, Ankara, 2011, c.I, s.421). (ç.n.)

** Karintiya, Kutsal Roma İmparatorluğu sınırları içindeki dukalıklardan biridir; bugün toprakları Avusturya'nın güneyinde ve bir kısmı Slovenya'nın kuzeyinde kalan yerleşim birimidir. (ç.n.)

le eder. Her yerde idare böyledir[2]. Denizde ise Katalan ve İtalyanlara karşı, Gelibolu sancakbeyi ve ona yardım eden Mora sancakbeyi mevcuttur[3]. Bu sancakbeyleri tüm sancağa göz kulak olur ve her krallıkta ne olduğunu öğrenirler. Bunlardan biri, bir fetih yapılabileceğini düşündüğü vakit, gâvur topraklarına yapılacak akın için padişaha haber gönderir. Padişah elçileri dinler ve onlara izin verir. Elçiler, müsaadenin heyecanıyla haberi beklemeksizin duyurur. Sancakbeyinin ve sancağın ismi zikredilir ve şunlar söylenerek sefer övülür: "Bu sancakta izniniz olacak. Birçok kadın ve erkeği alacak ve çokça ganimet sahibi olacaksınız." Seferi öven bu ilanı duyan keşşafların etekleri zil çalar, nara atarlar. Söylenen şehre doğru yola koyulurlar, sancakbeyi de oradadır. Oraya vardıklarında sancakbeyi onlara kayık ve levazımı verir. Her şey ayarlandıktan sonra her bir kişiye ne yapması gerektiğine dair buyruk verir. Nehri aşar ve Hıristiyan topraklarına doğru yönelirler. Önceden ulaşılması hedeflenen topraklara varıncaya dek ilerlerler.

Söylenen şehre vardıklarında daha hızlı bir atın üzerine binerler. Zaten beraberlerinde iki at vardır: birine binerler, diğerinin dizginlerini tutarlar. Başta bindikleri atı oraya bırakırlar. Diğer Türkler de ilk seferden geri dönülene kadar onların atlarına bakar. Sekiz at için bir altın alırlar. Sancakbeyi, onlara şehirden pek uzaklaşmadan eşlik eder, gecikmemelerini buyurur ve geri gelecekleri günü tayin eder. "Tulumbaz" adındaki davulu çalar. Büyük bir gümbürtü yankılanır. Bir itip kakışmadır başlar, zira herkes ilk olma arzusundadır. Diğerlerine ise onların atlarına mukayyet olmak düşer. İstedikleri yeri yakar, yıkar, yağmalar; taş üstünde taş koymadan dağıtırlar.

Sancakbeyi ise kaldığı yerde küçük bir çadır kurdurur ve güzide birkaç süvarisiyle onların dönmesini bekler. Keşşafların her biri başka bir yerden sancakbeyine bir şeyler getirerek geri gelir. Tayin ettiği vakti beklerken gelen ganimetleri ve esirleri önden yollar. Geciken yalnız kalacaktır, sancakbeyi olsa dahi geride bırakılır. Birlikler hizaya girer ve düşmanı bekleyerek ağır ağır ilerler. Eğer düşman kuvvetleri onlara yetişirse geri döner ve çarpışırlar. Şayet zafer elde edemeyecek olurlarsa tüm tutsakları, genç veya yaşlı ayırt etmeksizin katleder ve rüzgâr gibi kaçarlar.

Böylece kimse onlara hiçbir şey yapamaz. Ancak sarp dağlarda kıstırılır, önlerine geniş nehirler veya bataklıklar çıkarsa mağlup edilebilirler. Bir başka yol ise çarpışmaya hazır adamlarla, yakıp yıktıkları

---

2. Sırp yeniçeri Konstantin; Bosna, Hırvatistan ve Bulgaristan'daki uçbeylerini saymaktadır.
3. Gelibolu, Kaptan-ı Derya'nın oturduğu yerdir.

yere gitmektir. Böylece onlara ciddi zayiatlar verdirilebilir. Çünkü kollara ayrılmış oldukları için korkacaklardır. Sancakbeyinin çadır kurduğu yere değin onları alt etmek mümkündür. Orada dahi sancakbeyi, ciddi bir kuvvetin geldiğini sanarak çarpışmaya cesaret edemeyecektir. İşte keşşaflar bize saldırmak için böyle hazırlanırlar.

Kırk Üçüncü Kısım

Paralı Askerlere Dair

Cerahorlar bizdeki askerler gibidir. Birçoğu zaten keşşaflardandır. Sultan, büyük ve kuvvetli Hıristiyan kuvvetlerinin veya büyük bir ordunun üzerine gelmekte olduğunu öğrenirse şehirlerde "Her kim ki ulufe almak ister, gelip alsın" diye fermanı hümayunlar yayınlar. Sonra akıncılar sultanın huzuruna çıkar ve at başına dört gün için bir altın verilir ve bu vakitten sonra onlara akıncı değil, cerahor denir. Artık maaşlarını muntazaman her ay alırlar, zira işleri pek uzun sürmez[1]. Teçhizatları bir kılıç ve bir mızraktan oluşur, bazılarında zırh da vardır. Sultan onlara ihtiyaç duyduğu müddetçe onları muhafaza eder, sonra alacaklarını ödeyip serbest bırakır. Savaş esnasında sayıları 200 bini bulabilir. Yukarıda söylediğim gibi sultana yakın bir konumda, yeniçerilerin hemen sol yanında bulunurlar.

1. Bu bölümde geçici olarak istihdam edilen bir asker grubundan bahsedilmektedir. Cerahor ya da sarahor kelimesi Konstantin tarafından kalelerin bakımı için görevlendirilen işçiler için kullanılmış. Mehmet Zeki Pakalın, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü'nde "cerahor"u şöyle açıklamıştır: "Osmanlılar tarafından ordu hizmetlerinde kullanılan Hıristiyan eçlere verilen addı. Eldeki kuvvet kâfi gelmediği zamanlarda ücretle toplanmış olan askerlere de bu isim verilirdi. (...) Yıldırım Bayezid'in Timur'a karşı çıkardığı orduda, Anadolu ve Rumeliden ve hattâ İstanbul'dan cerahor vardı." (ç.n.)

Kırk Dördüncü Kısım
Martolozlara ve Voynuklara Dair

Martolozlar Hıristiyanlardan, bilhassa sınıra yakın olanlarından müteşekkildir ve bunlar at başına sekiz gün için bir altın alırlar. Cerahorlarla aynı şekilde, maaşları her ay gecikmeksizin ödenmektedir, ama bunlar kendi istedikleri kadar hizmette kalır. Cerahorlarla aynı silahlara sahiptirler. Herhangi biri daha fazlasını isteyebilir, bu onun arzusuna kalmıştır. Bir de serbest Hıristiyanlar vardır, kimseye bir şey vermez ve maaş almazlar. Bunlara voynuk denir. Padişahın atlarını ihtiyaç duyulduğunda sürerler. Martolozlar ve voynukların sayısı birkaç yüzü geçmez*.

* Geçici olarak istihdam edilen bir başka askeri grup ise öncelikli olarak Hıristiyanlar arasından toplanan ve Konstantin tarafından Martolis olarak anılan Yunan Ayaklanması esnasında Türklere karşı direnişin sembolü haline gelen ünlü martolozlardır. Pakalın'ın Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü'nde "martulos" şöyle yer almaktadır: "Osmanlı Devleti'nin teşekkülü sıralarında ve Yeniçeri teşkilâtı yapılmadan evvel Hıristiyanlardan ordunun geri hizmetlerinde çalışmış olan teşekküllerden birinin adıdır. Martulos ya da martuloz; müsellâh (silahlı) manasına gelir Rumca bir kelimedir." Voynuklar ise aynı eserde şöyle anlatılır: "Seferde ordunun ve vezirlerle devlet adamlarının atlarına bakmak ve sair zamanlarda Has ağır ve çayır hizmetinde kullanılmak üzere gayr-ı müslimlerden ve bilhassa Bulgarlardan tertip olunan bir sınıf hakkında kullanılır bir tabirdir." (ç.n.)

Kırk Beşinci Kısım
Türklerin Saldırısına Dair

Türk Padişahı şehirleri ve kaleleri çok para harcayarak alır; fakat niyeti buralarda ordusuyla birlikte uzun süre kalmak değildir. Çünkü piyadeler yanlarına erzak almaz ve süvariler atlarını, develerini ve katırlarını kaybeder ve bu zaman zarfında, onları muntazam ve taze bir orduyla ve pekâlâ Rabbin inayetiyle mahvedebiliriz. Her şeyden evvel, saldırıya veya muhasaraya koyulmadan önce mühim erzakları hazırlarlar. Topları, bilhassa surlarda gedik açan en büyüklerini, fazlasıyla ağır ve taşınması zor oldukları için her zaman yanlarında taşımazlar. Fakat develerin üstüne pek çok erzak yüklerler; almak istedikleri şehrin önüne geldikleri vakit top dökerler. Yeteri kadar barutları mevcuttur, şehrin veya kalenin surlarını dövüp yerle bir ederler[1]. Bundan sonra sıra saldırıya geçmeye gelir; sultan atları, develeri ve tüm binek hayvanlarını toplatır. Bunu yapar; çünkü savaş sırasında düşmanların onları çalabileceğini düşünür. Ve bu yapıldığı esnada, saldırı gününü tüm ordusuna beyan eder ki hazırlanabilsinler. O günün cuma olması tercih edilir. Bu ilanlar sırasında, mükâfatlar da şu şekilde ilan edilir: Her kim ki surlara sancağı taşır kendisine bir beylik verilecektir ve her kim ki ondan sonra surlara sızar subaşılığa[2] terfi edecektir, üçüncüsü çeribaşı[3] yapılacak ve diğerlerine miktarı belirsiz paralarla çeşitli payeler verilecektir. Şehri almaları ya da alamamaları mühim değildir, verilen vaatler eksiksiz yerine getirilir. O akşam, tüm askerler içyağından yapılma mumlar yakar, amaçları bulutlardan daha kalabalık oldukları intibaı bırakmaktır. Bu, aynı zamanda saldırının başlayacağının alâmetidir[4].

---

1. Osmanlı Ordusu'nda topçuluk önemli bir yer tutmaktadır, bunun sayesinde Türkler Konstantinopolis'i almaya muktedir olabilmiş ve doğudaki düşmanlarına karşı üstünlük sağlayabilmiştir. Örneğin: Karamanoğulları, Uzun Hasan ve daha sonra İran Safevileri ve Mısır Memlükleri.
2. Subaşı bir şehrin idari amirine verilen isimdir.
3. Çeribaşı, askerlerin komutanı anlamındadır
4. Konstantin'in dediği gibi, kuşatmanın aşamaları ve saldırı için seçilen zaman kesinlikle belirlenmiştir ve çoğunlukla dini şahsiyetlerin kontrolü altındadır, örnek vermek gerekirse 1422'de Şeyh Buhari ve 1453'te Şeyh Akşemseddin.

Gece, şehre her yandan, hendeklere kadar ağır ağır yaklaşırlar. Çalılarla ve dallarla örtünürler ve sağlamca hazırlanmış merdivenler taşırlar, amaçları surlara tırmanabilmektir. Yeniçeriler surdaki gediğe sokulur ve oraya vardıklarında, günün doğmasını çıt çıkarmadan beklemeye koyulur. Sonra, topçular tüm güllelerini ateşler. Tüm toplar ateşlendikten sonra yeniçeriler merdivenleriyle surlara tırmanır; şehir halkı top ateşi karşısında geri çekilirken yeniçerileri görüp geri döner ve iki taraf da kahramanca çarpışır. Ve yeniçeriler birbirleriyle yarışırcasına silahların ateşleri ve ok yağmuru altında surlara tırmanırlar. Davul sesleri ve haykırışlar savaş meydanında yankılanmaktadır. Bu savaş bir, en fazla iki saat sürer. Ve eğer Hıristiyanlar kâfirler karşısında üstünlük elde ederse, Türkler yavaş yavaş güçten düşer ve Hıristiyanlar toparlanır. Böyle bir saldırı öğle vaktine kadar sürer ve daha uzun süremez; zira mühimmat ateşlenir, pek çok insan öldürülür, diğerleriyse yaralanır ve hepsi yorgun düşer.

Saldırının başarısızlıkla neticelendiğini gören sultan, şehirden uzaklaşılmasını, topların ve tüm alet edevatın toplanıp at arabalarına yüklenmesini emreder. Yaralıları toplayarak, en önce onların gitmesini sağlar ve kendisi akşama kadar orada kalır, sonra karanlıkta tüm ordusuyla birlikte geri çekilir. Kaleden onları takip etmek veya ganimet toplamak için birinin gelmesi ihtimaline karşı bir süvari alayı bırakır. Böylece düşman intikam almayı da düşünemeyecektir. İşte kaledeki insanların ne olursa olsun çıkmak için geceyi beklemesi bu yüzdendir. Bir kale veya şehir ona direndiği zaman, Türkler ona uzun süre boyunca bir daha saldırmaz[5]. Padişah, kolunu veya bacağını kaybeden herkesin ihtiyacını ömrünün sonuna kadar karşılar. Aynı şekilde yaralıların tedavi edilmesini de sağlar. Kahramanlığını kanıtlayan ve layık olan herkes mükâfatlandırılır. Türklerin saldırısı işte böyledir.

5. Konstantin 1456 Belgrad Kuşatması ve 1453'ten önce Konstantinopolis'in farklı zamanlarda kuşatılmış olmasından hareketle söylemiş olmalı.

Kırk Altıncı Kısım

Türklerin Hâkimiyetindeki Hıristiyanlara Dair

Türkler Hıristiyanlara gâvur der ve padişah her diyarda Türk hâkimiyetinde bulunan kişi sayısını bilir. Padişaha yılda kelle başına 40 akçelik bir vergi öderler, 40 akçe bir altın eder; bu hesapla, padişah her yıl yüz binler kazanır[1]. Kadınlar ve çocuklar hariç para kazanan herkes bir altın verir ve bunlar, padişahın karadaki ve denizdeki hazinesine, gümüş madenlerinden ve diğer kaynaklardan gelenlere eklenir. Hıristiyanlar vergilerinin yarısını ve hasatlarıyla ahır hayvanları gibi sahip oldukları şeylerin onda birini, onları yöneten ve tımarlılar diye anılan efendilere verir. Sultan veya diğer beyler için angarya hizmetler görmezler.

Orduyu hümayun onların topraklarında ilerlerken, hiçbir asker ne buğday tarlalarından geçmeye, ne kimseye zarar vermeye, ne karşılığını bırakmadan bir şey almaya cesaret edebilir. Türk beyleri geceyi orada geçirir ve hiçbirini affetmez; zira kâfir ya da Hıristiyan, ne olursa olsun hiç kimseye zarar gelmesini istemezler. Ve bir tavuk alıp da karşılığını bırakmayan kimse bunun bedelini kellesiyle öder; çünkü padişah fakirlerin huzur içinde yaşamasını arzular. Hıristiyanlar aynı zamanda kendi hesaplarına satacakları on binlerce binek hayvanını, atı ve hayvan yemlerini padişaha göndermekle mükelleftir, sonra onlarda önyargı uyandırmayacak hakkaniyetli bir anlaşma olur. Bu, en eski zamanlardan günümüze hep böyle yapılagelmiştir.

Sultan Murad devrinde bir köylü kadın, çiftliğindeyken bir azabın zorla sütünü alıp içmesinden şikâyetçi oldu. Sultan onu yakalattı ve midesinde süt olup olmadığını anlamak için karnını yardırdı; çünkü asker bunu inkâr etmekteydi. Ve orada süt bulundu, eğer bulunamasaydı bu akıbet kadının da başına gelecekti. Böylece, zavallı asker hayatını, kadınsa sütünü kaybetmiş oldu. Bu hadise Filibe'den Çirmen'e giden yolda yaşandı.

---

1. Burada sultanın gayrimüslimlerden topladığı Haraç vergisinden bahsedilmiştir.

Kırk Yedinci Kısım
Türklerin Çoğalmasına Dair

Türklerin çoğalması yükselmeyen ve alçalmayan bir denizle kıyaslanabilir. Fakat asla sakin değildir, fırtına ve dalga tarafından çalkalanmaktadır. Aynı sebepten, kâfirler sulh nedir bilmez ve hiç yerlerinde duramazlar. Bir yörede sular durulur durulmaz, bir başka kıyıda fırtına başlar. Bazı bölgelerde, deniz suyunun koyu ve tuzlu olduğu yerlerde, tuz imalatı yaparlar; ama yine de tatlı su eklenmezse tuz elde edilemez. Sular tüm dünyada akar, iyi ve tatlı, faydalı ve her şey için mühimdirler. Denize kavuşup deniz suyuna karıştıklarında, tüm tatlılıkları kaybolur ve tamamen koyu ve tuzlu deniz suyu haline gelir. Türkler buna benzerler: asla barış içinde değildirler, dur durak bilmeden, bir yıldan diğerine, bir ülkeden diğerine savaşa giderler ve bir barış yaparlarsa, bu onların esaslı alakasına tabidir. Diğer ülkelere şer dışında bir şey getirmezler, insanları yakalayıp zincire vururlar ve yürüyemeyenleri katlederler. Ve bu yılda birkaç defa yaşanır: on binlerce Hıristiyanı kâfir toprağına götürürler ve birbirlerine karışarak, hepsi saflığını yitirir, nehir suyunun denizde yitirdiği gibi; zira dinlerini terk edip küfre sarılırlar. Bu şekilde din değiştiren Hıristiyanlar hakiki kâfirlerden daha kötüdür. Ve çoğalmak için tüm bunları yaparlar: birileri onların hizmetini görürken, birilerinin hizmetleri bitmiştir ve diğerleri yeni getirilir. Birileri, yenilerinin getirilmesiyle meşguldür; zira Muhammed'in buyurduğu üzere sayıları azalmamalıdır.

Ve seve seve Türkleşenler her yıl dikkate şayan bir sayıdadır. Mesela Galata'da vuku bulan bir hadise şöyledir: Aziz Bernard tarikatına bağlı meşhur bir keşişin namussuzluğu, iyi bir adama zarar verdi; zira Türkler onu sebepsiz yere yaktırdı ve bu şekilde karısını dul bıraktı. Sonra bu keşiş İsa'nın dinini bırakarak Muhammed'inkini kabul etti ve kâfirler bunun karşılığında kadının rızası olmaksızın dul kadını ona verdiler. Bu hadiseden sonra kırktan fazla Katalan denizci kâfir dinine girdi. Fakat kâfirler onlara, keşişe yaptıkları muameleyi yapmadı.

Türkler bu şekilde çoğaldı. Aynı zamanda şu da bir hakikattir ki, sürü hayvanlarını değil insanları toplarlar. Ve hiç kimse onlara karşı çıkamaz; zira hepsini alırlar, çok seri bir şekilde geriye çekilirler. Ve Hıristiyanlar henüz hazırlanmamışken, onlar olmaları gereken yerdedirler. Eğer onlara direnmek için hazırlık yaparsak, zarar daha da fazla olur; yılanın başı ezilmedikçe, kimse bu savaşlardan kaçamayacaktır. Ve süvarileri bazen yenilse dahi savaş bitmemiştir, her daim geri dönerler. Gerisini tahmin edebilirsiniz.

Kırk Sekizinci Kısım
Sultan Saray Ahalisine Nasıl Görünür

Adet olduğu üzere padişah, nedimlerine haftada iki gün görünür. Tüm nedimler hazır bulunmalı ve sultanla aralarındaki mesafeyi muhafaza etmelidir. Hizmetkârları her yandan gelir, hediyeler taşımaktadırlar ve bir kere ortaya çıktılar mı, acil bir vaziyet vuku bulmadıkça saraya geri dönmezler. Kendilerine verilecek emirleri beklerler.

Sultan burada boy göstermelidir; zira bunu yapmazsa saray ahalisi sorular sorar, onun başına kötü bir şey gelmiş olmasından ve veliahdından önce bir başkasının tahta çıkmış olmasından korkarlar. Ve eğer hastaysa, hastalığının ne olduğundan haberdar olmak isterler.

İmparatorun Türk dilindeki isimleri: Büyükbey, "Türk hükümdarı" manasına gelen Hünkâr, iktidar manasındaki Mirza, Sultan ve atalarından dolayı Osmanoğlu'dur. Diğerleri ona Allah'tan başka kimseye yakışmayan "tüm sıfatların üstündeki sıfat" anlamına gelen Padişah der. Zira Allah'a "Yer Gök Yaradan Padişah" derler.

Kırk Dokuzuncu Kısım
Leh ve Macar Krallarının İttifakına Dair

Macar Kralı Ladislas ve Leh Kralı Olbracht aynı hisleri paylaşan ve aynı kanı taşıyan iki kardeşti. Böylesi bir kuvvete sahip oldukları halde, dökülen Hıristiyan kanının, kaybedilen hayatların ve bilhassa kendi atalarının intikamını almak için Türk sultanına saldırmak istememeleri garip ve dehşet verici bir şey, adeta ilahi bir ceza gibi.

Eflak Voyvodası Ştefan'ın[1] Kili ile Akkerman'ı elinde tuttukça, Lehistan'ın bir kalkanla muhafaza ediliyormuşçasına barış ve huzur içinde kalacağı aşikârdır. Ve Macar Kralı Sırbistan'daki Belgrad'ın başka ellere geçmesine müsaade etmediği müddetçe, Macaristan toprakları emniyette olacaktır. Zaten Tuna, Sava, Tisza ve Drina nehirleri dört sürgü gibidir. Ama Belgrad bütün Macaristan krallığının anahtarıdır. Bu sebepten üzerine titremek zaruridir; çünkü kâfirler uyumaz ve sultanın karşısına çıkıp her daim bu meselelerde uyanık olmasını, onları haberdar edip savunmasını isterler. Ve kâfirlerin elinden kurtulmak için, iyi anlaşmadan, birlikten ve tüm Hıristiyanların kardeşlik aşkından daha hakiki bir yol yoktur.

Kâfirlerin icabına bakmayıp Hıristiyanlarla savaşan Kral Matyaş gibi davranmamalı. Meşhur hatıralara sahip iki adam mukaddes Papa II. Paulus ve Roma İmparatoru Friedrich[2] yüzünden, Matyaş Çeklere karşı saldırısında bir netice elde edemeyince, Sırbistan'da Frediedrich'e karşı saldırıya geçti[3]. Bu şekilde, Hıristiyanlar arasında bir savaş vuku buldu ve kâfirler kuvvet kazandılar; zira dinin himayesi altında, tamahkârlık ve kibir Hıristiyanları şerre sürüklemektedir.

---

1. Türklere karşı birkaç başarı elde etmiş olan Boğdan (Moldovya) voyvodası Büyük Ştefan'dan (1457-1504) bahsedilmektedir.
2. Burada, 1477'de Matyaş Corvinus'un saldırısına uğrayan Kutsal Roma Cermen İmparatoru III. Friederich'ten bahsedilmektedir. Avusturya Habsburglarına ait olan bir grup toprak Corvinus tarafından işgal edilmiştir.
3. Matyaş Corvinus'un Papalık'a karşı yaptığı çok sayıdaki savaştan biri ima ediliyor olabilir, pek tabii Matyaş aynı şekilde Çeklerle de pek çok savaşa girişmiştir.

Son

Bu hatırat 1400* senesinde, önce Rus harfleriyle yazılmıştır.

* Hatıratta bahsedilen olaylar baz alındığında 1400 tarihinin bir yanlış aktarımdan ya da kötü okumadan ibaret olduğu anlaşılacaktır. 1490'dan sonra olması muhtemeldir. Bu hatıratın ilk versiyonu ne Çekçe ne Lehçe'dir. Sırpça olması ya da Sırpça'ya benzer bir Slavcayla yazılmış olması muhtemeldir. Fakat bu belge zamanla kaybolmuştur. (ç.n.)

Sırp Konstantin Mihailoviç İstanbul'un fethinden iki yıl sonra, 1455 yılında, Niş yakınlarındaki köyünden Türkler tarafından alınıp başkente götürülür. Yirmi yaşındaki Mihailoviç kısa süreli bir eğitimden sonra Yeniçeri Ocağı'na kaydedilir ve Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan topraklarından, Ege kıyılarına ve Tuna'ya uzanan fetihlerine, başarısızlığa uğrayan Belgrad Kuşatması'na, 1458 Mora, 1461 Sinop ve 1462'de Uzun Hasan'a karşı Trabzon Seferi'ne ve daha birçok savaşa ve sefere katılır.

Mihailoviç 1463'te, bir yeniçeriyken bu kez Macarlar tarafından ele geçirilir. Özgürlüğüne kavuştuktan sonra ilkin Bohemya'ya sonra Polonya'ya geçen Mihailoviç, Osmanlı İmparatorluğu'nda bulunduğu süre zarfında yaşadıklarını yazdırır. Tam olarak hangi dilde yazdırıldığı bilinmeyen bu kroniğin bugüne kadar gelen Çek ve Leh versiyonları mevcut olmakla birlikte Sırpça olması gereken orijinali ortalıkta yoktur.

Konstantin Mihailoviç hatıratında, on yıl hizmetinde bulunduğu Osmanlıların dinsel yapılarını, kurumlarını, kuruluşundan II. Bayezid'e kadar hanedanın tarihini, kimi ikinci elden anlatıları, imparatorluğun gelenek ve göreneklerini anlatmaktadır. Mihailoviç hatıratında tüm bunların yanı sıra, Polonya ve Macaristan krallarının Osmanlılarla yapacakları muhtemel savaşlarda kullanabileceği bilgiler de yer almaktadır.

AYRINTI • TARİH
ISBN: 978-975-539-754-2
9 789755 397542

14 ₺